

Új Magyarország
Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program
STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATA

Kidolgoztató:
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

2006. november 20.

Környezeti értékelés
az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program Stratégiai
Környezeti Vizsgálatához

Kidolgoztató:

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

Megbízó:

PricewaterhouseCoopers Könyvvizsgáló és Gazdasági Tanácsadó Kft

Szerzők:

Czira Tamás

Dr. Farkas István

Hortobágyi Anna

Máyer Zoltán

Dr. Pálvölgyi Tamás

Péti Márton

Szabó Éva

Szenci Krisztina

Dr. Vajna Tamásné

Lektorok:

Figezky Gábor

Dr. Szlávik János

Fényképek:

Sallai R. Benedek

2006. november 20.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	5
1. A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS KIDOLGOZÁSI FOLYAMATA	7
1.1 A környezeti értékelés kidolgozásának körülményei	7
1.1.1. Az SKV kidolgozásának és egyeztetésének szervezése	7
1.1.2. Kapcsolódás az ÚMVP tervezési folyamatához	8
1.2. A kidolgozás során tett javaslatok hatása az ÚMVP-re	9
1.3. Az érintettek bevonása a környezeti értékelés kidolgozásába.....	9
1.3.1. A szakmai-társadalmi egyeztetés koncepciója	9
1.3.2. A környezet védelméért felelős szervek bevonása.....	11
1.3.3. Az érintett nyilvánosság bevonása	13
1.3.4. Vélemények és figyelembevételük módja.....	13
1.4. A felhasznált adatok, információk megbízhatósága.....	14
1.5. Az alkalmazott módszertan bemutatása.....	15
1.5.1. A módszertannal szemben támasztott követelmények.....	15
1.5.2. Az alkalmazott módszertan bemutatása	15
2. A PROGRAM ÉS A TERV ÁTTEKINTŐ BEMUTATÁSA	19
2.1. A Terv és a Program céljai és tartalmának vázlatos ismertetése.....	19
2.1.1. Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv	19
2.1.2. Új Magyarország Vidékfejlesztési Program	20
2.2. Kapcsolódás más stratégiai dokumentumokhoz	21
2.2.1. Kapcsolódás fejlesztéspolitikai dokumentumokhoz	21
2.2.2. Kapcsolódás az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez és az Operatív Programokhoz	23
2.2.3. Kapcsolódás környezetpolitikai dokumentumokhoz	24
2.2.4. Kapcsolódás Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programhoz	26
2.3. A Program és a Terv összefüggései egyes kiemelt jelentőségű környezetvédelmi jogszabályok végrehajtásával	27
2.3.1. Egységes környezethasználati engedélyezési eljárás.....	27
2.3.2. 2006/32/EK irányelv az energia-végfelhasználás hatékonyságának javításáról.....	28
2.3.3. NATURA-2000 irányelvek	29
2.3.4. Víz keretirányelv.....	31
3. A PROGRAM ÉS A TERV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK FELTÁRÁSA	33
3.1. Fenntarthatósági megfelelés: az ÚMVST fenntarthatósági értékelése	33
3.1.1. A Terv prioritásainak fenntarthatósági vizsgálata	33
3.1.2. A Terv céljainak fenntarthatósági vizsgálata.....	35
3.2. Környezetpolitikai megfelelés: az ÚMVP környezeti teljesítménye	37
3.2.1. „A mezőgazdaság környezeti helyzete” fejezet értékelése.....	37
3.2.2. Az ÚMVP intézkedéscsoportjainak, intézkedéseinek környezeti értékelése.....	39
3.2.3. A bizonytalan vagy negatív hatású intézkedések azonosítása	45
3.3. Az ÚMVP célok környezeti szempontú konzisztenciája.....	46
3.4. Az ÚMVP végrehajtása során valószínűsíthető környezeti hatások	47
3.4.1. Levegőkörnyezetet érintő hatások	47
3.4.2. Hatások a felszíni vizekre	47
3.4.3. Hatások a felszíni alatti vizekre.....	48
3.4.4. Hatások a talajra és a földtani közegre.....	49
3.4.5. Hatások a biológiai sokféleségre	51
3.4.6. Az éghajlatváltozás következményeivel, környezeti katasztrófa-kockázattal kapcsolatos hatások.....	51

3.4.7. Természetvédelmi oltalom alatt álló és a Natura-2000 területeket érintő hatások.....	52
3.4.8. Az erdőket érintő hatások	53
3.4.9. Az emberi egészséget és életminőséget érintő hatások	54
3.4.10. A környezettudatosság várható alakulása	55
3.4.11. Az ökológiai típusú gazdálkodás és fenntartható térségi gazdálkodási, komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítására gyakorolt hatások.....	56
3.4.12. A területhasználatra, térszerkezetre gyakorolt hatások azonosítása	57
3.4.13. A tájgazdálkodásra, a táji eltartóképességre gyakorolt hatások.....	58
3.4.14. A természeti erőforrások megújulására, térbeli hasznosítására gyakorolt hatások	60
3.4.15. A települési környezetminőségre gyakorolt hatások.....	61
3.5. Az ÚMVP intézkedések átfogó hatása	62
3.5.1. A végrehajtás kumulatív hatása	62
3.5.2. Valószínűsíthető környezeti konfliktusok a terv végrehajtásának elmaradása esetén..	64
4. JAVASLATOK AZ ÚMVP NEGATÍV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK KEZELÉSÉRE	66
4.1. A Terv és a Program fenntarthatóbbá tételét szolgáló javaslatok	66
4.1.1. A Tervhez fűzött javaslatok.....	66
4.1.2 A Programhoz fűzött javaslatok	66
4.2. A fellépő hatások mérséklését célzó „kompenzáló” intézkedések	69
5. TOVÁBBI JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK	71
5.1. Más stratégiai dokumentumokba illeszthető intézkedések	71
5.1.1. Környezet és Energia Operatív Program	71
5.1.2 Regionális Operatív Programok.....	71
5.2. ÚMVP-hez kapcsolódó dokumentumokba illeszthető intézkedések	71
6. AZ ÚMVP INDIKÁTORAINAK ÉRTÉKELÉSE.....	72
6.1. A Terv indikátorai.....	72
6.2. A Program indikátorai.....	72
6.3. Javasolt környezeti mutatók a Programhoz.....	73
6.3.1. A környezeti mutatók szükségessége és kialakításuk lehetőségei	73
6.3.2. Konkrét javasolt környezeti mutatók	74
MELLÉKLETEK.....	76
1. melléklet: Fenntarthatósági értékrend	77
2. melléklet: ÚMVST prioritásainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)	80
3. melléklet: ÚMVST céljainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)	82
4. melléklet: ÚMVP intézkedéseinek környezeti teljesítmény értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)	84

BEVEZETÉS

A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT ELŐZMÉNYEI ÉS JOGI HÁTTERE

A Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) - mint az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és az arra épülő Új Magyarország Vidékfejlesztési Program felelős kidolgozója - 2006. október 13-án az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség felé hivatalosan kezdeményezte a 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet (továbbiakban: SKV Rendelet) szerinti környezeti értékelés elkészítését és a stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) lefolytatását. Az FVM a Rendelet 7 § (1) - (6) bekezdéseiben foglaltak szerint benyújtotta a Főfelügyelőségnek véleményezésre az SKV tervezet tematikáját, melyet a Főfelügyelőség kisebb módosításokkal elfogadott. **A jelen környezeti értékelés a Főfelügyelőség szempontjainak figyelembevételével készült.**

A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT TÁRGYA

A Tanács az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK (2005. szeptember 20.) Rendelete (továbbiakban: EMVA Rendelet) alapján az FVM megkezdte az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program (továbbiakban ÚMVFST és ÚMVP, illetve Terv és Program) kidolgozását. Az EMVA Rendelet 12. cikk 2. bekezdésének megfelelően a tervezést és programozást két lépésben kell elvégezni:

1. El kell készíteni a **vidékfejlesztés nemzeti stratégiai tervét**, és meg kell küldeni a Bizottságnak véleményezésre. Ez a dokumentum az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv, mely elkészült, a környezeti jelentés készítésének idején egyeztetése folyik az Európai Bizottsággal.
2. A Bizottság véleményének, továbbá az EMVA Rendelet 6.cikk 3. bekezdése szerinti partnerségi vélemények figyelembevételével ki kell dolgozni a **vidékfejlesztési programot**. Ez a dokumentum az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, melynek partnerségi egyeztetése a környezeti jelentés készítésének idején folyamatban van, és az SKV javaslatok beépítésére a lehetőség nyitva áll.

Megközelítésünkben az SKV tárgya az EMVA forrású vidékfejlesztési politika, azaz az SKV-t **a Tervre és a Programra integráltan, azonos szemlélettel, és egységes módszertannal, közös társadalmi egyeztetéssel** készítettük el. A kétlépéses vidékfejlesztési tervezés megfelelő alapot teremt ahhoz, hogy az **SKV által feltárt javaslatokról az FVM részéről érdemi döntések szülessenek**, ugyanis az integrált SKV megközelítéssel mód nyílik a Bizottsági véleménnyel párhuzamos észrevételek (így az SKV javaslatok) kidolgozására és a programozásban történő figyelembevételére.

A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT JELLEGE, KÜLDETÉSE ÉS CÉLKITŰZÉSE

A 2007-től induló programozási periódusra az Európai Bizottság a korábbinál erőteljesebben kívánja figyelembe venni mind a Lisszaboni, mind a Göteborgi Stratégia

követelményeit, azaz a programoknak hangsúlyosan támogatnia kell **a versenyképesség és társadalmi kohézió környezeti szempontból is fenntartható javítását**. Az új programozási megközelítés fontos eleme annak biztosítása, hogy - többek között - az EU mezőgazdasági és vidékfejlesztési politikája, illetve a kapcsolódó tagállami tervek végrehajtása járuljon hozzá az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiájának végrehajtásához; közösségi, tagállami, regionális és helyi szinteken egyaránt. Az EU fenntarthatósági politikája szerint **a stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) a proaktív környezetvédelem eszköze**: a környezetre esetleg kockázatot jelentő beavatkozásokat, intézkedéseket már a programozás stratégiai fázisában kiszűri.

Az SKV kidolgozásának kiindulópontja, hogy a közösségi forrásokból részesülő **vidékfejlesztési intézkedéseknek a környezet szempontjából lehetőség szerint hasznosnak kell lenniük**, és az egyes környezeti elemekre, rendszerekre gyakorolt negatív hatásokat minimalizálni kell. Ily módon a Tervhez és Programhoz készült SKV küldetése a „korai riasztó” funkció, mely lehetővé teszi, hogy az érintettek (ideértve a tervezőket, döntéshozókat, és a végrehajtás szereplőit is) javítsák a vidékfejlesztési politika környezeti teljesítményét, elősegítse a környezetpolitikai célkitűzések végrehajtását, illetve, hogy megfontolt döntések által segítsen elkerülni a későbbi, általában költséges korrekciókat.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervhez és Programhoz készült SKV végső célja egy olyan környezeti jelentés összeállítása, amely végrehajtható javaslatokat tesz a vidékfejlesztési intézkedések környezeti teljesítményének javítására és a fenntartható fejlődés mezőgazdasági és vidékfejlesztési érvényesítésére.

Az FVM az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program végső, kormány elé kerülő változata kialakításakor mérlegeli az SKV környezeti értékelés eredményeit és vállalja, hogy a Programot a környezeti jelentés és a partnerségi észrevételek összegzésével együtt nyújtja be a Kormány elé.

1. A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS KIDOLGOZÁSI FOLYAMATA

1.1 A környezeti értékelés kidolgozásának körülményei

1.1.1. Az SKV kidolgozásának és egyeztetésének szervezése

Az FVM - a környezetvédelmi tárcával egyetértésben - az SKV kidolgozását és a folyamat lefolytatását független, az SKV témakörében és a vidékfejlesztésben járatos szakértőkre bízta (**SKV munkacsoport**), a munkacsoport tevékenységét az Env-in-Cent Környezetvédelmi Tanácsadó Iroda (EiC) koordinálja. Az SKV kidolgozásának megbízója (fővállalkozója) az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program ex-ante értékelését is végző PricewaterhouseCoopers Könyvvizsgáló és Gazdasági Tanácsadó Kft. (PWC). A társadalmi részvételi folyamatot a **Magyar Természetvédők Szövetsége (MTvSz)** szervezi. A folyamat tervezése és lebonyolítása során az MTvSz a kulcskérdésekben a Stratégia és Program tervezésért felelős FVM-el, a PWC és az EiC elvi egyetértésével jár el.¹ A munkacsoport összetételét ld. alább, a társadalmi részvétel részleteit az 1.3. fejezetben mutatjuk be.

1. táblázat. SKV munkacsoport tagjai

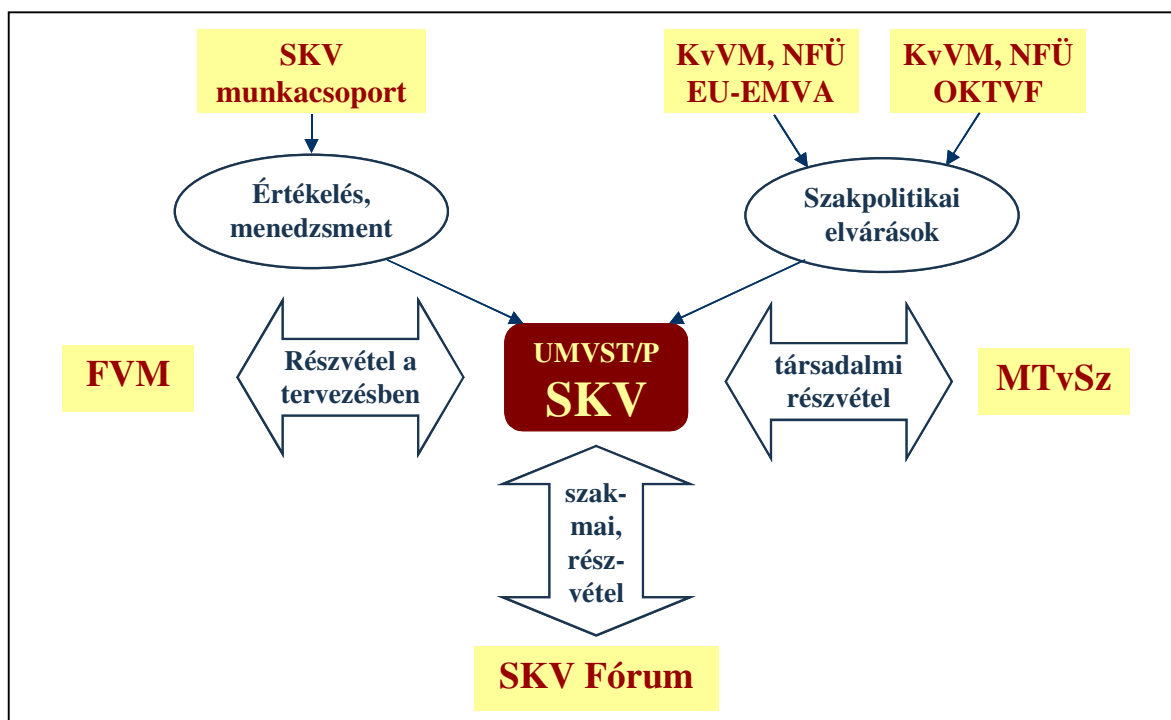
Tervezési, programozási szakértő, (FVM képviselő)	Hortobágyi Anna (FVM, EMVA Társadalmi Kapcsolatok Referens)
Agrár-környezetvédelmi szakértő (KvVM képviselő)	Vajna Tamásné (KvVM, főosztályvezető-helyettes)
Vízgazdálkodás szakértő	Czira Tamás (geográfus, Envigraph Bt.)
Társadalmi egyeztetés koordinátora	Farkas István (MTVSZ ügyvezető elnöke)
Környezetvédelmi értékelési szakértő	Máyer Zoltán (környezetmérnök, Env-in-Cent Kft.)
SKV szakmai koordinátor:	Pálvölgyi Tamás (Env-in-Cent Kft. ügyvezető igazgatója)
Fenntartható területi tervezési szakértő	Péti Márton (geográfus, térinformatikus, Envigraph Bt.)
Szervezés, egyeztetési szakértő	Szabó Éva Enikő (biológus, Env-in-Cent Kft.)
Ex-ante értékelés szakértő	Szenci Krisztina (elemző, PriceWaterhouseCoopers Kft.)
Szakmai lektor	Szlávik János (BME Környezetgazdaságtan Tanszék vezetője)
Szakmai lektor	Figeczky Gábor (WWF mb. természetvédelmi igazgatója)

¹ A társadalmi egyeztetés szakértői és szervezési munka költségeit az MTvSz saját maga fedezi. A környezeti értékelésben való részvétel, illetve a társadalmi részvételi folyamat lebonyolítása nem érinti az MTvSz, mint civil szervezetnek a jogát arra, hogy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel és a Programmal, illetve a tervezési folyamattal kapcsolatban szakmai véleményét a nyilvánosság előtt kifejtse.

(A szakmai lektorok nem vettek részt a környezeti értékelés kidolgozásában, feladatuk a társadalmi egyeztetésre bocsátott változat szakmai értékelése és véleményezése.)

Az SKV kidolgozásának folyamata - a koncepció és a munkaterv FVM általi jóváhagyását követően - október első napjaiban vette kezdetét; az alkalmazott módszertant és az SKV előzetes eredményeit október hónap folyamán többek között az **SKV Fórumon** és az Országos Környezetvédelmi Tanács előtt egyeztettük. A Program alintézkedésekre lebontott, elemezhető változatát az SKV munkacsoport szakértői október 31-én kapták meg.

1. ábra. A stratégiai környezeti vizsgálat szervezése

1.1.2. Kapcsolódás az ÚMVP tervezési folyamatához

A Terv és a Program kidolgozásának, egyeztetésének és módosításának folyamata lényegesen befolyásolta az SKV munkatervét. A környezeti értékelés kidolgozását meghatározó fontosabb tényezők az alábbiakban foglalhatók össze:

1. A Program és a Terv kidolgozásának feszített ütemterve, továbbá az a tény, hogy a vidékfejlesztési politikára készítendő SKV-ról jóval később született döntés, mint az ÚMFT Operatív Programok esetében, **végletesen beszűkítette a jelen környezeti értékelés kimunkálásra fordítható időt**. Számos részletkérdés (ezeket a jelen környezeti értékelésben külön jelezzük) tudományos igényességű, alaposabb elemzést igényelt volna, de idő hiányában ezek kivitelezésére nem volt mód.
2. Mind az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program kidolgozását, mind az ahhoz készült ex-ante és **SKV értékeléseket jelentősen megnehezíti, hogy alapvető stratégiai dokumentumok hiányoznak**. (Pl. nincs Magyarországnak elfogadott agrárstratégiája, öntözési, belvív- vagy talajvédelmi stratégiája, de nem készült

el a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Stratégia és a biológiai sokféleség védelmét célzó stratégia sem.) E koncepcionális dokumentumok híján a környezeti értékelés egyes megállapításai (ezeket a jelen környezeti értékelésben külön jelezzük) előzetes becsléseknek tekinthetők.

3. A rövid időre szabott SKV folyamatban felértékelődött az FVM szerepe a környezeti értékelés eredményes kidolgozásához szükséges információk biztosítása terén. **Az FVM mind vezetői, mind szakértői szinten nyílt és konstruktív hozzáállással segítette az SKV munkacsoport tevékenységét** és - a jogszabályi kötelezettségeken messze túlnyúló - pozitív hivatali magatartás számottevően hozzájárult ahhoz, hogy a környezeti értékelés elkészült.
4. A jelen környezeti értékelés kidolgozása idején az FVM szakértői és SKV Munkacsoport között **egyes területen (pl. vízgazdálkodás, megújuló energia, állattenyésztés) intenzív konzultációk és konstruktív szakmai viták folytak.** E konzultációk az SKV társadalmi egyeztetésének 30 napos időszakában várhatóan olyan - körültekintő vizsgálaton alapuló - konszenzusra vezetnek majd, amelyek **érdemben befolyásolhatják mind a Program, mind az SKV jelenlegi változatát.**

1.2. A kidolgozás során tett javaslatok hatása az ÚMVP-re

E fejezet csak az SKV Rendelet² 7. § (3) bekezdésének figyelembevételével lebonyolított társadalmi egyeztetés lezárása és a Program Kormány elé kerülő változatának véglegesítésével párhuzamosan írható meg.

1.3. Az érintettek bevonása a környezeti értékelés kidolgozásába

1.3.1. A szakmai-társadalmi egyeztetés koncepciója

A társadalmi részvétel szempontjából meghatározó jogi kereteket az Aarhusi és az Espoo-i egyezmények, illetve több magyar jogszabály, legpontosabban az SKV Rendelet adja meg. A tematika ezeknek a jogforrásoknak a követelményeire, illetve elveire épül. Az említett magyar kormányrendelet meghatározza a nyilvánosság definícióját. Ezt értelmezve, mivel az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program az országos hatású és jelentőségű tervnek számít, az **érintett nyilvánosság fogalmába tartoznak általában a környezet- és természetvédő szakmai, érdekképviseleti és társadalmi szervezetek, a környezeti, agrár- és vidékfejlesztési ügyekkel foglalkozó más szervezetek és intézmények és a széles nyilvánosság is.** A társadalmi egyeztetésnek ezek a csoportok az alanyai. A társadalmi részvételi folyamatról terv készült, amit az érintett nyilvánosság képviselői véleményezhetnek.

² 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet

INFORMÁCIÓHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

- *Honlap:* a vizsgálat alatt keletkező, a munkacsoport által egyeztetett anyagok nyilvánosak, beleértve a Stratégia és Program és a vizsgálat nyilvános munkaverzióit, a közvélemény hozzászólásait, a fórumok jegyzőkönyveit stb. A nyilvános dokumentumok az MTVSZ honlapján (www.mtvsz.hu/skv) érhetőek el, amelyre közvetlenül el lehet jutni az FVM (rendelet 8. §. 5. bekezdés) (www.program.fvm.hu), illetve a PWC és EiC (www.env-in-cent.hu) honlapjairól. A honlapot az MTvSz kezeli.
- *Papír alapú hozzáférés:* Külön kérésre a kulcsdokumentumokat papíron, vagy CD-n sokszorosítva, postán is elküldjük az Internet hozzáféréssel nem rendelkezőknek.

AKTÍV TÁJÉKOZTATÁS

- *Sajtó:* A tervezés kulcsszakaszaiban az érintett nyilvánosságot a társadalmi részvételt szervező MTvSz az FVM-mel együttműködve aktívan tájékoztatja a honlapon kívül is. A tervezés megkezdésénél az FVM egy sajtónyilatkozaton keresztül az országos napilapok és más média segítségével tájékoztatta a legszélesebb nyilvánosságot a stratégiai vizsgálat elindításáról, a részvétel lehetőségeiről. Emellett a környezeti értékelés elkészülte után egy sajtónyilatkozatot tett közzé, illetve egy országos napilapban fizetett hirdetést adott fel a Minisztérium.
- *Közvetlen megkeresések:* A legfontosabb 100 szakmai, érdekképviselői és civil környezetvédő szervezeteket közvetlen elektronikus levélben megkerestük a környezeti vizsgálat indulásánál, valamint a szakmai, érdekképviselői és civil környezetvédő szervezeti email listák által is terjesztettük a hírt.
- *Rendszeres értesítések:* A honlapra bejelentkezőknek külön értesítést küldünk, amikor új dokumentum kerül fel a honlapra, illetve külön is értesítjük a bejelentkezetteket a környezeti vizsgálat elkészültéről és a 30 napos véleményezési szakasz megkezdéséről.

KONZULTÁCIÓ AZ ÉRINTETT NYILVÁNOSÁGGAL ÉS AZ ÉRINTETT ÁLLAMIGAZGATÁSI SZEREPLŐKKEL, ILLETVE A KÖZVETLEN TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL LEHETŐSÉGEI

- *Általános véleményadási lehetőség:* A honlapon a munka aktuális anyagai elérhetőek, ezekhez bárki, bármilyen szakaszban véleményt küldhet a dokumentumokról a honlapon keresztül, amelyet a vizsgálatban résztvevő szakértők megkapnak és figyelembe vesznek.
- *SKV Fórum kialakítása:* Az érintett államigazgatási szereplők és a civil szervezetek képviselőiből egy 20 fős munkacsoport alakult, amely kétszer találkozik a SKV szakértőkkel a vizsgálat folyamán. Erre a Fórumra meghívjuk az NVT és AVOP MB-k környezetvédő civil tagjait.
- *SKV környezeti értékelés társadalmi vitája – Partnerségi Konferencia és vidéki fórumok:* A stratégiai környezeti értékelési dokumentumot (rendelet szerinti egyeztetési dokumentum szabályai szerint) – egy partnerségi konferencián egyezteteti a vizsgálatot végző. A meghívottak - az email listákon és közvetlen leveleken keresztül - kb. 100 szervezet és intézmény. Várható résztvevők száma 30-40 fő. Emellett több vidéki helyszínen is szervezünk fórumokat. Az egyeztetési dokumentum véleményezésére egy

hónap áll rendelkezésre. A találkozók szóban, illetve honlapon és levélen keresztül írásban is lehet reagálni a dokumentumokra. A szóbeli hozzászólásokat jegyzőkönyvben rögzítjük.

- *Interjúk:* A stratégiai környezeti értékelési dokumentumról néhány érdekelttel interjút készítünk, amelyben mélyebben kikérjük véleményüket az SKV-ról.
- *Országos Környezetvédelmi Tanács:* Kezdeményeztük, hogy a környezeti értékelési dokumentumot és a Vidékfejlesztési Programot megtárgyalja az Országos Környezetvédelmi Tanács.

A beérkezett véleményeket feldolgozzuk és ezeket a vizsgálat résztvevői figyelembe veszik a dokumentumok véglegesítésekor. Minden - a találkozók szóban felszólaló és bármilyen időben írásban észrevételt benyújtó - véleményező írásos választ kap a véleményére, és arról, hogy hogyan lett az figyelembe véve. Az FVM az SKV Rendelet szerint eljárva, a Vidékfejlesztési Program végső, kormány elé kerülő változata kialakításakor figyelembe veszi környezeti értékelés eredményeit³

2. táblázat. A társadalmi egyeztetés ütemterve

Egyeztetési feladatok	időpont
Társadalmi egyeztetési tematika egyeztetése FVM/SKV munkacsoport	okt. 6.
Honlap indítása	okt. 10.
SKV Fórum találkozó I.	okt. 18.
OKT ülés	nov. 2.
Környezeti jelentés elkészülte, nyilvánosságra hozatala	nov. 20.
Interjúk	nov. 25.
SKV Fórum találkozó II.	dec. 4.
Partnerségi fórum (SKV Konferencia)	dec. 6.
Vidéki fórumok	nov. 29.
Társadalmi vélemények beérkezési határideje	dec. 19.
A végleges környezeti jelentés átadása az FVM-nek	dec. 21.
Visszajelzés a társadalmi részvételben résztvevőknek	jan. 15.

Megj.: 2006. november 17-i állapot szerint

1.3.2. A környezet védelméért felelős szervek bevonása

A KÖRNYEZET VÉDELMEÉRT FELELŐS SZERVEK AZONOSÍTÁSA

A 2/2005. (I. 11.) Korm. Rendelet szerint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, az Országos Tisztifőorvosi Hivatal, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, valamint az SKV Rendelet 3. mellékletében felsorolt egyéb országos hatáskörű szervek vonandók be, mint hatóságok a vizsgálati folyamatba.

Az SKV csoport személyesen egyeztetette a vizsgálati folyamat lebonyolítását a KvVM illetékes főosztályával, amely a Természetvédelmi, Környezetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőséget jelölte ki, mint környezetvédelmi hatóságot a vizsgálattal kapcsolatos

³ Az MTvSz tudomásul veszi, hogy a Vidékfejlesztési Stratégiai Tervet az FVM nem kívánja módosítani a környezeti értékelés eredményei alapján, de fenntartja és a nyilvánosság előtt képviseli véleményét, hogy jelentős környezeti hatások felmerülése esetén szükséges lehet az Európai Bizottság és a környezeti értékelés visszajelzései alapján a Stratégiai Terv módosítása.

ügyek intézésére. Az FVM értesítette a hatóságot a vizsgálat megkezdéséről, illetve hivatalosan is megküldte a hatóságnak véleményezésre. A hatóság véleményét az SKV csoport beépítette a végleges tematikába. Emellett az említett három hatóság képviselőit meghívtuk az SKV Fórum munkájába is. A vizsgálat elkészülte után a hatóságok megkapják a környezeti értékelési dokumentumot, amelyről véleményt mondanak.

SZAKMAI SZERVEZETEK BEVONÁSA

A szakmai szervezetek bevonására egy **SKV Fórumot hoztunk létre**, amely kétszer találkozik a vizsgálati folyamat során. A Fórum tagjai a környezeti hatóságok, az FVM tervezői, az egyetemi és tudományos élet képviselői és az érintett társadalmi szervezetek képviselői. Az első találkozó október 18-án volt és témája az SKV tematikája volt. A Fórum ülésén 24 szakember vett részt. A Fórum tagjai alapvetően jónak tartották a tematikát. Felhívták a figyelmet arra, hogy egyes nemzetközi kötelezettségeink miatt nem elfogadható, ha bizonyos intézkedések csak 2009-től indulnak el (pl. NATURA 2000, IPPC); aláhúzták a fontosságát a környezeti szempontok integrációjának; jelezték, hogy lényeges, hogy az FVM érdemben megvizsgálja az SKV javaslatának beépíthetőségét, közte például a tengelyek közötti forrásmegosztást. A Fórum következő találkozója december 4-én lesz, amelynek témája a környezeti értékelési dokumentum. Az SKV Fórum tagjai mellett néhány kiemelt szakemberrel, tudóssal interjú készül a környezeti egyeztetési dokumentumról.

3. táblázat. Az SKV Fórum tagjai

név	beosztás	szervezet
Bondor István	elemző	FVM
Csatári Bálint	Igazgató	MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet
Csóka Péter	főosztályvezető	FVM
Fehér Ferenc	elnök	Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége
Figeuczky Gábor	NVT MB	WWF
Filotás Ildikó	főigazgató	Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség
Gyulai Iván	igazgató	Ökológiai Intézet
Horkay Erzsébet	III. tengelyfelelős	FVM Agrár-vidékfejlesztési főosztály
Horváth Katalin	IV. tengelyfelelős	FVM Agrár-vidékfejlesztési főosztály
Kajner Péter	titkár	Élő Tiszáért Program
Kenyeres Kinga	osztályvezető	Nemzeti Fejlesztési Hivatal Elemző, Értékelő, Modellező Főosztálya
Kovács Attila	főosztályvezető-helyettes	FVM Agrár-vidékfejlesztési főosztály
Kőváriné Bartha Ágnes	titkár	Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara
Magócs Kriszta	vezető tervező	Váti Kht. Stratégiai Tervezési és Értékelési Igazgatóság Vidékfejlesztési Iroda
Makovényi Anna	II. tengelyfelelős	FVM Agrár-vidékfejlesztési főosztály
Ócsainé dr. Tomocz Éva	főosztályvezető	Országos Tisztifőorvosi Hivatal
Pallagi Ferenc	Projekt menedzser	Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
Podmaniczky László	Egyetemi docens	SZIE-KTI
Roszik Péter	elnök	Biokultúra Szövetség
Sánta Anna	I. tengelyfelelős	FVM Agrár-vidékfejlesztési főosztály
Schmuck Erzsébet	NVT MB	Magyar Természetvédők Szövetsége
Szilvácsku Zsolt	AVOP MB	MME
Szlávik János	tanszékvezető	BME Környezetgazdaságtan tanszék

ORSZÁGOS KÖRNYEZETVÉDELMI TANÁCS BEVONÁSA

Az SKV Munkacsoport az OKT november 2-i ülésén mutatta be a tematikát és az értékelés előzetes eredményeit. **Az OKT elfogadta a tematikát és megjegyzéseket tett a vízgazdálkodás és talaj erőforrás gazdálkodás témakörökben.** Az OKT tagok megjegyzései, illetve személyes konzultációk nagymértékben segítettek a környezeti vizsgálat szakmaiságát az előbb említett témákban. A környezeti értékelési dokumentumról az OKT Környezetpolitikai Munkacsoportja ad majd írásos véleményt.

1.3.3. Az érintett nyilvánosság bevonása

Ahogy az elvekben szerepel, a környezetvédő társadalmi szervezetek képviselőit közvetlenül bevontuk az SKV Fórum munkájába. Emellett mindenkinek van lehetősége részt venni a folyamatban a honlapon és a fórumokon keresztül.

AZ SKV HONLAPJA

Az SKV készítésének kezdete óta elérhető az SKV honlapja a www.mtvsz.hu/skv címen. A honlap és az SKV készítésének megindulásáról az FVM sajtóközleményt adott ki, az MTvSz pedig közvetlen megkeresésekkel és levelezőlistákon keresztül értesítette erről a potenciális érintetteket. A honlapon elérhetőek:

- Az SKV készítésének folyamatáról az aktuális információk.
- Az SKV társadalmi egyeztetési tematikája, melyben megtalálható az SKV készítésének folyamata, ütemezése, illetve hogyan lehet az SKV készítésébe bekapcsolódni, azt véleményezni.
- Az SKV munkadokumentumai, előzetes eredményei.
- Az SKV-hoz érkezett összes vélemény teljes terjedelemben.
- Az SKV-hoz kapcsolódó FVM által készített dokumentumok.

Aki kéri, folyamatosan értesítjük e-mail-ben, ha új dokumentum kerül fel a honlapra, a véleményeket és kérdéseket folyamatosan várjuk az skv@mtvsz.hu címen.

FÓRUM - SKV KONFERENCIA

Az FVM a környezeti értékelés dokumentumról egy nyílt partnerségi fórumot szervez (várható időpontja december 6.), amelyre a környezetvédelmi illetve az agrár- és vidékfejlesztési partnerek kapnak meghívást, de azon bárki részt vehet. Emellett Debrecenben a regionális civil egyeztető fórummal együttműködve is szervezünk fórumot.

1.3.4. Vélemények és figyelembevételük módja

AZ SKV-HOZ A HONLAPON ÉRKEZETT JAVASLATOK

Az SKV-hoz öt társadalmi javaslat érkezett már a munka kezdeti szakaszában. Ezek a javaslatok fontosnak tartották az agrár-környezetvédelmet, vidékfejlesztést, illetve, hogy ezeket tevékenységeket támogatni kell. Több vélemény kiemelte a sivatagosodás, vízkészlet

gazdálkodás területét, illetve, hogy ezt nem szabad kizárólag árvízvédelmi kérdésként kezelni. Szintén többen hangsúlyozták az erdők, erdőtelepítés megfelelő támogatásának fontosságát. Kritikai észrevételként fogalmazódott meg, hogy az SKV fenntarthatósági értékrendje alapján úgy tűnhet, hogy a vidékfejlesztés elsődleges célja a mezőgazdaság, miközben a vidék élelmiszertermelő funkciója kétségkívül fontos, ugyanakkor a vidéki élet ennél sokszínűbb. Számos vélemény kiemeli, hogy az SKV eredményeit remélhetőleg megfelelően fogja alkalmazni az FVM, és beépíti azokat a készülő dokumentumokba.

A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉSI DOKUMENTUMHOZ BEÉRKEZETT JAVASLATOK ÉS FIGYELEMBEVÉTELÜK MÓDJA

E fejezet csak a társadalmi egyeztetés lezárása és a Program Kormány elé kerülő változatának véglegesítésével párhuzamosan írható meg.

1.4. A felhasznált adatok, információk megbízhatósága

A környezeti értékelés legfőbb információs bázisa az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program volt, így az ebben foglalt adatok megbízhatósága alapvetően meghatározza az SKV megbízhatóságát is. A Tervhez és Programhoz készülő ex-ante értékelés vizsgálja a Terv és Program által felhasznált információk bizonytalanságait, így erre a környezeti értékelésben nem térünk ki.

Azonban lényegesnek tartjuk megjegyezni, hogy - mind a Terv és Program, mind a környezeti értékelés egyes részleteinek (megállapításainak) bizonytalansága számottevően csökkenthető, ha egyes kulcskérdésekben (pl. éghajlatváltozás figyelembevétele, állattenyésztésre áttérés környezeti vonatkozásai, öntözés és vízmegtartás szempontjai stb.) - **autentikus tudományos műhelyek kivitelezésében - kutató-elemző munkák készülnének.** A tudományos elemzési igényeket a környezeti értékelésben külön jelezzük.

Javasoljuk, hogy az SKV társadalmi egyeztetésének időszakában az **MTA illetékes Tudományos Bizottságai** vitassák meg, és lehetőség szerint alakítsanak ki álláspontot az alábbi kulcskérdésekben:

- az éghajlatváltozás figyelembevételének szempontjai,
- az állattenyésztésre áttérés környezet- és természetvédelmi vonatkozásai,
- a fenntartható mezőgazdasági vízgazdálkodás szempontjai,
- az energetikai ültetvények szerepe a fenntartható fejlődésben

Az információk megbízhatóságát az is befolyásolja, hogy **bizonyos területeken hiányoznak a szakmai stratégiák.** A tudományosan megalapozott, széleskörű szakmai és társadalmi konszenzuson nyugvó - de jelenleg sajnos Magyarországon még nem létező - koncepcionális dokumentumok (pl. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia, Nemzeti Biodiverzitási Stratégia, Megújuló Energiahordozók Koncepciója, Agrárstratégia stb.) egyfajta információs kosárként is támogathatnák a Program és a Terv kidolgozását, valamint az ex-

ante és a környezeti értékelést is. E stratégiák adatainak és információinak megbízhatósága nagyban javíthatná a Program és Terv adat-megbízhatóságát is.

1.5. Az alkalmazott módszertan bemutatása

1.5.1. A módszertannal szemben támasztott követelmények

Megközelítésünkben az SKV nemcsak „zöld tükör” (azaz nemcsak a program környezeti, fenntarthatósági szempontú értékelésének, átvilágításának eszköze), hanem egyben „zöld motor” is (azaz a program kidolgozását, végrehajtását és nyomon követését környezeti irányba befolyásoló erő). Ez akkor teljesíthető, ha az alkalmazott módszertan megvizsgálja, hogy a **releváns fenntarthatósági és környezeti célok milyen mértékben integrálódnak a közösségi forrásokból támogatott vidékfejlesztési politikákba**. A vonatkozó jogszabályok⁴ figyelembevételére alapján a - környezeti integrációt is lehetővé tevő - SKV módszertannak az alábbiakat kell biztosítania:

- elemzési támogatást kell nyújtania ahhoz, hogy a Terv és a Program lehetővé tegye a megelőzés elvének következetes érvényesítését, a nem megelőzhető környezeti hatások mérséklését,
- a tervezési folyamat környezeti, fenntarthatósági szempontú befolyásolását, alternatívák, javaslatok kidolgozását és életciklus szemléletű elemzését,
- a magyar vidékre és mezőgazdaságra jellemző környezeti problémák és értékek, fenntarthatósági értékrend meghatározását, ezek jelentőségének elemzését a vidékfejlesztési törekvések szempontjából.

1.5.2. Az alkalmazott módszertan bemutatása

Az alkalmazott SKV módszertan a GRDP kézikönyv⁵ alapján olyan elemzési-értékelési keretet alkot, amely feltárja, hogy a tervnek milyen közvetlen, vagy közvetett kihatása lehet a környezetre, milyen környezeti változások várhatók a hatások következtében, milyen természetűek és kiterjedésűek a várható hatások, illetve van-e lehetőség megelőzni, vagy csökkenteni a várható jelentős hatásokat. Az elemzési-értékelési módszertan arra korábban kidolgozott⁶ és alkalmazott⁷ - megközelítésre épít, hogy a **vidékfejlesztési politika stratégiai szintjét (céljait, prioritásait) egy fenntarthatósági értékrendhez viszonyítjuk, míg a program konkrétabb eszközeit és beavatkozásait egy környezeti teljesítményértékelési sémában vizsgáljuk**.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK irányelve bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról; 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról; 148/1999. (X. 13.) Korm. rendelet az országhatáron áterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló Espoo-i egyezmény kihirdetéséről

⁵ Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013, Greening Regional Development Programmes Network February 2006, Exeter, UK

⁶ Pálvölgyi T., Tombác E. (2004) Módszertan a regionális fejlesztések stratégiai környezeti vizsgálatára. In: Strukturális alapok és fenntarthatóság. Magyar Természetvédők Szövetsége, 2004, Budapest

⁷ Fleischer T., Szlávik J., Baranyi R., Branner F., Nagypál N., Füle M., Kósi K. Pálvölgyi T., Princz-Jakovits T., Szlávik P. (2005) A magyar közlekedéspolitikai stratégiai környezeti vizsgálata. Közlekedéstudományi Szemle LV. évfolyam 2. szám, 47-55

MÓDSZERTAN A TERV FENNTARTHATÓSÁGI ÉRTÉKELÉSÉHEZ

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv tartalmazza a közösségi forrásokból megvalósuló **vidékfejlesztési politika prioritásait és célrendszerét**. A prioritások és a célok fenntarthatóságát a következő módszerrel vizsgáljuk:

1. Meghatároztuk és szakértői körben egyeztettük a hazai viszonyokra adaptált mezőgazdasággal és vidékfejlesztéssel kapcsolatos fenntarthatósági értékrendet. A **fenntarthatósági értékrend** (ld. 1. melléklet) a fenntartható mezőgazdasággal és vidékfejlesztéssel kapcsolatos szemléletmódot, ellenőrzési kritériumokat, viszonyítási alapot kíván rögzíteni. A vidékfejlesztés fenntarthatósági értékrendje - melynek meghatározása során számos korábbi tanulmányra, publikációra támaszkodtunk⁸ - arra a megközelítésre épít, hogy a fenntarthatóság 3+1 pilléren nyugszik:

- környezeti fenntarthatóság
- gazdasági fenntarthatóság
- társadalmi fenntarthatóság

Ezt egészítettük ki az átfogó, a természeti, társadalmi-gazdasági lét egészét átfogó holisztikus szempontokkal. A 3+1 pillér keretei között fogalmazzuk meg a hazai vidékfejlesztési politika 32 kritériumból álló értékrendjét. A fenntarthatósági értékrend természetesen nem tekinthető abszolút fenntarthatósági kinyilatkoztatásnak, és ennek alapján nem lehet „ítéletet” alkotni a Terv és a Program fenntarthatósága fölött. Pusztán arra tekintjük alkalmasnak, hogy a prioritásokat és célokat, mintegy relatív etalonhoz, ehhez „mérjük”.

2. A Program prioritásainak és céljainak a fenntarthatósági értékrendnek való megfelelését külön-külön egy-egy standard input/output hatásmátrixban vizsgáljuk, oly módon, hogy az SKV munkacsoport **kollektív szakértői értékelésével a fenntarthatósági megfelelést minden egyes értékrend elemre -2 és +2 közötti értékekkel jellemeztük** (az input/output hatásmátrixokat ld. a 2. és 3. mellékletben)
3. Megjegyezzük, hogy a „pontozásos” értékelés nem a prioritások és célok általános megítélésére szolgál, hanem - az SKV javaslattevő jellegének eleget téve - a negatív értékekkel azokra fenntarthatósági szempontokra (értékrend elemekre) hívja fel a figyelmet, ahol a prioritások és célok megfogalmazásában a fenntarthatóság

⁸ Fenntarthatósági értékrendhez felhasznált irodalom:

Ángyán József, 2005. A vidékfejlesztés és az agrárium jövője - stratégiatervezet és civil program. In: Az uniós környezetpolitika aktuális kérdései, Magyar Természetvédők Szövetsége
CORASON Report, 2006. A fenntartható vidékfejlesztés tudásalapú megközelítése - a szakértői és helyi tudásformák dinamikája. Kutatási Beszámoló, Magyar Tudományos Akadémia, Politikai Tudományok Intézete
Csatári Bálint, 2005. Merre haladjon a magyar vidék? Lehetőségek és korlátok MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet
Gyulai Iván Vágvölgyi Gusztáv, Szilvácsku Zsolt, 2005. Az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió fenntarthatósági és természetvédelmi szempontú vizsgálata. Magyar Természetvédők Szövetsége
Krolopp András, Marticsék József, Francia Rita, 2005. A vidékfejlesztés európai jelene és jövője. Várható változások az uniós vidékfejlesztési szabályozási rend-szerben, és ezek valószínű következményei, CEEWEB, Miskolc
Nemes Gusztáv, 2000. A vidékfejlesztés szereplői Magyarországon. Intézmények, megközelítések, erőforrások. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont; Budapest
Tombácz Endre, Pálvölgyi Tamás, Gyulai Iván, Szilvácsku Zsolt, Fleischer Tamás, Mozsgai Katalin, Magyar Emőke, 2003. Stratégiai Környezeti Vizsgálat a Regionális Operatív Program környezeti szempontú ex-ante értékelésének megalapozásához. VÁTI Kht.

szempontjait határozottabban kellene megjeleníteni. Azaz **a módszertan nem a „fenntartható - nem fenntartható” dimenzióban kívánja a prioritásokat és a célokat elhelyezni, hanem egy analitikus javaslattevő eszköz**, amely konkrét útmutatást kíván nyújtani, hogy mely prioritásokat/célokat, milyen vonatkozásban javasoljuk módosítani.

MÓDSZERTAN A PROGRAM KÖRNYEZETI TELJESÍTMÉNYÉNEK ÉRTÉKELÉSÉHEZ

Mint arra korábban utaltunk, a program konkrétabb eszközeit és beavatkozásait egy környezeti teljesítményértékelési sémában vizsgáljuk, avégett, hogy képet nyerhessünk arról, hogy az intézkedések hogyan felelnek meg egy - a Nemzeti Környezetvédelmi Programon, és más környezetvédelmi stratégiai dokumentumokon alapuló - környezeti, környezetpolitikai szempontrendszernek. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program környezeti teljesítményét a következő módszerrel vizsgáljuk:

1. A releváns környezetpolitikai dokumentumok alapján⁹ meghatároztunk egy - a vidékfejlesztési intézkedések értékelésére alkalmas - környezeti célrendszert.
2. A Program intézkedéseit - kollektív szakértői értékeléssel - összevetettük a környezeti szempontrendszerrel és a környezeti teljesítményt minden egyes intézkedésre -2 és +2 közötti értékekkel jellemeztük.
3. Hasonlatosan a fenntarthatósági értékelésnél említettekhez, itt is megjegyezzük, hogy a „pontozásos” értékelés nem az egyes intézkedések környezeti teljesítményének általános megítélésére szolgál, hanem - az SKV javaslattevő jellegének eleget téve - a negatív értékekkel azokra környezeti szempontokra hívja fel a figyelmet, ahol az intézkedések részleteinek meghatározásánál a környezeti szempontokat határozottabban kellene megjeleníteni. Azaz **a módszertan nem a „környezetbarát - környezet károsító” dimenzióban kívánja az intézkedéseket elhelyezni, hanem egy analitikus javaslattevő eszköz**, amely konkrét útmutatást kíván nyújtani, hogy mely intézkedéseket, milyen vonatkozásban javasoljuk módosítani.

A környezeti teljesítmény értékelés során alkalmazott szempont rendszert az alábbiakban mutatjuk be.

4. táblázat. Környezeti teljesítmény értékelés szempontrendszere

E1	A légszennyezés csökkentése
E2	A globális légszennyező hatások csökkentése
E3	Felszíni vizek védelme, integrált vízgyűjtő gazdálkodás
E4	Felszín alatti vizek védelme
E5	Talaj és földtani értékek védelme
E6	Szélsőséges éghajlati helyzetek és környezeti katasztrófák következményei elleni védelem

⁹ Nemzeti Stratégiai Referencia Keret, EU 6. Környezetvédelmi Akcióprogramja, Nemzeti Környezetvédelmi Program Országos Területfejlesztési Konceptió, Országos Hulladékgyűjtés Terv, Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program Nemzeti Környezetegészségügyi Akcióprogram

E7	Védett országos és helyi jelentőségű természeti területek oltalma
E8	Natura 2000 és érzékeny természeti területek, védelme fenntartható hasznosítása
E9	Erdők természetvédelme
E10	Az ökológiai típusú gazdálkodás elterjesztése
E11	Fenntartható térségi gazdálkodási, komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítása
E12	Megújuló energiaforrások használatának növelése
E13	Anyag és energiahatékonyság növelése
E14	Kémiai kockázatok mérséklése
E15	Egészség-megőrzés és az élelmiszer-biztonság növelése
E16	A lakosság környezettudatosságának növelése, fenntartható fogyasztási szokások elterjesztése
E17	A táji kulturális örökség védelme fenntartható hasznosítása
E18	Települési környezetminőség javítása, környezeti infrastruktúra fejlesztés

2. A PROGRAM ÉS A TERV ÁTTEKINTŐ BEMUTATÁSA

2.1. A Terv és a Program céljai és tartalmának vázlatos ismertetése

Mint arra a Bevezetésben utaltunk, megközelítésünkben az SKV tárgya az EMVA forrású vidékfejlesztési politika, azaz az SKV-t a Tervre és a Programra integráltan, azonos szemlélettel, és egységes módszertannal, közös társadalmi egyeztetéssel készítettük el. Ezért az alábbiakban mind az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv, mind az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program tartalmát és céljait áttekintjük.

2.1.1. Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv

A Tanács 1698/2005/EK rendelete alapján kidolgozott, a 2007-2013 évekre vonatkozó Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a magyar vidékfejlesztési program stratégiai kereteit tartalmazza. A Terv a Tanácsnak a vidékfejlesztésre vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásokról szóló 2006/144/EK határozatával összhangban készült. A Terv kiindulópontja, hogy **hazánknak 2007-2013 között mintegy 5 Milliárd euró fejlesztési forrást van lehetősége az agrárium, a vidéki környezet és a vidéki térségek fejlesztésére költeni.** A Terv a lisszaboni célkitűzésekkel és a Göteborgban megfogalmazott elvekkel összhangban kívánja megteremteni a mezőgazdaság fejlesztéséhez, a vidék környezeti értékeinek megőrzéséhez, a vidéki térségek gazdaságának megerősödéséhez és a vidéki társadalom kohéziójához szükséges fejlesztési kereteket.

A Terv célja, hogy - az elmúlt időszak nemzeti forrásból finanszírozott, valamint uniós társfinanszírozással megvalósuló agrár-vidékfejlesztési programjainak tapasztalatain alapulva, továbbá összhangban az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel - **kijelölje az agrár-vidékfejlesztés irányait, célkitűzéseit, és meghatározza a célok elérésének módját, eszközeit.** A Terv kidolgozása 2005 októberében kezdődött, azóta széles körű szakmai és társadalmi egyeztetésre került. A környezeti értékelés kidolgozásának időpontjában a Terv végső egyeztetés alatt áll a Bizottsággal. A Terv a következőket tartalmazza:

- A stratégia jövőképe
- Helyzetelemzés: a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az élelmiszer-feldolgozás és a vidéki térségek helyzetének bemutatása
- A környezet állapota
- Vidéki térségek társadalmi – gazdasági helyzete
- A korábbi program-időszakok tapasztalatai
- A 2007 és 2013 közötti időszak agrár-vidékfejlesztésének stratégiai fejlesztési irányai és a kapcsolódó főbb beavatkozási akciók
- Az egyes fejlesztési irányok közötti egyensúly
- Horizontális politikák érvényesülése

- Koherencia a lisszaboni stratégiával, a kapcsolódó nemzeti akcióprogrammal és a göteborgi célokkal
- Stratégia az EMVA intézkedéscsoportok mentén:
 - I. intézkedéscsoport: a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti ágazat versenyképességének javítása
 - II. intézkedéscsoport: a környezet és a vidék állapotának javítása
 - III. intézkedéscsoport: az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése
 - IV. intézkedéscsoport: LEADER
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv intézkedéscsoportjai és azok indikatív forrásmegosztása
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv belső és külső konzisztenciája, összhangja a többi közösségi támogatási eszközzel
- a nemzeti vidékfejlesztési hálózat létrehozása

2.1.2. Új Magyarország Vidékfejlesztési Program

A Bizottság véleményének, továbbá az EMVA Rendelet 6.cikk 3. bekezdése szerinti partnerségi vélemények figyelembevételével kell kidolgozni az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programot, melynek partnerségi egyeztetése a környezeti jelentés készítésének idején folyamatban van. A Program célja, hogy olyan beavatkozásokat, intézkedéseket határozzon meg, melyek alkalmasak a finanszírozási források - a Tervnek megfelelő - megosztására és a támogatási mechanizmusok (pályázatok) életbe léptetésére. A Program főbb tartalmi elemei a következők:

- Általános helyzetelemzés (társadalmi-gazdasági háttér, agrárgazdaság regionális sajátosságai)
- Tematikus helyzetelemzés az egyes intézkedések mentén (környezetgazdálkodás és területhasználat, vidéki gazdaság és életminőség, LEADER)
- Az erősségek és gyengeségek kezelésére kiválasztott stratégia
- Prioritások kijelölése
- Az intézkedéscsoportok közötti indikatív forrásmegosztás
- A korábbi programozási időszak hatása (SAPARD, AVOP, NVT)
- Termelői csoportok létrehozásának és működtetésének támogatása
- Kedvezőtlen adottságú területek támogatása
- A prioritások indokolása
- Az intézkedések részletes leírása
- Finanszírozási terv
- A felelős hatáskörrel rendelkező hatóságok és szervek kijelölése
- A monitoring- és értékelési rendszerek leírása
- A program nyilvánosságát biztosító rendelkezések

- A partnerekkel folytatott konzultációk eredménye
- A férfiak és nők közötti egyenlőség és a megkülönböztetés tilalma
- Technikai segítségnyújtás műveletek

2.2. Kapcsolódás más stratégiai dokumentumokhoz

2.2.1. Kapcsolódás fejlesztéspolitikai dokumentumokhoz

ORSZÁGOS FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

Az Országos Fejlesztési Konceptió¹⁰ (OFK) a teljes hazai közfejlesztés közép és hosszú távú irányait és kereteit rögzíti. Az OFK a fenntarthatóságot és a környezetvédelmet szolgáló agrár- és vidékfejlesztési, illetve a fejlesztések környezetintegráltságával kapcsolatos „üzeneteket” tartalmaz. A vidékfejlesztés a jövőképben és a területpolitikai célban, az agrárfejlesztés a prioritásokban is szerepel. Az OFK jövőképének és céljainak vidékfejlesztési tartalma az Országos Területfejlesztési Konceptióból merít. Az OFK agrárfejlesztési megállapításai egyaránt szólnak:

- tájgondozó, környezetbarát, ökológiai jellegű, extenzív tevékenységekről és
- intenzív, versenyképes üzemméretű, informatikai és logisztika infrastruktúrával és kutatás-fejlesztési kapacitással kiszolgált modern árutermelő mezőgazdaságról.

A fejlesztéspolitika e kettős törekvésben rejlő elvi ellentmondást az OFK a maga általános szintjén nem kívánta megoldani, de az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program nem kerülheti meg ezen ellentmondás - legalább részleges - feloldását.

1. javaslat	<i>A Tervben önálló szövegrésszel¹¹ kell alátámasztani, hogy a Terv és a Program képes és alkalmas területi fókuszok, feltételrendszerek bevezetésére.</i>
--------------------	---

ORSZÁGOS TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

Az Országos Területfejlesztési Konceptió¹² (OTK) az ország területfejlesztésének és minden közfejlesztés területi vonatkozásainak közép és hosszú távú irányait és kereteit rögzíti. Az OTK is tartalmaz vidékfejlesztési stratégiai környezeti vizsgálat szempontjából releváns elemeket. **Az OTK-ban a vidékfejlesztés, a területpolitika egyik pilléréként, a tervdokumentum minden részében jelen van,** az agrárpolitika területpolitikai feladatait pedig külön fejezet rögzíti. Az OTK területpolitikai fejlesztési elvei között a fenntarthatóság nem csak globális, de térségi értelmezést is kap. Ez az értelmezés a helyi közösségek működésére irányuló fejlesztések esetében, így a vidékfejlesztés esetében is, különösen fontos. A vidékfejlesztésben szintén hangsúlyos másik OTK elv a tájszemlélet elve, mely megköveteli a táji szisztémákhoz alkalmazkodó fejlesztéseket.

¹⁰ 96/2005. (XII.25.) OGY határozat

¹¹ A Terv érintett részeinek módosítására konkrét, szövegszerű javaslatot juttattunk el az FVM tervezőihöz.

¹² 97/2005. (XII.25.) OGY határozat

2. javaslat	<i>A Tervben a fenntarthatósági horizontális politika kiegészítését javasoljuk¹⁷ a fenntarthatóság térségi jelentéséről és a tájzsemlélet elvének alkalmazásáról.</i>
--------------------	--

Az OTK a kistérséget teszi meg a vidékfejlesztés tércategóriájának, és kijelöli a vidékies térségeket. Környezeti és fenntarthatósági szempontból ez azért lényeges, mert így a vidékfejlesztés táji összefüggésbe kerül (az ún. kistáji dimenzióval). **Az OTK szerint az agrárpolitikának a vidéki eltartóképességet, tájfenntartást, környezetvédelmet, ökológiai gazdálkodást szolgáló, helyi táji adottságokhoz igazodó erdő- és mezőgazdaságot kell kialakítania** és így meg kell teremtenie a legalább regionális szinten decentralizált agrárfejlesztést is. Ezzel szemben a Program hangsúlyos eleme a versenyképes árutermelő mezőgazdaság, ágazatként értelmezi a vidékfejlesztést, térség-specifikus eszközöket nem vezet be, tervezése nem regionális. A hiányzó összhang legalább részbeli megteremtésére a következőket javasoljuk:

3. javaslat	<ol style="list-style-type: none"> (1) <i>A Tervben fel kell oldani az intenzív és extenzív gazdálkodás közötti esetleges elvi ellentmondásokat.</i> (2) <i>Biztosítani kell a Program és a vidékfejlesztésben szintén szerepet vállaló regionális operatív programok közötti összhangot.</i> (3) <i>A Tervben elvként kell rögzíteni a térségi megközelítés és a helyi adottságokhoz való igazodás igényét.</i>
--------------------	---

Az OTK tematikus vidékies térségtípusokra meghatározott sajátos beavatkozásai közül **több fenntarthatósági és környezetvédelmi vonatkozású. Ezek közül a legtöbb az EMVA rendeletből támogatható, de a Programban a beavatkozás vagy annak területi fókuszja nem jelenik meg.** Az Országos Területfejlesztési Konceptióval való összhang kialakítása érdekében a következőket javasoljuk a megfelelő intézkedésekbe beépíteni:

4. javaslat	<ol style="list-style-type: none"> (1) <i>Tájértékek védelmének fókuszálása a táji értékekben gazdag vidékies térségekre, és az értékek hozzáférhetőségének biztosítása (tulajdonosokkal partnerségben).</i> (2) <i>Ökoturisztikai fejlesztések fókuszálása a táji értékekben gazdag, az aprófalvas és a tanyás térségekre.</i> (3) <i>A táji értékekben gazdag vidékies térségekben az integrált tájgazdálkodás (mező-erdő- vadgazdálkodási és rekreációs érdekeket partnerségben egyformán érvényesítő), az erdőtömbök összekapcsolásának, a helyi termékeknek, az ökológiai gazdálkodásnak (ez az aprófalvas térségekben is), a diverzifikálás során pedig a tiszta iparnak az ösztönzése.</i> (4) <i>A táji értékekben gazdag vidékies térségek fejlesztésére stratégiai környezeti vizsgálatok, térségi fenntarthatósági keretstratégiák elkészítése.</i> (5) <i>A romák által nagy arányban lakott térségekben az ún. szociális erdő (és táj)használat fenntartható rendszereinek bevezetése.</i> (6) <i>A tanyás térségekben a környezeti szennyező források felmérése és felszámolása.</i> (7) <i>A romák és a más kisebbségek által nagy arányban lakott vidékies térségek örökségvédelme és kulturális erőforrásaikra alapozott fejlesztése.</i> (8) <i>A megújuló és alternatív energetika és az alternatív és fenntartható közlekedési formák támogatása az aprófalvas térségekben (ill. fókuszálása e térségekre).</i>
--------------------	---

2.2.2. Kapcsolódás az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez és az Operatív Programokhoz

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásai felhasználásának terve. Az ÚMFT célrendszerében és prioritásai között is tartalmaz vidékfejlesztési szempontokat és felvállalja, hogy a Strukturális Alapok is szerepet játszanak a vidékfejlesztésben. Ugyanakkor ÚMFT agrárgazdasági fejlesztéseket nem tartalmaz. Az ÚMFT stratégiai tervdokumentum, melyhez operatív programok (OP-k) kapcsolódnak. Vidékfejlesztési szempontból a legfontosabb OP-k a következők:

- *Társadalmi Erőforrás Fejlesztés Operatív Program (TAMOP)*. Vidékfejlesztési tartalom: képzési és foglalkoztatási programok, fókuszáltnan a leghátrányosabb helyzetű kistérségekre.
- *Társadalmi Infrastruktúra Fejlesztés Operatív Program (TIOP)*. Vidékfejlesztési tartalom: közszolgáltatási infrastruktúrafejlesztés a leghátrányosabb helyzetű térségekben.
- *Regionális Operatív Programok (ROP-k)*. Vidékfejlesztési tartalom: térségi szinten integrált közszolgáltatási és közlekedési infrastruktúrafejlesztés, kisléptékű gazdasági infrastruktúra és vállalkozásfejlesztés.
- *Környezetvédelmi és Energia Operatív Program (KEOP)*. Vidékfejlesztési tartalom: vízrendezés, megújuló energetika, természetvédelem.
- *Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP)*. Vidékfejlesztési tartalom: KKV és logisztikai fejlesztések.
- *Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP)* Vidékfejlesztési tartalom: kistérségi szintű közigazgatási szolgáltatáskorszerűsítés.

A stratégiai környezeti vizsgálat szempontjából lényeges szempontok közül kiemelhető az **ÚMFT területi kohézió horizontális célja**. E cél kiegyensúlyozott város-vidék kapcsolatrendszer, kapcsolódó területfejlesztési prioritáseleme pedig a vidék számára szolgáltatni képes városi funkciók fejlesztését is előírja. A horizontális cél magában foglal ún. térhasználati elveket is, melyek többsége fenntarthatósági megfontolásokon alapul. Kiemelhetők a vidékies és városias karakterek elkülönítésének megőrzését, az értékek elérhetőségének, hozzáférhetőségének biztosítását szolgáló, a fenntartható közlekedést és a barnamezős fejlesztéseket preferáló elvek. Az ÚMFT logikája szerint a vidékfejlesztés tekintetében az ÚMFT és OP-jai, ill. az ÚMVST és az ÚMVP kiegészíti egymást, ugyanakkor a teljes lehatárolás és a szinergikus összhang kialakítása még nem történt meg. Az **összhang biztosításának legfontosabb tényezője, hogy kialakuljon az ÚMFT OP-jai és ÚMVP végrehajtásának koordinációja, együttdöntési folyamata**. Olyan végrehajtási rendszert kell kidolgozni, mely lehetővé teszi, hogy a térségekbe irányuló vidékfejlesztési (EMVA) és Strukturális Alapok (SA) forrásainak felhasználása egymást erősítse, kiegészítse, és semmiképpen ne rontsa egymás hatékonyságát. **Az Operatív Programokkal való összhang megvalósítása érdekében a következőket javasoljuk:**

5. javaslat	(1) AZ ÚMVP monitoring bizottságaiban (MB) és döntéselőkészítő bizottságaiban (DEB – vagy a jelenleg futó fejlesztési ciklus e terminológiájának a jövőben megfelelő testület) jelen kell lenniük a régióknak is, lehetőség szerint vétőjoggal. Még célszerűbb, ha régiónként monitoring albizottságok jönnek létre az ÚMVP végrehajtásához.
-------------	--

<p>(2) A ROP és a TAMOP és TIOP MB-aiban és DEB-aiban pedig az ÚMVP végrehajtásának kell képviselnie magát (a vidékies térségeket érintő prioritások/intézkedések/műveletek esetében vétőjoggal).</p> <p>(3) A különböző eljárásrendekben kölcsönösen biztosítani kell, hogy előnyben részesüljenek azok a fejlesztések, melyekhez kimutathatóan összekapcsolják a ÚMFT OP-k és az ÚMVP intézkedéseit.</p> <p>(4) A LEADER jellegű akciók közös képviselőjének szintén jelen kell lenniük a ROP-ok MB-aiban és DEB-aiban.</p> <p>(5) Az ÚMVP monitoring és értékelési rendszerének képesnek kell lennie az ÚMVP és az ÚMFT OP-jainak egyes kistérségekben (különösen a vidékies kistérségekben, ill. településeken) mért együttes szakmai teljesítményének megállapítására.</p> <p>(6) Az ÚMVP technikai segítségnyújtás keretéből biztosítani kell, hogy a végrehajtás képes legyen a rosszul teljesítő egyes kistérségek vagy térségtípusok teljesítményének javítására (pl. tanácsadás, szakemberellátás, újabb pályázati kritériumok bevezetése).</p>

2.2.3. Kapcsolódás környezetpolitikai dokumentumokhoz

NEMZETI KÖRNYEZETVÉDELMI PROGRAM

A 2003-2008. közötti időszakra szóló második Nemzeti Környezetvédelmi Program¹³ (NKP-II) jelöli ki a magyar környezetpolitika célkitűzéseit és cselekvési irányait, és szemben az első NKP-ban megfogalmazott, döntően környezeti elemekre és hatótényezőkre vonatkozó célokkal egy olyan beavatkozási tervrendszert vázol fel, amelyben az Európai Unió 2010-ig szóló, 6. Környezetvédelmi Akcióprogramja¹⁴ célkitűzéseinek megvalósítását veszi alapul. Az NKP-II fókuszában azok a környezeti célkitűzések állnak, amelyek társadalmi-gazdasági-környezeti problémák metszéspontjában komplex módon jelentkeznek, több környezeti elemet érintő beavatkozást igényelnek, a társadalom és a gazdaság széles körét érintik, és hatékonyan csak az érintettek széles körének bevonásával számolhatók fel. Az NKP-II nem ágazati program, hanem a társadalom és a gazdaság egészét átható stratégiai dokumentum, amelyben a környezet jobbítására illetve megőrzésére vonatkozó minőségi, illetve mennyiségi célokat az ágazatok együttes cselekvése kell megvalósítsa. Az NKP-II teljesülését az ágazatközi integrációt is biztosító tematikus akcióprogramok végrehajtásán keresztül lehet biztosítani. Az ÚMVP az NKP-II céljai közül elsősorban a következőkhöz járulhat hozzá:

- A hazai és nemzetközi jogszabályok által **védelem alatt álló természeti területek értékeinek megőrzése, az optimális természetvédelmi kezelési tevékenység megvalósítása**, az agrár-környezetvédelmi, erdő-környezetvédelmi intézkedések, és a Natura 2000 hálózat területeinek támogatásai révén a biológiai sokféleség megőrzéséhez, a természeti örökség fenntartásához, az ökológiai rendszerek fennmaradásához.
- Az **integrált vízgyűjtő-gazdálkodás hatékonyságának növelésével** – úgy mint a holtágak és hatásterületének környezetkímélő hasznosítása, a természetközeli

¹³ 132/2003. (XII.11.) OGY határozat a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata a 6. Környezetvédelmi Akcióprogramról („Környezet 2010 : A mi jövőnk, a mi választásunk”), 2002. július 22.

mezőgazdasági területhasználatok támogatása, az árterek és belvízöblözetek rehabilitációjával érintett területeken a gazdálkodók támogatása, jó mezőgazdasági gyakorlat elterjesztése – a vizek jó állapotának eléréséhez és védelméhez.

- **A bioüzemanyagok előállításával a bioetanol esetében a szesz előállítása, biodízelgyártásnál** a nyersolaj előállítása útján a fosszilis energiahordozók felhasználásának csökkentéséhez.
- **A mezőgazdasági technológiák energiatakarékosági beruházásainak a támogatásával** az energiahatékonyság növeléséhez, az energiafogyasztás csökkentéséhez.
- Az állattartó telepek korszerűsítésével az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentéséhez, a **hígtrágya talajba és talajvízbe jutásának megakadályozásával** pedig a földtani közeg és a vizek védelméhez.
- **A területhasználat, a termékszerkezet és művelési ág változtatás támogatásával**, erdőtelepítéssel, valamint az aszálykárok elleni intézkedésekkel a talajvédelemhez, erózió és talajszennyezés, porszennyezés csökkentéséhez.
- **Szennyvíztisztítás korszerűsítésével** a vizek védelméhez és a települési környezetminőség javításához.
- A területileg differenciált és ágazatok között **integrált vízrendezési, vízkár-elhárítási és vízkár-megelőzési beruházások támogatásával** a környezetbiztonság növekedéséhez, vizek jó állapotának fenntartásához és védelméhez.

Az NKP-II-vel való összhang megteremtése érdekében a Programban (esetleg a Tervben) a következő szövegváltozat beillesztését javasoljuk:

<p>6. javaslat</p>	<p><i>Az ÚMVP a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-II) alapján figyelembe veszi a magyar környezetpolitika stratégiai céljait és célkitűzéseit és hozzájárul a következő környezetvédelmi célok eléréséhez:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás keretében a vizek jó állapotának eléréséhez és védelméhez,</i> – <i>a védett természeti területek értékeinek megőrzéséhez, a természeti örökség fenntartásához és az ökológiai rendszerek fennmaradásához</i> – <i>az agrár- és erdő-környezetvédelmi intézkedések, és a Natura 2000 hálózat területeinek támogatásai révén a biológiai sokféleség megőrzéséhez,</i> – <i>az erdősültség növeléséhez,</i> – <i>a megújuló energiaforrások hasznosítási arányának növeléséhez,</i> – <i>az éghajlatváltozást okozó gázok kibocsátásának csökkentéséhez,</i> – <i>a talaj mennyiségi és minőségi védelemhez,</i> – <i>az erózió és talajszennyezés, porszennyezés csökkentéséhez.</i>
---------------------------	--

ORSZÁGOS HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI TERV

Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv¹⁵ (OHT) a hulladékgazdálkodás teljes egészét felölelő komplex cselekvési terv. Az OHT-ban megfogalmazott feladatok és programok meghatározása az NKP-II kidolgozásával összhangban történt, és az OHT a Hulladékgazdálkodási Tematikus Akcióprogram megvalósítási tervének szerepét is betölti.

¹⁵ 110/2002. (XII. 12.) OGY határozat. az Országos Hulladékgazdálkodási Tervről

Az OHT – a Mezőgazdasági és élelmiszeripari biomassza program keretében – kimondja, hogy a mezőgazdasági eredetű biológiai úton lebomló szervesanyag tartalmú hulladékok hasznosítását meg kell oldani a hasznosítható alkotók biológiai körforgásba történő visszavezetése érdekében. Ezt a talajba történő bedolgozás, másodlagos feldolgozás és komposztálás fejlesztésével kívánják elősegíteni. Az állati eredetű hulladékok kezelésére új hulladékkezelő kapacitások (komposztáló, biogáz-előállító és -hasznosító létesítmények) létrehozását irányozzák elő. A terv szerint fel kell számolni az összes működő és lezárt döngkutat, állati hulladéklerakót. Regionális (szelektív) gyűjtő és kezelő rendszert kell kiépíteni az állati eredetű hulladék hasznosítására. E célt az első NFT Környezetvédelmi és Infrastruktúra-fejlesztési Operatív Programjából is támogatták. Fontos programelem a települési szennyvíziszapok hasznosítási arányának növelése pl. mezőgazdasági hasznosítás útján. **Az OHT-vel való összhang megteremtése érdekében** a Programban a következő „javító” intézkedések figyelembevételét javasoljuk:

7. javaslat	<p>(1) <i>Mezőgazdasági eredetű szennyvíziszapok, istállótrágyák kezelése, különösen a nitrátérzékeny területeken elhelyezkedő nagy létszámú állattartó telepek esetében.</i></p> <p>(2) <i>Biomassza nem energetikai hasznosítása, pl. egyéb termék-előállítás, talajerő utánpótlás, komposztálás elterjesztése. (A KEOP a a mezőgazdasági termelésből származó szerves hulladékok kezelésére nem nyújt támogatást.)</i></p>
--------------------	---

2.2.4. Kapcsolódás Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programhoz

A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program¹⁶ (NAKP) az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési időszakában, a földművelésügy és a környezetvédelem együttműködésével, a Közös Agrárpolitika szabályainak megfelelően készült el. A 2002-ben elindult és 2003-ban is folytatódott program sokrétű igényt kívánt kielégíteni. A szakmapolitika az agrárágazat struktúraváltását, a mezőgazdasági eredetű környezetterhelés csökkenését és a biodiverzitás megőrzését tűzte ki céljául, míg a gazdálkodók a megélhetésük javulását, illetve a környezet- és természetvédelmi korlátozások kompenzációját várták a programtól. A hivatásos és civil természetvédelmi szervezetek pedig joggal tekinthették ezt az agrártámogatási rendszert a természetvédelmi kezelés megvalósítási eszközének. Mindezen igények figyelembe vételével az első évek eredményei a program sikerességét igazolták, amely elsősorban a gazdálkodók közötti népszerűségben volt mérhető. **A 2004. évi csatlakozásunk időpontjától a Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégiai Terv agrár-környezetgazdálkodási intézkedéseiként jelent meg** a természet- és környezetkímélő földhasználat továbbvitele és növekedett a területi kiterjesztése. Az előcsatlakozási időszakot is beszámítva, az eddig eltelt négy év eredményeinek tükrében mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy az agrár-környezetgazdálkodás elvű földhasználat kiterjesztése a magyar érdekek érvényesítését, az uniós többletforrásokhoz való hozzájutást, a mezőgazdasági termelők megélhetési lehetőségét, valamint új piacok megszerzését elősegítő út, amely elsősorban az agrárium és a környezet- és természetvédelem közös céljait, és ezen túl a vidékfejlesztést és a foglalkoztatás-politikát is szolgálja. Megítélésünk szerint - bár az Új Magyarország

¹⁶ 2253/1999. (X.7.) Korm. határozat

Vidékfejlesztési Program egyik fontos prioritása az agrár-környezetgazdálkodás - de ennek súlya (finanszírozási aránya) nem tűnik elegendőnek az agrár-környezetgazdálkodás szükséges területi kiterjesztéséhez. **A NAKP-al való összhang megteremtése érdekében** a Programban a következő „javító” intézkedések figyelembevételét javasoljuk.

8. javaslat	<p>(1) Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésen belül <u>kapjon kiemelt szerepet a konkrét természetvédelmi célkitűzéssel rendelkező, a természetkímélő gazdálkodási módok fenntartásához kellően magas bevételt biztosító <u>Érzékeny Természeti Területek célprogram</u>, az erre jelentkező valamennyi, a feltételeknek megfelelni képes pályázó jusson hozzá a kifizetésekhez.</u></p> <p>(2) Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésen belül – legalább az 5 éves kötelezettségvállalás lejártával - <u>csökkenteni célszerű a mérsékeltbb környezeti eredménnyel járó szántóföldi alaprogramot és az integrált gazdálkodási célprogramot</u></p>
--------------------	---

2.3. A Program és a Terv összefüggései egyes kiemelt jelentőségű környezetvédelmi jogszabályok végrehajtásával

2.3.1. Egységes környezethasználati engedélyezési eljárás

Az Európai Tanács integrált szennyezés-megelőzésről és csökkentésről szóló irányelve¹⁷ (IPPC Irányelv) és az annak megfelelő hazai jogszabály¹⁸ egyértelműen rögzíti, hogy a jogszabály hatálya alá tartozó egyes mezőgazdasági tevékenységeknek is az Elérhető Legjobb Technika (BAT) elvárásainak kell megfelelniük, **legkésőbb 2007. október 31-ig.**

5. táblázat. A BAT előírásoknak megfelelni köteles mezőgazdasági létesítmények

Állattartó telep típusa	Becsült száma
létesítmények intenzív baromfi tenyésztésre (legalább 40 000 férőhely baromfi számára)	249 db létesítmény
létesítmények intenzív sertés tenyésztésre - legalább 2000 férőhely (30 kg-on felüli) sertések számára - legalább 750 férőhely kocák számára	215 db létesítmény 50 db létesítmény

Forrás: Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség
www.ippc.hu honlapja (2005 évi adat)

Megjegyezzük, hogy az IPPC irányelv jelenleg tartó felülvizsgálati folyamatának egyik eredményeként elképzelhető, hogy a jövőben a szarvasmarhatartás is bekerülhet az IPPC hatálya alá, azaz BAT színvonalú működés lesz megkövetelhető ebben az alágazatban is.

Az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek 2006. júniusáig kb. 300 egységes környezethasználati engedélyt adtak ki a felsorolt három alágazatban összesen. Ez az érték azóta biztosan jelentősen javult, de így is kb. 100-150 engedélyeztetés még hátravan. Az igazi nehézség ezen állattartó telepek számára azonban nem a környezetvédelmi engedélyeztetésben van (bár számos üzemeltető számára már a környezeti tanácsadói

¹⁷ 96/61/EK Irányelv: Integrated Pollution Prevention and Control

¹⁸ 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról

szolgáltatás igénybevétele, környezeti mérések elvégzése is jelentős költségteher), hanem **a BAT-színvonal eléréséhez szükséges műszaki fejlesztési költségek az igazán jelentősek számukra.** Az uniós irányelv és a hazai kormányrendelet értelmében minden már működő létesítménynek legkésőbb 2007. október 31-ig kell az egységes környezethasználati engedélyben foglalt követelmények, azaz a BAT szerint kell működni. **Hangsúlyozzuk, hogy nem az engedélyt kell megszerezni eddig a határidőig, hanem a BAT-színvonalat kell elérni!** Mindennek gyakorlati megvalósulására az EU kiemelt figyelmet fordít, komoly ellenőrzésekre lehet számítani! A következő BAT követelmények - a teljesség igénye nélkül - valószínűleg jelentős ráfordítást igényelnek az állattartó telepek üzemeltetőitől:

- hígtrágya, trágyalé, csurgalékvíz kizárólag szivárgásmentes, szigetelt tartályban, medencében tárolható (a korábbi gyakorlattól eltérően még részben sem lehet elszikkasztani a hígtrágyát)
- a tárolóhelynek legalább 4 havi hígtrágya, trágyalé, csurgalékvíz befogadására elegendő méretűnek kell lennie
- mind az istállótrágya, mind a hígtrágya tárolására szolgáló műtárgyakat el kell látni szivárgás érzékelő rendszerrel, megfelelő monitoring-rendszerrel

A Terv a helyzetelemzési részében („Környezetgazdálkodás és területhasználat” fejezet, „nitrát direktíva” alfejezetében) felveti az évi több millió köbméteres nagyságrendben keletkező hígtrágya problémáját, de a BAT-ról a teljes dokumentumban nincs említés. A „4.2.3. Agrár-környezetvédelmi kifizetések” intézkedés fejezetén belül a „Cross-compliance” előírások felsorolása tartalmaz ugyan egy utalást az IPPC irányelvre, de ez sajnos csak az irányelv keretében szükséges adatszolgáltatásokat hivatkozza.

Ezen kívül egy helyen található még az IPPC-re vonatkozó utalás: „A közösségi előírásokon alapuló előírások betartása” intézkedés fejezetén belül, ahol a kedvezményezettek körén belül kerül megemlítésre, hogy az intézkedés „A környezetvédelmi előírások tekintetében egyes támogatási jogcímek csak a nitrátérzékeny területen állattartást végzők vagy IPPC telepek számára nyitottak”. **A BAT előírásoknak való megfelelés figyelembevétele érdekében** a Programban a következő „javító” intézkedést javasoljuk.

9. javaslat	<i>A kisebb állattartó telepek esetében támogatni kell - célzottan a BAT megfelelés elérésére - a megfelelő méretű, szigetelt trágyatároló medencék, és kapcsolódó monitoring rendszerek kialakítását.</i>
--------------------	--

2.3.2. 2006/32/EK irányelv az energia-végfelhasználás hatékonyságának javításáról

Egy viszonylag új EU szabályozás - az Energiahatékonysági Irányelv¹⁹ - 2008-2016 között az energia végfelhasználás évente átlagos 1%-os csökkentését írja elő az EU országaiban. Bár maga a direktíva nem teszi kötelezővé az energia végfelhasználás csökkentését, de leszögezi, hogy: „a tagállamok átfogó nemzeti energia-megtakarítási

¹⁹ 2006/32/EK irányelv az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról

céllelőirányzatot fogadnak el, amely szerint ezen irányelv alkalmazásának kilencedik évére 9 %-os megtakarítás elérésére törekednek, és amelyet az energetikai szolgáltatások és egyéb energiahatékonyságot javító intézkedések útján kell elérni”. Az Irányelv előírja, hogy **a tagállamoknak 2007. június 30-ig energiahatékonysági cselekvési tervet kell készíteniük, melyben számszerű energiahatékonysági vállalást kell tenniük.**

A KEOP-ban foglaltak arra utalnak, hogy Magyarországon évi 1%-os energiatakarékosságot kell célul kitűzni, azaz a hazai energiafordozó-felhasználást évente 10-11 PJ-al kell mérsékelni. *Valószínűleg a mezőgazdaságnak is* - mint jelentős energiafogyasztó ágazatnak - ágazati energiatakarékossági vállalást kell tennie. **Az Energiahatékonysági Irányelvnek való megfelelés érdekében** a Programban a következő „javító” intézkedést (intézkedést specifikáló feltételt) javasoljuk:

10. javaslat	<i>A támogatásoknál (különösen a gépbeszerzés, öntözés, infrastrukturális fejlesztések esetében) előtérbe kell helyezni az energiatakarékos megoldások elterjesztését.</i>
---------------------	--

2.3.3. NATURA-2000 irányelvek

Az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megóvását és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához. A Natura 2000 hálózat²⁰ az Európai Unió két természetvédelmi irányelve alapján kijelölendő területeket - az 1979-ben megalkotott madárvédelmi irányelv (79/409/EGK) végrehajtásaként kijelölendő különleges madárvédelmi területeket és az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelv (43/92/EGK) alapján kijelölendő különleges természetmegőrzési területeket - foglalja magába. (Megjegyezzük, hogy a Natura 2000 területek földhasználati előírásai a környezeti értékelés kidolgozásának időpontjában közigazgatási egyeztetésen van, a Natura 2000 területek helyrajzi számos jegyzéke pedig közvetlenül kihirdetés előtt áll.)

A madárvédelmi irányelv általános célja a tagállamok területén, természetes módon előforduló összes madárfaj védelme. Különleges madárvédelmi területnek azok a régiók számítanak, amelyek a tagállam területén rendszeresen előforduló és átvonuló fajok nagy állományainak adnak otthont, valamint a vízimadarak szempontjából nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyeket foglalnak magukban.

Az élőhelyvédelmi irányelv fő célkitűzése a biológiai sokféleség megóvása, a fajok és élőhelytípusok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, természetes elterjedésük szinten tartásával vagy növelésével. Az irányelv írja elő az európai ökológiai hálózat, a Natura 2000 létrehozását, melynek a madárvédelmi irányelv rendelkezései alapján kijelölt területek is részei. Azok az élőhelytípusok és fajok, melyek fennmaradását csak azonnali intézkedéssel lehet biztosítani, kiemelt jelentőségűek és az unióban elsőbbséget, prioritást élveznek. Az

²⁰ a) 275/2004 (X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
b) KvVM közlemény az európai jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészetek jegyzékéről szóló (Megjelent: MK 80.szám II.kötet, 2005.június 16)

élőhelyvédelmi irányelv egyértelműen kifejezi, hogy a Natura 2000 területek kijelölésével nem a gazdasági fejlődés leállítását, nem zárt rezervátumok létrehozása a cél, ahol minden tevékenység tiltott. A gazdálkodás bizonyos formái a területen továbbra is folytathatók, ha az összeegyeztethető a védelemmel. **A védelmet kizárólag azon fajok és élőhelytípusok szempontjából kell biztosítani, amelyek alapján a területet kijelölték.**

A Natura 2000 hálózat egyértelműen támogatja a Tervet és a Programot, azáltal, hogy jelentős mértékben hozzá fog járulni a vidék fenntartható fejlődéséhez, a vidéki munkaerő foglalkoztatásának növelésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek megteremtésével, a vidék turisztikai vonzerejének növelésével, biotermékek kereskedelmével és az agrár-környezetvédelmi intézkedésekkel. A hálózat felállításának legnagyobb előnye, hogy Magyarország természeti értékei, egy az eddiginél magasabb szintű, európai uniós jogi védelmet kapnak, ami nagymértékben támogatja a hazai természetvédelmi törekvéseket és munkákat, elősegítve páratlanul gazdag természeti értékeink hatékonyabb védelmét. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a Natura 2000 hálózat egy kiegészítő eszköz a hazai természetvédelem számára. A hálózat területei nem helyettesítik a hazai védett természeti területek rendszerét, hanem azt kiegészítik.

Az európai országok köréből hazánk kiemelkedik, mert a természeti értékek jelentős hányada konkrétan kötődik az erdő-, és mezőgazdasági művelés alatt álló területekhez, az emberi hatásra kialakult ökoszisztémákhoz. Ezeken a területeken végzett tevékenységek jelentős hatással vannak a megőrzésüket célzó törekvések eredményességére. **A természetvédelem és a mezőgazdaság egymásrautaltsága Magyarország esetében tehát fokozottan is igaz**, tekintettel a mezőgazdasági művelés alatt álló területek magas arányára és a természeti értékek, illetve a gazdálkodási módok közti összefüggésre. Magyarországon az európai uniós irányelveknek való megfelelés jegyében **467** különleges természet-megőrzési területet (1,4 millió ha), és **55** különleges madárvédelmi területet (1,38 millió ha) jelöltek ki. A természet-megőrzési és a madárvédelmi területek közötti átfedés következtében ez összesen **1,96 millió hektárt**, azaz az ország területének **21%-át** jelenti (EU átlag: 20%).

Bár a Bizottság a Natura 2000 területeken betartandó előírásokból származó elmaradó haszon és többlet költség kompenzációjának forrásául az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapot (EMVA) jelölte meg, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program csak 2009-től és csekély finanszírozással tervezi a Natura 2000 támogatási rendszer bevezetését. **A NATURA 2000 Irányelveknek való megfelelés érdekében** a Programban a következő figyelembevételét javasoljuk:

11. javaslat	<i>A NATURA 2000 intézkedést 2007-től el kell indítani és a tengelyek közötti forrásfelosztás után a jelenleginél nagyobb forrást kell biztosítani.</i>
---------------------	---

2.3.4. Víz keretirányelv

Víz Keretirányelv²¹ (VKI) a vízgazdálkodás egészére, ezen belül minden vízzel kapcsolatos szakterületre, minden típusú vízhasználatra, a vízzel kapcsolatos minden emberi tevékenységre vonatkozik. A Víz Keretirányelv **fő célkitűzése az integrált, fenntartható vízgazdálkodási politika kidolgozása és végrehajtása**. A VKI legfőbb előírásai közé tartozik:

- a felszíni vizek jó (kémiai és ökológiai) és a felszín alatti vizek jó (mennyiségi és kémiai) állapotát állapotba helyezésének és a jó állapot megőrzésének biztosítása 2015-re;
- a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmére alapozott fenntartható vízhasználat elérése;
- a vízgyűjtő gazdálkodási tervezés bevezetése és integrált vízgyűjtő gazdálkodási intézkedési programok végrehajtása a társadalmi részvétel magas szintjének biztosítása mellett;
- a társadalom és a gazdaság vízzel kapcsolatos igényeinek feltérképezése és hosszú távú előrejelzése;
- az ezekre vonatkozó megvalósítási intézkedési tervek kidolgozása, melyek a költséghatékonyság, a fenntarthatóság szempontjait figyelembe veszik;
- a környezeti célkitűzések, kritériumok meghatározása és ezek teljesülésének monitoringja és értékelése.

A mezőgazdasági termelés és mezőgazdasági vízhasználatok nagymértékben befolyásolják a Víz Keretirányelvben és más kapcsolódó „vizes” jogszabályokban²² lefektetett környezeti célok teljesülését a vizek jó állapotának elérését, illetve megtartását. A Víz Keretirányelv előírásának végrehajtásához a mezőgazdaságban sok helyen területhasználat változtatásra lehet szükség.

A Programban két helyen történik utalás a VKI-re, a 4.2.10. *Erdő-környezetvédelmi kifizetések* intézkedés indoklása keretében az irányelv céljaihoz való hozzájárulást nevesítik a tervezők, illetve a 4.2.2. *Natura 2000 kifizetések és a 2000/60/EK irányelvhez kapcsolódó kifizetések* intézkedés leírásában a Kapcsolódások a Programon belül részfejezetben említik a VKI-t, mint amely intézkedésen belül a VKI hazai megvalósulásához is hozzájáruló további programelemek találhatóak. A VKI célkitűzéseire nem csupán a KEOP-ban és részben a ROP-okban támogatott integrált vízgyűjtő gazdálkodást szolgáló intézkedések járulhatnak hozzá, hanem a VKI értelmében minden érintett mezőgazdasági területen. A VKI által a vizek jó állapotának elérésére kitérő **2015-ös határidő pedig egybeesik az ÚMVP lezárásának pályázatainak határidejével, ezért is fontos a VKI-ben megfogalmazott előírások hangsúlyos figyelembevétele.**

²¹ 2000/60/EK rendelet, 221/2004. (VII. 21.) Korm.rend. a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól

²² (a) 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről

(b) 21/2006. (I. 31.) Korm. rendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról

Meg kell említeni, hogy **a felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlása elleni védelméről szóló új EU irányelv tervezete az elfogadás végső stádiumába került**, mely jogszabály a 80/68/EGK irányelvet hivatott felváltani. Az irányelv tervezete a VKI-re hivatkozva rögzíti a felszín alatti víztest jó kémiai és ökológiai állapota megítélésének és besorolásának kritériumait, a tagállamok feladatait a felszín alatti vizek szennyeződésének és állapotromlásának megelőzésében, a szennyezések felszámolásában, a monitoring és értékelés kérdéseiben, a kritériumok meghatározásában. A jogszabálytervezet a felszín alatti víztesteket sajátos ökoszisztémáknak tekinti, amelyekben nemcsak a szennyezést, de az antropogén eredetű csekély, de tartós állapotromlást is meg kell akadályozni.

Az irányelv tervezete is felhívja a figyelmet, hogy a felszín alatti vizek védelme egyes területeken a mezőgazdasági és erdészeti gyakorlatban változásokat kíván meg, melyek a bevételek csökkenéséhez vezethetnek. Mind a Víz Keretirányelv végrehajtásának első értékelése, mind a Nitrát Irányelvhez készített EU jelentés dokumentálja, hogy a 2000-2003 időszakban a meghozott intézkedések, **beleértve a helyes mezőgazdasági gyakorlat betartására irányuló rendelkezést is, nem vezettek a felszín alatti vizek terhelésének lényeges csökkenéséhez a mezőgazdasági területeken**. Mindez valószínűsíti, hogy az Európai Bizottság fokozott figyelmet fog fordítani a VKI és a felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlása elleni védelméről szóló EU irányelv tagállami szintű végrehajtásának ellenőrzésére. Mindezeket figyelembe véve, **a VKI Irányelvnek és a felszín alatti vizek szennyezés védelméről szóló irányelvnek való megfelelés érdekében a Programban a következők figyelembevételét javasoljuk:**

12. javaslat	<p>(1) <i>A szinergikus hatások és az integrált programok megvalósítása érdekében össze kell hangolnia vízgazdálkodási, és a regionális tervezést a vidékfejlesztési tervezéssel.</i></p> <p>(2) <i>A vízgazdálkodással összefüggő intézkedések esetében nevesíteni kell a VKI teljesüléséhez történő hozzájárulást és az intézkedések kapcsolódási pontjainál le kell írni, hogy az intézkedés mi módon járul hozzá a VKI célkitűzéseikhez.</i></p> <p>(3) <i>A helyzetelemzési fejezetekben meg kell jelentetni a Víz Keretirányelv főbb kapcsolódási pontjait, valamint a felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlás elleni védelméről szóló új EU-s jogszabály főbb kapcsolódó előírásait.</i></p>
---------------------	--

3. A PROGRAM ÉS A TERV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK FELTÁRÁSA

3.1. Fenntarthatósági megfelelés: az ÚMVST fenntarthatósági értékelése

Mint azt az 1.5.2. fejezetben ismertettük, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv prioritásait és céljait vizsgáltuk a fenntarthatóság szempontjából. Megjegyezzük, hogy a Terv helyzetértékelése a fenntarthatóság környezeti szempontjait megfelelően veszi figyelembe, ugyanakkor a fenntarthatóság társadalmi és gazdasági pilléreire kevesebb figyelmet fordít. A Terv külön fejezetet szán a horizontális politikák érvényesülésének bemutatására; ahol a fenntartható fejlődés szabta követelmények megfelelően kerülnek bemutatásra.

3.1.1. A Terv prioritásainak fenntarthatósági vizsgálata

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv - agrár- és vidékfejlesztés fejlesztési irányai keretében a következő prioritásokat rögzíti:

I. A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és erdészeti szektor versenyképességének javítása, a strukturális feszültségek enyhítése, a termelési szerkezetváltás elősegítése;

- I/1a. *Megújuló energiaforrások - energia ültetvények*: termelés és felhasználás, az erre alapozott termelői rendszerek elterjedése (fás és lágyszárú energia ültetvények)
- I/1b. *Megújuló energiaforrások - mezőgazdasági melléktermékek*: termelés és felhasználás, az erre alapozott termelői rendszerek elterjedése (mezőgazdasági melléktermékek előállításához szükséges alapanyagok termelése és a biomassa felhasználása)
- I/2. *Technológiai fejlesztés*: a szerkezetátalakításhoz igazodó mezőgazdasági gépbeszerzés, az agrár-logisztikához kapcsolódó fejlesztések és infrastrukturális beruházások, valamint a mezőgazdasági telephelyek közösségi előírásoknak megfelelő korszerűsítése
- I/3. *Állattenyésztés*: Az állattartó telepek átalakítása az állategészségügy biztonsági kérdéseinek figyelembe vételével
- I/4. *Élelmiszer-feldolgozás*: élelmiszeripari integrációk, és a technológiai színvonal folyamatos fejlesztése, élelmiszerbiztonság, ökológiai és a földrajzi eredet megjelölés, integrált termék-megjelölés
- I/5. *Kertészet*: Fejlesztési potenciál a nem élelmiszer célú kertészetben is, a kertészeti ágazat fejlesztését össze kell kötni a geotermikus energia hasznosításával is
- I/6. *Birtokrendezés*: birtokösszevonási célú termőföldvásárlás és a termőföld elővásárlási és előhaszonbérleti jogi szabályozása, birtokrendezést szolgáló földmérési munkáknak, a megosztási-, telekegyesítési-, változási stb. vázrajzok készítésének támogatása, a fiatal mezőgazdasági termelők számára lehetőség lesz földterület vásárlásra
- I/7. *Vízgazdálkodás, belvízvédelem*: területi és az üzemi vízgazdálkodás létesítményeinek kialakítására, korszerűsítése, a helyi vízkár valamint az aszálykár elhárításának támogatása

II. A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, különös tekintettel az innovációs készség a piacorientált szemlélet elterjedésére

- II/1. *Korstruktúra javítása*: a gazdaság-átadási támogatás a fiatal agrárvállalkozóknak nyújtott támogatásokkal
- II/2. *Innováció és piaci orientáció*: a termékpályás szerveződések mentén: Az innováció, a Stratégia valamennyi tengelyének részét képezi (horizontális cél). Működési és fejlesztési forrásokkal

támogatni kell a mezőgazdasági termékpályák piaci és termelői igényeknek megfelelő újraszervezését bevonva a részfoglalkozású és félig önellátásra termelők potenciálját is. Az agrártermékekhez kötődő marketingtevékenységet a fogyasztók tudatosságának növelésével kell támogatni

- II/3. *Tudásalapú vidéki társadalom*: friss információk eljuttatása a vidéki közösségek és gazdálkodók számára, képzés, és a tanácsadói szolgáltatások, információs és kommunikációs technológiák felhasználásának támogatása

III. A fenntartható termelés és földhasználat garanciáinak erősítése

- III/1. *Erdészet*: a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas mezőgazdasági területek erdősítése és az erdők környezeti állapotának fenntartása, a hagyományos erdészeti tevékenység támogatása. fás-szárú energia ültetvény telepítés támogatása.

- III/2. *Környezetkímélő gazdálkodási módszerek*: ökológiai gazdálkodás elterjesztését, az agrár-környezetgazdálkodás keretében vállalt önkéntes, valamint a Natura 2000 hálózat keretében kötelező és önként vállalt előírások teljesítésének támogatása, A Víz Keretirányelv szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervek intézkedési programjai szerint megvalósított környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlat támogatása

- III/3. *Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás*: jövedelemkiegészítő támogatás.:

- III/4. *Állatjóléti előírások*

IV. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése, illetve a vidéki életminőség javítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása a vidéki települések lakosainak

- IV/1. *Vidéki vállalkozásfejlesztés*: A diverzifikáció ösztönzése, új munkahelyek létrehozása, falusi turizmus fejlesztése, a régió/térségspecifikus termékek előállítását, feldolgozását végző vállalkozások támogatása

- IV/2. *Falumegújítás*: falvak megújítása, a kulturális és rekreációs lehetőségek bővítése

- IV/3. *Integrált kistelepülési szolgáltató terek*: alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, a kistelepülések életminőségét javító szolgáltatás támogatások

V. Helyi közösségek fejlesztése. A több vidéki településre kiterjedő (kistérségek) belső erőforrások mozgósítása, a IV. tengely megvalósítását szolgálja

Megjegyezzük az I/1. prioritást az SKV munkacsoport „választotta ketté” a) és b) prioritásra; avégett, hogy a fenntarthatósági értékelés kellően differenciált lehessen. A prioritások fenntarthatósági értékelő mátrixát a 2. mellékletben mutatjuk be. Az alábbi táblázatban összegezzük az értékelő mátrix legfőbb tanulságait. Hangsúlyozzuk, hogy, különösen a „negatív következtetések” alátámasztása alaposabb, tudományos igényességű vizsgálatokat tenne szükségessé. **Megállapításaink a prioritások összehasonlítását szolgálják és elsősorban arra szándékozzák ráirányítani a figyelmet, hogy egyes prioritások fenntarthatósági megfelelőségét területi fókuszálással, vagy feltételekkel célszerű biztosítani.**

Megjegyezzük továbbá, hogy a LEADER típusú prioritások környezeti fenntarthatósága - mivel a helyi közösségi projektek előre nem ismertek - nem határozható meg, ezért „NR” (nem releváns) jelöléssel láttuk el.

6. táblázat. AZ ÚMVST prioritások fenntarthatósági értékelése*

	Fenntarthatósági értékek, kritériumok				
	Holisztikus	Környezeti	Gazdasági	Társadalmi	Összes
I/1a. Megújuló energiaforrások - ENERGIAÜLTETVÉNY	--	--	--	-	--
I/1b. Megújuló energiaforrások - MEZŐGAZD. MELLÉKTERMÉK	++	+	+	++	++
I/2. Technológiai fejlesztés	0	-	+	+	+
I/3. Állattenyésztés	+	0	+	+	+
I/4. Élelmiszer-feldolgozás	++	0	++	++	++
I/5. Kertészet	+	--	++	+	+
I/6. Birtokrendezés	+	+	+	++	+
I/7. Vízgazdálkodás, belvízvédelem	0	-	+	0	0
II/1. Korstruktúra javítása	++	+	++	++	++
II/2. Innováció és piaci orientáció	+	+	++	++	++
II/3. Tudásalapú vidéki társadalom	++	++	+	++	++
III/1. Erdészet	++	++	0	+	+
III/2. Környezetkímélő gazdálkodás	++	++	++	++	++
III/3. KAT gazdálkodás	++	+	0	++	+
III/4. Állattólleti előírások	+	0	+	+	+
IV/1. Vidéki vállalkozásfejlesztés	++	+	++	++	++
IV/2. Falumegújítás	++	+	++	++	++
IV/3. Integrált szolgáltató terek	++	++	+	++	++
V. Helyi közösségek fejlesztése	++	NR	++	++	++

* Megjegyezzük, hogy az „előjeles” értékelés nem a prioritások általános megítélésére szolgál, hanem - az SKV javaslattevő jellegének eleget téve - a negatív értékekkel azokra fenntarthatósági szempontokra (értékrend elemekre) hívja fel a figyelmet, ahol a prioritások megfogalmazásában a fenntarthatóság szempontjait határozottabban kellene megjeleníteni. Az értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készültek és a társadalmi egyeztetés során érdemben módosulhatnak.

Jelmagyarázat:

- ++: a prioritás teljes mértékben megfelel a fenntartható fejlődés követelményeinek
- +: a prioritás átlagosan és összességében fenntartható
- 0: a prioritás a fenntarthatóság szempontjából semleges
- : a prioritás egyes esetekben nem tekinthető fenntarthatónak
- : a prioritás nem felel meg a fenntartható fejlődés követelményeinek

3.1.2. A Terv céljainak fenntarthatósági vizsgálata

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv - „stratégiai célkitűzések az EMVA intézkedéscsoportok mentén” címmel - a következő specifikus célokat rögzíti:

I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása

- I.1. Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása
- I.2a. A földhasználat váltás ösztönzése a ökológiai szempontból is fenntartható termelési struktúra elérése érdekében
- I.2b. A növénytermesztés és az állattenyésztés közötti ágazati egyensúly kialakítása „bőrbe kötni” a megtermelt növényeinket
- I.3. A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése

I.4. A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása

II. tengely: A környezet és a vidék állapotának javítása

- II.1. Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése
- II.2. Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása
- II.3. Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdősültség növelése
- II.4. Állattólleti kifizetések biztosítása

III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése

- III.1. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése
- III.2. A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén, falumegújítás
- III.3. A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése

IV. tengely: LEADER típusú helyi fejlesztések

Megjegyezzük az I.2. célt az SKV munkacsoport „választotta ketté” a) és b) célkitűzésre; avégett, hogy a fenntarthatósági értékelés kellően differenciált lehessen. A célok fenntarthatósági értékelő mátrixát a 3. mellékletben mutatjuk be. Az alábbi táblázatban összegezzük az értékelő mátrix legfőbb tanulságait. Hangsúlyozzuk, hogy különösen a „negatív következtetések” alátámasztása alaposabb, tudományos igényességű vizsgálatokat tenne szükségessé. **Megállapításaink a célok összehasonlítását szolgálják és elsősorban arra szándékozzák ráirányítani a figyelmet, hogy egyes célok fenntarthatósági megfelelőségét területi fókuszálással, vagy feltételekkel célszerű biztosítani.**

7. táblázat. AZ UMVST célok fenntarthatósági értékelése

	Fenntarthatósági értékek, kritériumok				
	Holisz-tikus	Környezeti	Gazdasági	Társadalmi	összes
I.1. Az ismeretszerzés támogatása	++	+	++	+	+
I.2a. A földhasználat váltás ösztönzése a ökológiai szempontból is fenntartható termelési struktúra elérése érdekében	++	++	++	+	++
I.2b. A növénytermesztés és az állattenyésztés közötti ágazati egyensúly kialakítása „bőrbe kötni” a megtermelt növényeinket	--	--	+	--	-
I.3. A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése	-	-	+	0	0
I.4. A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása	++	-	+	+	+
II.1. Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése	++	++	++	++	++
II.2. Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása	++	+	0	+	+
II.3. Erdészeti területek fenntartható használata, erdősültség növelése	+	+	+	+	+
II.4. Állattólleti kifizetések biztosítása	++	+	+	+	+
III.1. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése	++	0	+	+	+
III.2. A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén, falumegújítás	++	+	++	++	++
III.3. A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése	++	+	+	++	++
IV. LEADER helyi fejlesztések	++	+	++	++	++

* Megjegyezzük, hogy az „előjeles” értékelés nem a célok általános megítélésére szolgál, hanem - az SKV javaslattevő jellegének eleget téve - a negatív értékekkel azokra fenntarthatósági szempontokra (értékrend elemekre) hívja fel a figyelmet, ahol a célok megfogalmazásában a fenntarthatóság szempontjait határozottabban kellene megjeleníteni. Az értékelések az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készültek és a társadalmi egyeztetés során érdemben módosulhatnak.

Jelmagyarázat, mint előbb. Megjegyezzük, hogy a „*növénytermesztés és az állattenyésztés közötti ágazati egyensúly kialakítása*” célkitűzés negatív megítélése abból az elméleti (pesszimista) feltételezésből indult ki, hogy az állatlétszám túllépi a természeti rendszerek és ökoszisztémák eltartó képességét. **Nyilván az állatlétszám mérsékelt bővítése környezeti előnyöket is hozhat, azonban az eltartóképesség szempontjából optimális, és fajtánként változó állatlétszám meghatározása további tudományos vizsgálatokat igényel.** E vizsgálatok híján konzervatív becsléssel élünk.

3.2. Környezetpolitikai megfelelés: az ÚMVP környezeti teljesítménye

3.2.1. „A mezőgazdaság környezeti helyzete” fejezet értékelése

Az ÚMVFT tervezetének 2. fejezete tartalmazza a helyzetelemzést. Viszonylag terjedelmes rész, általában elég alapos is, releváns dolgokat tartalmaz, de egyes kérdéseket tekintve nem teljeskörű illetve struktúráját tekintve kissé nehezen követhető. Az adott fejezet az általános földrajzi, társadalmi, gazdasági háttér bemutatásával kezdődik (2.1.1), folytatódik az agrárgazdaság regionális sajátosságainak (2.1.2) bemutatásával. Tartalmazza a helyzetelemzést az egyes intézkedések mentén (2.1.3), majd a környezetgazdálkodás és területhasználat leírását (2.1.4) és ezen belül is egy helyzetelemzést az egyes intézkedések mentén.

Általános jellegű észrevétel, hogy **a helyzetelemzés rész túlnyomórészt csak a gyengeségekre vagy erősségeket hangsúlyozza; lehetőségek (pl. termelési hagyományok) és fenyegetettségek (pl. aszály) helyenként felbukkannak ugyan, de általában feltáratlanok vagy elhanyagoltak.** Ugyancsak általános jellegű észrevétel, hogy a helyzetelemzés jobb értelmezését és jobb használhatóságát (azaz például ennek lapján célok kitűzése, majd intézkedések meghatározása) segítené, ha a nemzetközi gyakorlatban elterjedt DPSIR-sémát, logikai keretrendszert használná. Ez az OECD illetve EEA által fejlesztett modell, amely „Driving forces, Pressures, States, Impacts, Responses” szavakból álló rövidítés, azaz egy olyan logikai keret, amely a gazdaság-társadalom-környezet interakcióit az „ok (hajtóerő) → hatótényező → hatás → (környezeti) állapot → válasz (megoldás)” láncolaton keresztül vizsgálja, tárja fel.

A fenyegetettségek közül nem, vagy csak közvetetten esik szó a klímaváltozásban rejlő kihívásokról, amely már jelenleg is a gyakoribb szélsőséges időjárási helyzeteken keresztül valósul meg. Ez pedig a közeljövőben a mezőgazdasági lehetőségeket egyik jelentősen befolyásoló tényező lesz.

A fejezet helyesen kiemeli, hogy „*Magyarországon a mezőgazdasági szakképzés intézményi háttere kiépített, ennek ellenére az egyéni gazdálkodók szakképzettsége alacsony... főként az Európai Unióval kapcsolatos ismeretek (piaci ismeretek, támogatási*

rendszer, környezetvédelem), valamint a gazdaságvezetéssel összefüggő szakismeretek hiányosak... az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés és a szaktanácsadási rendszer kiforratlan.” Ugyanakkor arra is helyesen kitér, hogy „...a termelés, gazdálkodás hagyományai még mindig jelen vannak, különösen a kistelepüléseken.” Ezt célszerű lenne különös értéként és intézkedésként kezelni.

A helyzetelemzésben csak érintőlegesen esik szó olyan fontos tényezőkről, mint például a vegyszerezés (vegyszeres növényvédelem) és műtrágyafelhasználás alakulásáról és ezek jövőben várható tendenciáiról. Emellett hangsúlyt érdemelne, hogy „kínálati” oldalon hogyan várható a vegyszerek tulajdonságainak alakulása, például a toxicitás és környezetben való lebomlóképeség tekintetében.

A 2.1.3 fejezet végén nagyon pozitív, hogy az anyag megemlíti, hogy „(...) élelmiszergazdaságnak máig az egyik legnagyobb gondja a gazdálkodók alacsony szintű szervezettsége (...). Az érzékeny termékpályákon (sertés, baromfi) érdekérvényesítő képességük különösen gyenge.” Ez kulcskérdés, további részletezést is megérdemelnének az okok, ami miatt az érdekérvényesítő erő gyenge, illetve be lehetne mutatni, hogy hogyan lehetne ehhez felzárkózni a hazai termelőknek.

A 2.1.4 fejezetben viszont rendkívül rövid „A levegő minősége” című alfejezet gyakorlatilag csak véderdő sávokról szól. **A levegőminőség alakulásában a mezőgazdaság szerepe nem elhanyagolható, elsősorban a porszennyezés és a bűzszenyezés alakulását kellene vizsgálni,** de például az ózonréteget károsító anyagokról szóló 94/2003. (VII. 2.) kormányrendelet által, a metil-bromidra előírt fokozatos felhasználási tilalom teljesülését is érdemes vizsgálni (ezt az anyagot szinte kizárólag a mezőgazdaság használja).

A „megújuló energia, biomassza termelés” című alfejezet némi inkonzisztenciát mutat a helyzetértékelés egyéb részeivel, mivel itt nemcsak helyzetértékelés van, hanem már intézkedéseket is tartalmaz; pl.: „(...) a rövid vágásérésű lág- és fás szárú energiaültetvények létesítése, további erdőtelepítések szükségesek”. Ugyanakkor a téma újdonsága, fontossága és vitatottsága miatt ez a témakör sokkal bővebb kifejtést is megérdemelné. **Nincsen szó például kutatási irányokról, hogy egyáltalán milyen fajták lennének alkalmasak az ország éghajlati és egyéb adottságaihoz; nincsen adat a jelenleg képződő biomassza hulladékok (pl. erdészeti hulladék) mennyiségéről, stb.** A „megelőlegezett” intézkedésekkel szemben óvatosságra, megfontoltságra int, hogy már számos tanulmány vet fel veszélyeket az energiaültetvények természetvédelmi és energiamérleg-kérdéseivel kapcsolatosan. Itt pro és kontra érvek bemutatására egyaránt szükség lenne.

Az átlagos birtokméret kérdésénél a helyzetértékelés főként csak az alacsony átlagos birtoktest veszélyeit ecseteli (pl. piacra jutási nehézségek), míg arra nem tér ki, hogy a jelenleg már meglévő, nagyméretű, túlzott birtok-koncentrációk legalább ilyen mértékű társadalmi veszélyt okoznak.

Pozitív, hogy a helyzetértékelés a román helyzetére külön is kitér. Ez a rész lehetne akár még hangsúlyosabb is, főként azért mert a cigányság nagyobb része a vidéki térségekben

él, helyzetük kiváltképp komplex. Ugyanakkor a helyzetértékelésben nincsen szó a közeli jövőben várható további EU bővítés potenciális hatásairól (Románia, Bulgária; nem jelentéktelen agrár-potenciállal és számos társadalmi problémával).

Hasznos lenne annak bemutatása a helyzetelemzésben, hogy az eddigi agrár-és vidékfejlesztési források (SAPARD, AVOP, NVT, NFT-1) felhasználása milyen eredményeket hozott, ezekhez képest milyen irányú elmozdulásra lehetne törekedni az ÚMVP esetében.

3.2.2. Az ÚMVP intézkedéscsoportjainak, intézkedéseinek környezeti értékelése

A Program 4. fejezete tartalmazza az intézkedéscsoportokra vonatkozó információkat és az egyes intézkedéscsoportokhoz javasolt intézkedéseket. Ezek az intézkedések már a program konkrétabb eszközeinek tekinthetők, ezért ezeket (illetve beavatkozásait) egy környezeti teljesítményértékelési sémában (ld. 1.5.2. fejezet) vizsgáljuk. A környezeti értékelés szempontjából többféle típusát különböztethetjük meg az ÚMVP intézkedéseinek:

1. Az első ilyen típus azon intézkedéseket jelenti, amelyek változatlan formában kerültek értékelésre.
2. A második típusba olyan intézkedések tartoztak, amelyeket a környezeti szempontú értékelhetőség szempontjából meg kellett bontani alintézkedésekre, mert a Programban megadott, „összevont” módon nem vagy nem egyértelműen lettek volna csak értékelhetők. Például az „1.2.1 Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése” intézkedés(csoport) több alintézkedést is tartalmazott – úgy mint kertészet, állattenyésztés, gyümölcsös támogatása, GAZDANET – amelyek együttes értékelése nem is végezhető el, mert alintézkedésenként egészen különböző lehet a környezeti szempontú megítélésük, ezért ilyen esetekben alintézkedésekre szétbontva történt az értékelés. (Itt van értelme megemlíteni, hogy az (1) típusnál említett, „változatlan formában” történő elemzés tehát csak annyit jelent, hogy azok az intézkedések nem kerültek sem felosztásra, sem összevonásra.)
3. Az intézkedések harmadik csoportjába olyan tételek kerültek, amelyek elemzését nem végeztük el, mert például nagyon tágon értelmezhető és/vagy bizonytalan tartalma miatt erre nincs lehetőség; ilyen volt például: a „LEADER program” vagy a „324. Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás” intézkedés. Az ilyen típusú intézkedésekről nem tudható előre, hogy valójában mi is valósul meg keretükben, így az elemzés sem végezhető el. Az értékelés eredményei a Program tengelyei illetve intézkedései szerint az alábbiak.

A környezeti teljesítmény értékelő mátrixot a 4. mellékletben csatoltuk, melyben feltüntettük az előirányzott támogatásokat is. Az alábbiakban **szöveges kiegészítést fűzünk a környezeti teljesítmény értékeléshez.**

I. TENGELY: A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDÉSZETI ÁGAZAT VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

111. szakképzés, tájékoztatási tevékenységek, innováció

Ez az intézkedés minden értékelési kategóriában pozitív (egy esetben 0, azaz semleges) megítélést kapott. Sőt, a kategóriák majdnem felénél a legmagasabb (+2) értékelést kapta így nem is meglepő,

hogyan az I tengely intézkedései között környezeti szempontból az egyik legjobban szereplő, de az összes intézkedés alapján is meglehetősen előkelő helyen áll „jóságát” tekintve. Persze ez múlik a képzés tárgyán is, amely tovább erősítheti, esetleg gyengítheti hatását.

112. A fiatal mezőgazdasági termelők elindítása

Ez az intézkedés példája annak, hogy a „klasszikusan” környezeti elemek szerinti hatása nem értékelhető (azaz „?” jelet kapott az értékelő mátrixban), hiszen pl. a korstruktúra javítása önmagában nagyon nehezen hozható kapcsolatba ezekkel. Ugyanakkor **a többi, szélesebb spektrumot átfogó szempontra szinte kivétel nélkül enyhe pozitív megítélést (+1) kapott.**

113. A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása

Ez az intézkedés célját, eszközét tekintve nagyon hasonlatos az 112-höz, ezért megítélése is azonos lett.

121.1. Növénytermesztés és kertészet (mezőgazdasági üzemek korszerűsítésén belül)

Mivel ez műszaki infrastruktúra fejlesztés, energia- és anyagintenzív tevékenységeket jelenet, ezért környezeti elemek és természetvédelmi szempontok szerint kissé negatív volt a megítélése, a többi szempontnál inkább kissé pozitív, míg - a modernizáló hatás miatt - az energiahatékonyságnál érthetően maximálisan pozitív (+2). Összességében semleges (azaz 0 körüli) értékeléssel jellemezhető ez az alintézkedés. **Az intézkedés környezeti teljesítménye megfelelő feltételekkel számottevően javítható.**

121.2. Állattenyésztés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítésén belül)

Az üzemek korszerűsítése miatt (pl. megfelelő trágyatárolás és kezelés) főként a vizek és talaj minősége tekintetében maximálisan pozitív megítélést kapott, de a többi kategóriában sem fordult elő negatívnak vélt hatás, csak néhány semleges (azaz 0 érték). Összességében jól (>1) szereplő intézkedés.

121.3 Gépbeszerzés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítésén belül)

A levegőbe irányuló kibocsátásoknál illetve a védett természeti területeknél ez az intézkedés enyhe negatív megítélést kapott, a többi környezeti elemre gyakorolt hatása semleges („0”), és négy szempont szerint (pl. anyag- és energiahatékonyság szempontjából) kismértékben pozitív (+1). Mindezek alapján végül összességében semleges, kismértékben pozitív (+0,1) végeredménnyel zárt ez az intézkedés. (A megítélés változhat, ha például tudható lenne, hogy meglévő, elavult gépet vált ki ez az intézkedés, vagy a meglévő mellett újabbak gépek üzembeállítását.) **Az intézkedés környezeti teljesítménye megfelelő feltételekkel számottevően javítható.**

121.4 GAZDANET (mezőgazdasági üzemek korszerűsítésén belül)

ez olyan típusú intézkedés, amely az értékelési kategóriák felére nem releváns (NR) minősítést kapott, hiszen nem igazán lehet összekötni ezt, például az élelmiszerbiztonság (mint értékelési kategória) alakulásával. A maradék kategóriákban viszont feltételezhető egy gyenge pozitív hatás, így összességében jól szereplő alintézkedésnek számít.

121.5 Ültetvénytelepítés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítésén belül)

Ezen intézkedésnél három helyen is „nem releváns” (NR) megítélés fordult elő, településminőség, erdők, környezettudatosság. Ezen kívül a környezeti elemeknél illetve a természetvédelmi területeknél enyhe negatív megítélést kapott (-1), viszont a táji értékek védelme és hasznosítása erős pozitív megítélést (+2), a maradék pontokon semlegest; így végül -0,8 pontszámmal viszonylag rossz helyen végzett. **Az intézkedés környezeti teljesítménye megfelelő feltételekkel számottevően javítható.**

122. Az erdők gazdasági értékének növelése

Ez az intézkedés öt helyen is (a 18-ból) nem releváns megítélést kapott, viszont mivel - túlnyomó részben - gépek üzembeállítását segítené, ezért negatív (-1 vagy akár -2) pontszámot kapott. Négy szempontból semlegeset, míg csak az energiahatékonyság szempontjából kismértékben pozitívat (+1). Ezek alapján viszonylag rosszul, -0,8-as össze-pontszámmal végzett.

123. A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése

négy szempontból nem releváns, hét szempontból semleges megítélés mellett, a többi értékelési kategóriában inkább pozitív eredmény miatt összességében előnyös (+0,4) megítélést kapott ez az intézkedés.

124. Új termékek fejlesztése:

a tevékenység szellemi jellege miatt az értékelési kategóriák harmadában (hat esetben, főként környezeti elemeknél) eleve nem releváns megítélését kapott ez az intézkedés. Viszont az összes

többi kategóriában enyhe pozitív (+1) értékelés adódott, így végezetül **egy meglehetősen kedvező, +1,0 átlagpontszámmal lett jellemezhető ez az intézkedés.**

125.1 Öntözés üzemi létesítmények fejlesztése (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Ez az alintézkedés kapott ugyan négy esetben nem releváns (pl. kémiai kockázat), hat esetben semleges (pl. megújuló energiaforrások) megítélést, de főként a környezeti elemekre, védett területekre, ökológiai gazdálkodás lehetőségeire gyakorolt negatív (-1) hatások, valamint az erősen pozitív szélsőséges éghajlati helyzetekre megítélt (+2) miatt, végül semlegeshez közel álló, de kismértékben negatív (-0,2) össz-megítélést kapott. **A környezeti vonatkozások pontosabb feltárásához tudományos igényességű vizsgálatok szükségesek.**

125.2 Melioráció: létesítmények fejlesztése (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Ez az alintézkedés szintén sok esetben, az összes értékelési szempont harmadánál (pl. környezettudatosság, megújuló, energiahatékonyság) nem releváns megítélést kapott. Egy esetben, a fenntartható térségi gazdálkodási rendszereknél „nem megítélhető” („?”) értékelést kapott. A szintén sok semlegesnek tekinthető hatás mellett a vizek állapotára gyakorolt kismértékű negatív (-1) hatást ellensúlyozta a talajra és élelmiszer-biztonságra kapott kismértékű pozitív megítélés, így végül éppen 0 pontos pontszámmal összességében semleges hatású intézkedésnek tekinthető. **A környezeti vonatkozások pontosabb feltárásához tudományos igényességű vizsgálatok szükségesek.**

125.3 Vízrendezés közösségi beruházásai (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Ez az alintézkedés négy nem releváns minősítést is kapott, de emellett szintén négy értékelési kategóriában „nem megítélhető” („?”), mint például: védett területekre gyakorolt hatás, ökológiai gazdálkodás lehetősége, fenntartható térségi gazdálkodás lehetősége. Emlékeztetünk, hogy a „nem megítélhető” azt jelenti, hogy valamilyen hatást valószínűleg gyakorol az adott értékelési szempontra az intézkedés, de mivel túlzottan is általános az intézkedés, illetve többféle módon is kivitelezhető, ezért az értékelés nem vállalkozhatott a hatás megítélésére. Mindezek után a vizek minőségére gyakorolt kismértékű negatív hatások (-1) miatt, és két mérsékleten pozitív megítélés (+1) miatt összességben majdnem semleges, kismértékben negatív (-0,1) átlagos értékelést kapott. Megjegyezzük azonban még egyszer, hogy a több „kérdőjeles” minősítés miatt, a valóságban ezen intézkedés megítélése mindkét irányba eltérhet. **A környezeti vonatkozások pontosabb feltárásához tudományos igényességű vizsgálatok szükségesek.**

125.4-5. Erdészeti, mezőgazdasági fizikai infrastruktúra javítása (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Ez az alintézkedés öt esetben is nem releváns minősítést kapott. Ezen kívül csak közbülső (-1,0,+1) pontszámokat kapott az egyes kategóriákban. Kismértékű negatív hatás lett azonosítva a levegőbe irányuló kibocsátásoknál, talajvédelemnél, és védett természeti területek típusainál. Három semleges (0) megítélés született a vizek minőségénél és fenntartható térségi gazdálkodás lehetőségének vonatkozásaiban. A többi kategóriában kismértékű pozitív (+1) megítélés kapott az intézkedés. Ezek alapján összességében kismértékben negatív (-0,3) az össz-megítélése ennek az intézkedésnek.

125.6. Energiaellátás és szétosztás (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Négy értékelési kategória esetében fordul elő nem releváns megítélés. Kismértékű negatív értéket négy szempontra kapott ez az intézkedés, de a számos (hat) semleges érték mellett, maximális (+2) értékelés is előfordul; ez természetesen a „megújuló energiaforrások” kategóriában. Pozitív még a globális légszennyező hatások szerinti megítélés, a szélsőséges éghajlati helyzetekkel szembeni védekezés és a települési környezetminőség. Ezek eredőjeként a végső átlag szerint semleges (kismértékben pozitív: +0,1) az intézkedés megítélése.

125.7. Birtokrendezés (mg-i és erdészeti inf. javításon belül)

Ez az az intézkedés, mely az egyik legtöbb nem releváns minősítést kapta, konkrétan az értékelési tényezők közül nyolcban (az összesen 18-ból), tehát majdnem a kategóriák felében. Ugyanakkor az összes többi kategóriában kismértékű pozitív (+1) megítélést kapott, így a végső átlag is egészen kedvező, (+1), de a sok nem releváns megítélés miatt környezeti súlya mégsem lehet túl jelentős.

131.A közösségi előírásokon alapuló előírások betartása

Mivel ez az intézkedés célzottan környezetvédelmi, közegészségügyi, növény-egészségügyi, állatjóléti előírások teljesülését hivatott szolgálni, így nem is csoda, hogy – két nem releváns (pl. erdők természetvédelme) megítélés mellett – csak pozitív értékelést kapott; ebből számos esetben maximálisan pozitív (+2) megítélést. **Mindennek végeredményeként az egyik legmagasabb átlagpontszámot (+1,4) elérő intézkedés lett.**

132. Az élelmiszer-minőségi rendszerekben részt vevő gazdák támogatása

jellege miatt ez az intézkedés öt értékelési szempontnál is nem releváns minősítést kapott, főként a környezeti elemek és a megújuló energiaforrások, anyag- és energiahatékonyság esetében. Ezeken túl viszont a maradék kategóriák felében kismértékű pozitív (+1), másik felében pedig jelentősen pozitív (+2) megítélés tapasztalható (pl. ökológiai típusú gazdálkodás, térségi fenntartható gazdálkodás lehetősége). Így a végső eredmény is az előzőhöz hasonlóan pozitív (+1,4), azonban a számos nem releváns megítélés miatt a környezeti relevanciája azért kisebb ennek az intézkedésnek.

133. Termelői csoportok támogatása tájékoztatási és promóciós tevékenységek terén:

Jellege miatt ez az intézkedés hét értékelési szempontnál is nem releváns minősítést kapott, főként a környezeti elemek és a megújuló energiaforrások, anyag- és energiahatékonyság esetében. A maradék összes értékelési kategóriánál pedig kismértékű pozitív (+1) megítélést, így végül összességében kedvező (+1,0) átlaggal zárt, de a számos nem releváns megítélés miatt a környezeti relevanciája azért kisebb ennek az intézkedésnek.

141. Félig önellátó gazdaságok támogatása

Jellege miatt ez az intézkedés az értékelési szempontok felénél (kilencnél) is nem releváns minősítést kapott. Az egészség-megőrzés és élelmiszerbiztonság kategóriában semleges, az összes többi kategóriában kismértékű pozitív megítélést (+1). Mindezek alapján viszonylag jó (+0,9), de a sok nem releváns megítélés miatt a környezeti relevanciája azért kisebb ennek az intézkedésnek.

142. Termelői csoportok létrehozásának támogatása:

Ez az intézkedés is hét értékelési szempontnál nem releváns minősítést kapott, főként a vizek és talaj minőségénél, védett területekre gyakorolt hatásnál. Egyetlen semleges értékelés mellett a maradék többi kategória pozitív megítélést kapott. A fenntartható térségi gazdálkodás esetében a maximálisat (+2). **Az intézkedés végső megítélése így számottevően pozitív (+1,0).**

114 Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele

A környezeti elemek tekintetében (levegő, vizek, talaj) itt is nem releváns a minősítés. Az összes többi kategóriában viszont pozitív; ebből a fenntartható térségi gazdálkodás esetében (+2). **Így végül az intézkedés összesített megítélése kifejezetten előnyös (+1,1).**

115 Üzemeltetési, erdészeti tanácsadási szolgáltatás létrehozása:

Ez az intézkedés célját, módszerét tekintve nagyon hasonló az 114-hez, **ezért megítélése is azonos lett: (+1,1) átlagos értékkel, kifejezetten előnyös.**

II TENGYELY: A KÖRNYEZET ÉS A VIDÉK FEJLESZTÉSE

212. hátrányos helyzetű területeken nyújtott kifizetések (KAT)

Ez az intézkedés csak a levegőbe irányuló kibocsátások terén kapott egyedül kismértékű negatív (-1) megítélést. A többi kategóriában túlnyomó részben kismértékben pozitív (+1) a megítélése, míg három szempontból nem releváns (anyag- és energiahatékonyság, megújuló energiaforrások, és települési környezetminőség). **Mindezek alapján végső minősítése közepes mértékben kedvező (+0,7).**

213. Natura 2000 kifizetések

Ez az intézkedés négy szempontból nem releváns megítélést kapott (pl. energiahatékonyság, települési környezetminőség), de mivel ezeken területek eleve természetmegőrzési célzattal kerültek kijelölésre, így nem is csoda, hogy minden maradék értékelési kategóriában pozitív megítélés kapott. Ezen belül is hat esetben a maximális (+2) pontszámot kapta: védett területekre gyakorolt hatás, Natura 2000, ökológiai típusú gazdálkodás lehetőségei, fenntartható térségi gazdálkodás lehetőségei, környezettudatosság, és táji kulturális örökség védelme terén. **Mindezek alapján igen magas, pozitív (+1,4) megítélésű intézkedés.**

214. AKG Agrár-környezetvédelmi kifizetések

Ez az intézkedés hasonló az 213-hoz (Natura kifizetések), de itt egyetlen kategóriában sem szerepel nem releváns megítélés, hanem mindenütt pozitív értékelés adódott. Ezen belül is kilenc (!) kategóriában a maximális (+2) pontszámot kapta, így végül a legmagasabb átlagpontszámú – egyik - legkedvezőbb intézkedés lett (+1,6). **Azért „egyik legkedvezőbb”, mert (+1,6-nél) magasabb átlagpontszám ugyan nem született, de több intézkedés is elérte ezt a minősítést.**

214.a. AKG génmegőrzés

Ez az intézkedés hasonló az 214-hez, ezért minősítése is azonos lett. (Nincs nem releváns minősítés, csak pozitív értékek.) Végeredményben a legmagasabb (+1,6) pontszámot kapta.

214.b. NVT AKG determináció

Ez az intézkedés hasonlatos a 214.a-hoz, ezért minősítése is azonos lett. (Nincs nem releváns minősítés, csak pozitív értékek.) **Végeredményben a legmagasabb (+1,6) pontszámot kapta.**

214.c. NVT Erdődetermináció

Ez az intézkedés hasonlatos a 214.a-hoz, ezért minősítése is azonos lett. (Nincs nem releváns minősítés, csak pozitív értékek.) **Végeredményben a legmagasabb (+1,6) pontszámot kapta.**

215. Állatjóléti kifizetések

Négy értékelési szempont (köztük levegőminőség, talajminőség) nem releváns minősítést kapott. Két kategória semlegeset (0), de a maradék az pozitív megítélést kapott. Ezen belül az ökológiai típusú gazdálkodás, élelmiszerminőség és környezettudatosság a maximális (+2) értéket kapta. **Ezek alapján az intézkedés végső megítélése számottevően pozitív (+1,1).**

216. Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás

Jellegéből fakadóan ez az intézkedés hét kategóriában is nem releváns megítélést kapott (pl. környezeti elemek minősége, energiahatékonyság). Ezeken kívül viszont csak pozitív értékelést kaptak az egyes kategóriák, dominánsan (+1)-et. A táji kulturális örökség védelme értékelési kategória kapott (+2) megítélést. **Összességében kedvező az intézkedés megítélése, (+1,1) átlaggal.**

221.1. Mezőgazdasági területek erdőtelepítés (a mezőgazdasági földterület első erdősítése)

Ez az intézkedés úgy került értelmezésre, hogy nincs benne energetikai célú ültetvény. Ennek megfelelően a legtöbb kategóriában (két semleges minősítést kivéve) pozitív a megítélése, de ezen belül is nyolc esetben maximális (+2) pontszámot kapott. **Ezek alapján az intézkedés végső megítélése erősen pozitív, (+1,2) átlaggal.**

221.2. Energetikai célú ültetvény telepítése

Itt az értékelés úgy értelmezendő, hogy nem meglévő erdő helyén létesül energiaültetvény (mert ebben az esetben rosszabb minősítéseket kellett volna meghatározni). Öt esetben fordul elő nem releváns megítélés, a szélsőséges éghajlati helyzetek kategóriájában pedig „nem megítélhető” („?”) a minősítés. A megújuló energiaforrások tekintetében ugyan (+2), tehát maximálisan kedvező minősítést kapott, azonban a védett természeti területek kategóriájára viszont a legrosszabbat (-2). Ezeken túl inkább az enyhén negatív megítélések (-1) vannak túlsúlyban, **így végül közepes mértékben kedvezőtlen (-0,4) átlagérték adódik erre az intézkedésre.** Az intézkedés környezeti teljesítménye megfelelő feltételekkel számottevően javítható.

222. Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken

Ez az intézkedés úgy került értelmezésre, hogy nincs benne energetikai célú ültetvény (mert ebben az esetben rosszabb minősítéseket kellett volna meghatározni). Egyetlen értékelési kategóriánál, a globális légköri szennyezőknél kapott nem releváns minősítést, az összes többi kategóriában pozitívát, nagyobb részben (+1)-et. Az erdő természetvédelme, fenntartható térségi gazdálkodás, táji kulturális örökség védelme kategóriái azonban maximális (+2) minősítést kaptak. **Összességében kifejezetten kedvező (+1,2) minősítést kapott ez az intézkedés.**

223. Nem mezőgazdasági földterület első erdősítése

Ez az intézkedés a globális légszennyező anyagok mennyisége tekintetében kapott maximális (+2) megítélést. Ezen kívül túlnyomó részben (két nem releváns és egy semleges kategória kivételével) mindenütt kismértékben pozitív megítélést kapott; így **végül (+1,0) átlagpontszámmal kedvező intézkedésnek tekinthető.**

224. Natura 2000 kifizetések: erdő

Ez az intézkedés hasonló a 213-hoz, Natura 2000 kifizetésekhez, de csak erdőterületekre korlátozódik. Három nem releváns értékelés mellett minden egyéb tekintetben pozitív az intézkedés megítélése; ezen belül is hat kategóriában maximális (+2), például: erdők természetvédelme, Natura 2000 területek, ökológiai típusú gazdálkodás, táji kulturális örökség védelme, környezettudatosság. **Mindezek miatt kifejezetten magas, pozitív (+1,4) ezen intézkedés végső megítélése.**

225. Erdő-környezetvédelmi kifizetések

Mivel kifejezetten természet- és környezetvédelmi célzatú tevékenységet elősegítő intézkedésről van szó, ezért kivétel nélkül minden értékelési kategóriában pozitív értékelést kapott. Ezen az értékelési kategóriák nagyobb részében (11) a leginkább kedvező (+2) értékelést kapta. **Így a legmagasabb (+1,6) pontszámot kapta.**

226.a. Erdő rehabilitáció - erdészeti potenciál (Az erdészeti potenciál helyreállítása és megelőző intézkedéseken belül)

Ez az intézkedés egy esetben, az ökológiai típusú gazdálkodás feltételeinél kapott csak nem releváns megítélést, az anyag- és energiahatékonyság szempontjánál pedig kismértékű negatív megítélést (-1). A többi szempont szerint túlnyomó részt pozitív a megítélés, sőt, nyolc kategória esetében a leginkább kedvező (+2) értékelést kapta, pl. globális légszennyező anyagok, felszíni vizek minősége, talajminőség, fenntartható térségi gazdálkodás, stb. **Ezek eredményeként kifejezetten előnyös megítélést (+1,2) kapott ez az intézkedés.**

226b. Erdőt érintő természeti katasztrófák megelőzése (Az erdészeti potenciál helyreállítása és megelőző intézkedéseken belül)

Ez az intézkedés jellege miatt eleve kilenc értékelési kategóriában nem releváns megítélést kapott. A vizek és a talaj védelme szempontjából enyhe negatív (-1) értékelést, a maradékban semlegeset (0), viszont érthetően, a szélsőséges éghajlati helyzetek és környezeti katasztrófák elleni védelemre a maximális (+2) pontszámot. **Végső megítélése így tulajdonképpen semleges lett (-0,1).**

227. Nem termelő erdő-környezetvédelmi beruházások támogatása

Ez az intézkedés három nem releváns megítélés mellett, kizárólag csak pozitív pontszámokat kapott, ezen belül is hat értékelési kategória esetében a legjobbat (+2). **Mindezek alapján az „élbolyba tartozó”, erősen pozitív (+1,3) megítélésű intézkedésnek tekinthető.**

III TENGELY: ÉLETMINŐSÉG JAVÍTÁSA

311. Nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás

A környezeti elemek szempontjából túlnyomó részben nem releváns megítélést kapott ez az intézkedés, és ugyanezt a kémiai kockázatok mérséklése terén. Az élelmiszerbiztonság és egészségmegőrzés kategóriájában („?”) nem értékelhető a hatás, viszont a többi esetben enyhe pozitív a megítélés, viszont a táji kulturális örökség védelme fenntartható hasznosítása kategóriában a maximális (+2) pontszámot kapta. **Így összességében erősen pozitív megítélésű (+1,0) intézkedésnek tekinthető.**

312.a Mikrovállalkozások - technológiai fejlesztések (mikrovállalkozások fejlesztésén belül)

Ennél az intézkedésnél az kismértékben negatív vagy pozitív, valamint a semleges megítélések változtatják egymást. Ettől eltérő érték csak az élelmiszerbiztonság kategóriájában van, ahol (+2) a megítélés. Ezek eredményeként **ez az intézkedés tulajdonképpen semlegesnek tekinthető (-0,1) pontátlagával.**

312.b Mikrovállalkozások: marketing, minőségbizt., innováció, klaszter (mikrovállalkozások fejlesztésén belül)

Jellege miatt ez az intézkedés a környezeti elemek szempontjából nem releváns megítélést kapott, viszont az összes többi kategóriában kismértékben pozitívat (+1), míg egyben, a fenntartható térségi gazdálkodás tekintetében a maximális (+2) pontszámot. **Ezek átlagaként (+1,1) számottevően pozitív hatású intézkedésnek tekinthető.**

313. A turisztikai tevékenységek ösztönzése

Ezen az intézkedés értékelése úgy tekintette, hogy nem foglaltatik bele a vadászturizmus (amely egyébként némileg rontaná az intézkedés megítélését.) Néhány kategóriában kismértékű negatív hatás valószínűsíthető, mint például levegőbe történő kibocsátások, talaj és földtani értékek védelme; de ezen túl négy semleges megítélés, a maradék kategóriákban pedig kismértékű pozitív megítélés volt. Az egészségmegőrzés kategóriában természetesen maximális (+2) pozitív hatás valószínűsíthető, hiszen nem kis részben ez éppen célja is ezen intézkedésnek. **Összességében közepes mértékben pozitív (+0,4) hatású intézkedésnek tekinthető.**

321. A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások

Ez az intézkedés az értékelési kategóriák felében nem releváns megítélést kapott. A fennmaradó összes több kategóriában pedig kismértékű pozitív volt az értékelés, mint például anyag- és energiahatékonyság, települési környezetminőség, környezettudatosság. Ezek eredményként az intézkedés erősen pozitív (+1,0) jellegű, de **a sok nem releváns megítélés miatt környezeti súlya mégsem lehet túl jelentős.**

323.1 A vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése

Ennél az intézkedésnél is nagyon sok a nem releváns megítélés az egyes értékelési kategóriákban (szám szerint tíz), viszont a többi szempont szerint pozitív megítélésű intézkedés, ezen belül is négy esetben (települési környezetminőség, táji kulturális örökség, védett területek oltalma, stb.) maximálisan pozitív (+2) értékeléssel. **A végső megítélés így kifejezetten előnyös, az élmezőnybe tartozó (+1,4) lett, de a sok nem releváns megítélés miatt környezeti súlya mégsem lehet túl jelentős.**

323.2 NATURA-2000 tervekészítés

Hét értékelési kategóriában itt is előfordul nem releváns megítélés, de viszont a többi szempont tekintetében csak pozitív pontszámok vannak, ezeken belül is hét esetben (+2). Az intézkedés átlagpontszáma így **közel kerülve a legmagasabb értékekhez (+1,5) lett, tehát kifejezetten előnyös intézkedés.**

34. Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás

Jellege miatt ez az intézkedés a környezeti elemek szempontjából nem releváns megítélésű. A többi szempontból viszont kismértékben pozitív (+1) pontszámot kapott, a fenntartható térségi gazdálkodás lehetőségei tekintetében pedig maximálisan (+2). Mindezek alapján ez az intézkedés (+1,1) átlagával a határozottan előnyösnek tekinthető.

3.2.3. A bizonytalan vagy negatív hatású intézkedések azonosítása

Az alábbi intézkedések esetében kismértékben negatív, bizonytalan környezeti hatások mutatkoztak:

- 125.3 Vízrendezés közösségi beruházásai
- 226b. Erdőt érintő természeti katasztrófák megelőzése - erdészeti potenciál
- 312.a Mikrovállalkozások: technológiai fejlesztések
- 125.1. Öntözés üzemi létesítmények fejlesztése

A bizonytalanság csökkentése érdekében az alábbiakat javasoljuk:

13. javaslat	<i>Az öntözés, a meliorációs és a vízrendezés közösségi beruházások "helyfüggő" környezeti vonatkozásairól kezdődjenek átfogó tudományos vizsgálatok.</i>
---------------------	---

14. javaslat	<i>Készüljön tanulmány a mikrovállalkozások környezetkímélő technológiai fejlesztéseinek lehetőségeiről.</i>
---------------------	--

Egyes intézkedések - legalábbis a Programban ismertetett általános szinten - környezeti szempontból hátrányosnak mutatkoztak; ezek:

- 125.4-5. Erdészeti, mezőgazdasági fizikai infrastruktúra javítása
- 221.2. Energetikai célú ültetvény telepítése
- 121.5. Ültetvénytelepítés - mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- 122. Az erdők gazdasági értékének növelése

A kedvezőtlen hatások elkerülésére az alábbiakat javasoljuk:

15. javaslat	<p><i>(1) Készüljön környezeti szempontú (életciklus szemléletű, energiamérlegen alapuló) prioritási lista az energetikai ültetvények növényfajtáiról. A pályázatok elbírálásánál a magasabb prioritású növények élvezzenek előnyt.</i></p> <p><i>(2) Készüljön „pozitív lista” azokról a mezőgazdasági területekről, amelyek alkalmasak lehetnek energetikai ültetvénynek. Támogatás a célra csak a pozitív listás területeken.</i></p>
---------------------	--

	adható.
16. javaslat	<i>A gépbeszerzések és a fizikai infrastruktúra fejlesztése során előnybe kell részesíteni az anyag- és energiatakarékos berendezéseket és eljárásokat. A mezőgazdasági üzemek, családi gazdaságok, a gazdálkodó tanyák energiaszükségleteinek csökkentése, az energiahatékonyság növelése és a nap-, szél- és a geotermikus energia hasznosító kisberendezések elterjesztése felvállalendő intézkedése kellene legyen a Programnak.</i>

3.3. Az ÚMVP célok környezeti szempontú konzisztenciája

A Programban ellentmondás mutatkozik az intenzív nagyüzemi gazdálkodás kibontakozásának irányába ható intézkedések és a helyi adottságokhoz való igazítottásban jelentkező művelési formák (ökológiai gazdálkodás) támogatása között. Az ebből levezethető esetleges ellentmondások nem kerülnek átfogó elméleti (pl. a célrendszerben) vagy gyakorlati feloldásra (pl. támogatási feltételekben vagy területi fókuszban).

Ellentmondás fedezhető fel az idegenhonos fajok kezelése kapcsán. Az ÚMVP ökológiai gazdálkodást támogató intézkedéseiben megjelenik az idegenhonos fajok kiszorításának támogatása, míg az erdő- és mezőgazdasági intézkedések nem tartalmaznak szankciókat vagy feltételeket az idegenhonos fajok alkalmazásának támogathatóságára vonatkozóan.

A hagyományos művelési formák támogatása terén jelenleg szintén kisebb ellentmondások fedezhetők fel az ÚMVP-ben. Egyrészt a hagyományos, helyi-jellegű termékek előállítását támogatott. Az ezek előállításához gyakran szükséges, nem kifejezetten modernizációs, mint inkább a hagyományok és a szaktudás ismeretét és nagy élőmunka-igényt, speciális (nem csúcstechnológiai) termelőeszközöket igénylő termelő rendszereket érintő fejlesztések azonban nem támogatja kellőképp a Program.

A Program egyrészt hangsúlyozza a birtokkoncentráció szükségességét, másrészt támogatja a birtoktestek közötti feltáró utak létesítését, illetve az osztatlan közös tulajdonú földek birtokrendezési feladatait. Ebből világosan látszik, hogy szükség lenne egy birtokrendezési stratégiára.

Az ÚMVP a hagyományos földhasználathoz igazodó, és egyben leamortizálódott vízrendezési létesítmények felújítását szorgalmazza, ugyanakkor az energia és víztakarékos új öntözőrendszerek létesítését is támogatni kívánja. A magyar öntözési potenciál valóban kihasználatlan, de ennek területi specifikációit, támogatási elveit csak egy öntözési illetve egy belvízrendezési(gazdálkodási) stratégia alapján lehetne lefektetni.

A program nem tesz érdemi különbséget belvízelvezetés, belvízrendezés és belvízgazdálkodás között. A belvízgazdálkodás komplex fogalmával (vízviasztartás, vízraktározás, agrotechnika, vízrendezés, környezetbarát öntözés, területhasználat váltás, művelési mód váltás integrált kezelése) sajnos adós marad. A mai modern mezőgazdaságnak a vízgazdálkodással, környezetvédelemmel és területfejlesztéssel

karöltve az lenne az egyik fő feladata, hogy Magyarország medence jellegéből és éghajlatából adódó vízrendszeréhez igazodó agrártermelési struktúraváltást foganatosítson, ahol a területileg integrált művi és természetes vízrendszerek a fenntartható táj, környezet és mezőgazdálkodás céljait egyaránt kielégítik, és a vizek jó állapota biztosítható a termelés biztonságának magas szinten tartása mellett.

3.4. Az ÚMVP végrehajtása során valószínűsíthető környezeti hatások

3.4.1. Levegőkörnyezetet érintő hatások

A Program a jelenlegi formájában **a levegő minőségére és az üvegházhatású gázok kibocsátásának volumenére összességében semleges hatást gyakorol**, de vannak feltételezhetően pozitív és negatív hatásokat kiváltó intézkedések egyaránt. A Program levegőkörnyezetet érintő hatásai közül részben pozitív lehet a mezőgazdaságban keletkező és feldolgozandó megújuló erőforrások (biomassza, mezőgazdasági hulladék) energetikai hasznosítása a bioetanol és kisebb mértékben a biodízel előállításával, így közvetve az alternatív üzemanyagok felhasználásának növelése.

Kedvező levegőkörnyezetre gyakorolt hatásai lehetnek a természetszerű erdőtelepítésnek a szén-dioxid megkötés, illetve helyi és kisüzemi léptékben a fosszilis energiahordozók kiváltása révén, mivel ezek csökkenthetik az üvegházhatású gázok légköri kibocsátását, ezáltal a globális felmelegedés kockázatát. Az állattartó telepek korszerűsítése a mezőgazdasági hulladékokból keletkező biogáz-hasznosítás csökkentheti az üvegházhatású metán gáz kibocsátását.

Ugyanakkor **a nagyarányú gépesítés, a termelési folyamatban felhasznált többlet üzemanyagok miatt, valamint az új állattartó telepek és a kertészeti és üvegházak fosszilis tüzelőanyaggal való fűtése miatt az üvegházhatású gázok kibocsátása nőhet**, és a helyi légszennyezettség is növekedhet. A nem megfelelő talajművelési technológiák és a túlzott gépesített talajművelés során felszabaduló por levegőbe juttatásával a lokális és térségi levegőminőség a szálló por komponens miatt romolhat. A motorizált személy és áruszállítási forgalmat generáló és növelő intézkedések következtében a helyi és térségi levegőminőség romolhat.

3.4.2. Hatások a felszíni vizekre

A felszíni vizek szennyeződésének mértéke erősen függ a területhasználatától, a mezőgazdasági géppark minőségétől, a művelési módoktól, a vetésszerkezettől, a felszíni vízrendszerek természetességétől, a növényborítottságtól, a kijuttatott, növényvédő, tápanyagpótló talajjavító anyagok minőségétől és mennyiségétől ezek időbeli kijuttatásától.

A felszíni vizekre káros hatással bíró árvizek és belvizek előfordulásának **veszélyét csökkenthetik a földhasználat váltás, az erdősítés, a vizes élőhelyek kialakítása, halastavak létesítése, az okszerű és integrált belvízgazdálkodás kiépítése és ezzel összehangoltan az ártéri tájgazdálkodás támogatása.**

A felszíni vizek szennyezését csökkentheti az állattartó telepek korszerűsítése, a géppark és az üzemanyag tároló létesítmények korszerűsítése, a hígtrágyák, mezőgazdasági hulladékok megfelelő kezelése, a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése, a pangóvizek kialakulásának megakadályozása, a felszíni vízvezető, vízkormányzó, vízviszatarító rendszerek kül- és belterületi összehangolt kiépítése és karbantartása.

Az indokolatlan mértékű birtokkoncentráció, a mezsgyehatárok, erdősávok és vízrendszerek részleges felszámolásával és eltüntetésével a felszíni lefolyás növelését és az élővizekbe történő tápanyagbemosódás mértékének növekedését okozhatják, ezáltal eutrofizációhoz vezethetnek.

A felszíni vizekre gyakorolt kedvezőtlen hatások elkerülésére az alábbiakat javasoljuk (ld. még a VKI-hez tett javaslatainkat):

17. javaslat	<p>(1) <i>Az öntözésfejlesztési beruházások támogatásánál vegyék figyelembe, hogy előnybe kell részesíteni a víztöbbletes időszakokban megtartott vízkészletekből történő vízfelhasználást, és a víztakarékos, modern technológiájú eljárások alkalmazását elsősorban a nagy gazdasági hasznot hozó kertészeti, valamint a gyümölcsös kultúrák esetében.</i></p> <p>(2) <i>A klimatológiai nem indokolt növénykultúrák termesztéséhez (pl. rizs) és öntözéséhez ne biztosítson támogatást a Program.</i></p> <p>(3) <i>A belvízkár elhárítás létesítményeinek karbantartása mellett, hangsúlyosabban jelenjen meg az intézkedések között az ökológiai szempontok érvényesítése, a földhasználat váltás, és a megfelelő agrotechnológiai műveletek támogatása.</i></p> <p>(4) <i>Biztosítani kell, hogy vízgazdálkodási rendszerek igazodjanak a földrajzi adottságokhoz, alkalmazkodjanak megváltozott területhasználati módokhoz. A belterületi és külterületi vízrendezést összehangolva, az árvízvédelmi, mezőgazdasági és területfejlesztési feladatokat integráltan kezelő célok és intézkedések mentén kell fejleszteni, <u>komplex térségi belvízgazdálkodási rendszereket kell létrehozni az ökológiai vízigények biztosítására</u>, a vizek jó állapotának elérése, a környezeti károk mérséklése és a gazdálkodás biztonsága érdekében.</i></p>
---------------------	---

3.4.3. Hatások a felszíni alatti vizekre

A felszín alatti vizek szennyeződése nagyon szoros összefüggésben van a felszíni területhasználattal. A szántóföldek, ellentétben a folytonos borítást biztosító növénytakaróval rendelkező földterületekkel, nagyobb terhelést okoznak környezetnek. A birtokkoncentráció erőltetése az ökológiai védőzónák diffúz szennyezéseket csökkentő és szabályozó szerepének felszámolásával, valamint a szántóföldi művelés magas arányának fenntartásával növelheti a felszín alatti vizek tápanyagterhelését, ronthatja a talaj vízmegtartó képességet. A gyakrabban bekövetkező kiszáradás miatt ezeken a területeken erősebb a bemosódás veszélye, amihez hozzájárul a gyökérszóna kisebb mélysége miatt a tápanyag visszanyerési képesség alacsonyabb foka is.

A nitrátérzékeny területekre vonatkozó szabályozás betartásával, és betartatásával biztosítható a felszín alatti vizek további nitrátkoncentráció növekedésének megállítása, a felszín alatti víztestek minőségének megőrzése, a meglévő nitrát-szennyezettség csökkentése. E kérdéskört megfelelően kezeli a Program. Az integrált ártéri és

belvízgazdálkodás és ennek megfelelő okszerű földhasználat hozzájárul a felszín alatti vizek jó mennyiségi és minőségi paramétereinek tartós biztosításához. A felszín alatti vizek szennyeződésének kockázatát és a szennyeződés mértékét csökkenthetik a Program által támogatott következő intézkedések:

- földhasználat váltás,
- helyes agrotechnika megválasztása,
- erdősítés,
- vizes élőhelyek kialakítása, halastavak létesítése,
- az okszerű és integrált belvízgazdálkodás kiépítése és ezzel összehangoltan az ártéri tájgazdálkodás támogatása,
- Natura 2000 támogatások,
- az állattartó telepek korszerűsítése, az extenzív állattartás elterjesztése, a trágyatárolás korszerűsítése,
- a géppark és az üzemanyag tároló létesítmények korszerűsítése,
- a hígtrágyák, mezőgazdasági hulladékok megfelelő kezelése,
- a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése,
- a pangóvizek kialakulásának megakadályozása,
- a felszíni vízelvezető, vízkormányzó, vízvisszatartó rendszerek kül- és belterületi összehangolt kiépítése és karbantartása.

A szennyeződés kockázatát hordják magukban a birtokkoncentráció, az ökológiai védőzónák felszámolása, felszíni vízrendszerek, árkok, medrek elhanyagolása, felszámolása, az intenzív mezőgazdaságban a növekvő termés hozamok eléréséért alkalmazott agrokemikáliák kijuttatása.

A felszín alatti vizekre gyakorolt kedvezőtlen hatások elkerülésére az alábbiakat javasoljuk (ld. még a VKI-hez tett javaslatainkat):

18. javaslat	<p>(1) <i>A mezőgazdasági tájak mozaikosságának átgondolt visszaállításával kell elérni, hogy a szántóföldi művelésből eredő és a felszín alatti vizeket terhelő tápanyagterhelés jelentős mértékben csökkenjen, amiben különösen fontos szerepe van a mezsgyéknak, fasoroknak, erdősávoknak, part menti természetes élőhely zónáknak és kisebb tavaknak. <u>Környezeti szempontból célszerű lenne ilyen erdősávok, parcellahatárok támogatását is biztosítani.</u></i></p> <p>(2) <i>A művelésben törekedni kell az adott terület vízháztartásának megfelelő, az ökológiai (víz) igényeket kielégítő, azokat nem veszélyeztető hasznosításra. A gazdasági érdekek, és a termelésbiztonság fokozása mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti erőforrások védelmére is.</i></p>
---------------------	---

3.4.4. Hatások a talajra és a földtani közegekre

A talajokra, mint feltételesen megújuló erőforrásra gyakorolt hatások nagyon sokfélék lehetnek és egy területen belül is ellentétes hatások léphetnek fel a mező- és erdőgazdálkodás eltérő beavatkozásai miatt. Ugyanígy a talajtípustól függően egy-egy intézkedés hatásai térségenként ellenkező hatásúak is lehetnek.

A túlzott mértékű gépesítés talajdegradációhoz, talajtömörödéshez, erózióhoz, kiporzás általi légszennyezéshez vezethet, a gépek által kibocsátott káros anyagok esetleges bemosódásának kockázata is növekedhet.

A vegyszeres növényvédelem és a termésnövelő anyagok kijuttatásának a talajra gyakorolt hatásai a nem megfelelő művelési mód és agrotechnológia esetén lehetnek rosszak. A különböző eredetű és kémiai összetételű mezőgazdasági és termelési hulladékok, a szennyvizek és szennyvíziszapok elsősorban nehézfém- és detergens tartalmukkal szennyezik a talajt. **A hulladékok és a szennyvíziszapok kezelésére nem nyújt megoldást a Program, ezt a kérdéskört a KEOP finanszírozza.**

A túl nagy táblaméret, okszerűtlen területhasználat, művelési ág, vetésszerkezet, a nem megfelelő agrotechnika alkalmazása az erózió kockázatát növelheti. A Program víz és talajgazdálkodási intézkedései közül a melioratív beavatkozások esetében **a talaj mélylazítása javíthatja a talaj tápanyag és vízháztartását, csökkentheti a belvízkockázatot**, az energia és víztakarékos öntözési módok a talajok kiszáradását, erodálódását csökkenthetik. A talajjavító anyagok kijuttatása segítheti a talajok tápanyagháztartásának és vízháztartásának javítását, a termékenység növelését.

A Program az erdők arányának növelésével, erdőtelepítéssel csökkentheti egyes térségekben a víz- és szélerózió mértékét, hozzájárulva ezáltal a talaj mennyiségi védelméhez, valamint javíthatja a talaj tápanyag és vízháztartását egyaránt.

A jó mezőgazdasági gyakorlat bevezetésének támogatása a nitrát szennyezés elleni lépések finanszírozása a talajokra is kedvező hatással lehetnek.

Az állattartó telepek korszerűsítése, az extenzív állattartás elterjesztése, a trágyatárolás korszerűsítése, a géppark és az üzemanyag tároló létesítmények korszerűsítése, a hígtrágyák, mezőgazdasági hulladékok megfelelő kezelése, a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése mind kedvező hatással lehet a talajok minőségére és a talajok sokféleségének megőrzésére.

Az okszerű, integrált és területileg differenciált belvízgazdálkodási intézkedések csökkenthetik a víz okozta talajeróziót, a kilúgzódást, a szikesedést, a kijuttatott tápanyagok és kemikáliák vizekbe történő bemosódását, a talajok fizikai, kémiai és biológiai minőségromlását, valamint a talajok aszályérzékenységét. A belvízgazdálkodási intézkedések ezáltal a talajok termékenységének növekedéséhez járulnak hozzá.

A talajt érő kedvezőtlen hatások elkerülésére az alábbiakat javasoljuk:

<p>19. javaslat</p>	<p>(1) <i>A környezetkímélő talajhasználat érdekében szükség van a szakszerű talajművelésre, művelési ág változtatásra, szervesanyaggazdálkodásra, talajjavító anyagok kijuttatására, belvízgazdálkodásra, az agroökológiai adottságoknak megfelelő és környezetkímélő növényvédőszer és műtrágya használatra, valamint a megfelelő vetésszerkezet kialakítására. A talajtömörödés és szerkezetromlás megelőzése, valamint a talaj vízháztartási tulajdonságainak javítása érdekében érdekében megfelelő mélyművelési és talajlazítási agrotechnikai eljárásokat kell alkalmazni. Okszerű és integrált belvízgazdálkodásra van szükség.</i></p> <p>(2) <u>Nem javasolt a nagytáblás birtokszerkezethez igazodó elavult drénhálózatok és öntözőcső hálózatok felújítása, mert ezek nem illeszkednek a mai birtokstruktúrához</u></p>
----------------------------	---

<p><i>gazdaságtalanul fenntarthatók, létesítésük idején nem vették figyelembe az éghajlati adottságokat, és túlméretezték a kapacitásukat.</i></p>
--

3.4.5. Hatások a biológiai sokféleségre

A biológiai sokféleséget (nem csak a Program miatt, és nemcsak Magyarországon) alapvetően két konkrét veszély fenyegeti. Első helyen a kellően át nem gondolt földhasználat és területfejlesztés áll. Másodsorban ki kell emelni az **éghajlatváltozásnak** a biológiai sokféleségre gyakorolt, egyre erősödő hatását.

Magyarország természetes élővilága, amely a sokoldalú átalakítások ellenére a többi európai országhoz képest még mindig meglehetősen jó állapotban maradt fenn, meghatározó részét képezi nemzeti értékeinknek. **A hazai természeti területek jellemzője, hogy - főleg az ember tájtalakító tevékenysége következtében - kis kiterjedésűek, mozaikos elhelyezkedésűek. Fennmaradásuk ezért többnyire folyamatos és gyakran speciális beavatkozást igényel.** Megőrzésükben fontos befolyásoló tényező, hogy milyen emberi tevékenység terjedt el a védett területeken és azok közvetlen közelében, azaz milyen területhasználat jellemzi a természetközeli területek környékét. A Programnak figyelembe kell vennie, hogy a vadon élő növényeket és állatokat csak élőhelyük és életközösségeik fenntartásával együtt lehet megőrizni, ugyanakkor a védett természeti területeken lévő élőhelyek kiterjedése sok esetben kevés a fajok hosszú távon életképes állományinak megőrzésére. Ezért gondoskodni kell a védett területeken kívül is az élőhelyek megtartásáról. Lényeges, hogy a Programnak **ösztönöznie kell a természetes élővilág szempontjából elsődleges fontosságú táj arculatának megőrzését, azaz a biológiai sokféleség védelmét táj szinten kell megvalósítani a táj-szintű sokféleség megóvása, megfelelő kezelése által.**

A biológiai sokféleséget érő hatások elkerülésére (a Natura 2000 megfelelésnél említett javaslatok mellett) az alábbiakat javasoljuk:

<p>20. javaslat</p>	<p>(1) <i>A Kedvezőtlen Adottságú Térségek kijelölését úgy kell megváltoztatni, hogy az uniós szándéknak megfelelően elsősorban a magas természeti értékű területekre és az ott folytatott tájmegőrző gazdálkodás fenntartására koncentráljon.</i></p> <p>(2) <i>Mihamarabb meg kell kezdeni a NATURA 2000 hálózatra vonatkozó monitoring tevékenységet annak érdekében, hogy rendelkezésre álljon a szükséges információ egyes, eddig kevésbé kutatott élőhelyek és fajok megőrzéséhez, majd ezek alapján fenntartási tervek elkészítéséhez.</i></p>
----------------------------	---

3.4.6. Az éghajlatváltozás következményeivel, környezeti katasztrófa-kockázattal kapcsolatos hatások

A Programban felvázolt intézkedések a megfelelő területi specifikumok figyelembevételével, az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás keretében kiépített vízrendszerek, valamint az erdőgazdálkodás korszerűsítése révén csökkenthetik az éghajlatváltozás okozta és egyéb tényezők által kiváltott környezeti kockázatokat és az esetleges károk volumenét.

A klímaváltozás miatt a **szélsőséges eloszlású és növekvő mennyiségű csapadékok előfordulási valószínűsége megnőhet**, az időbeli és térbeli csapadékeloszlás

változatosabb lehet, ennek hatására az ár- és belvizek előfordulási gyakorisága is növekedhet. **Ugyanakkor nőhet az aszályos időszakok hossza és az érintett terület nagysága is.** Az elmúlt évtizedekben a nagyüzemi mezőgazdaság átalakulásával a nagy területeken átalakult birtokszerkezethez, és a megváltozott földhasználati gyakorlathoz nem igazodott a múltban elsősorban a mezőgazdasági termelés biztonságát szolgáló nagytáblás művelési módokat kiszolgáló, a belvizek levezetését szolgáló vízügyi infrastruktúra. A rendszerek egy része leamortizálódott, illetve felszámolásra került. Emellett a külterületi és a belterületi belvízrendszerek között nincs meg a megfelelő összhang.

Az éghajlatváltozás okozta vízkárok mérséklése elsősorban a talaj vízraktározó kapacitásának növelésével (mélylazítás), földhasználatban az okszerű birtokrendezéssel és művelési ág változtatással, a vízvisszatartás, tározás elemeinek összehangolt kiépítésével, és a rendszerek karbantartásával (mederkotrás, tereprendezés) biztosítható. A birtokrendezésben az osztatlan közös földtulajdonok megszüntetése során a meglévő csatornák szétdarabolását meg kell akadályozni. Ha ezek a tevékenységek a Program intézkedései közül hangsúlyos támogatásban részesülnek és kapcsolódásuk a szinergikus hatások elérése érdekében biztosítva lesz más forrásokból támogatott vízrendezési projektekhez, akkor a legsúlyosabb vízügyi kockázatokat a Program jelentős mértékben csökkentheti.

Az aszálykárok csökkentésében a Program elemei közül a vízvisszatartás, belvíztározás, a vízkészletekkel való takarékos gazdálkodás, a talaj víztározási kapacitásának növelése, az öntözés területileg differenciált fejlesztése, bizonyos vízrendezési létesítmények rekonstrukciója, azaz **az összehangolt, integrált belvízgazdálkodás és vízgazdálkodás segíthet.** Az aszály által leginkább veszélyeztetett területeken, a vízpótlás biztosítása mellett, az aszálytűrő kultúrák elterjesztése, vagy földhasználat-váltás javasolt. Ezeket az intézkedéseket a Program tartalmazza, de az integrált megközelítést erősíteni kell.

Az erdőgazdálkodásban a természeti katasztrófák sorában az időjárási szélsőségek okozta károk és az erdőtüzek mellett főleg a biotikus tényezők, ezen belül pedig a rovarok okoznak károkat. A program támogatást nyújt a károk helyreállítására és megelőzésére egyaránt, és a támogatható tevékenységek között szerepel a természetesség fokozása, ami pozitívan hat a biodiverzitásra is. Erdőtelepítéssel jelentősen mérsékelhetőek a talajerózió miatti károk, és a vízkárok egyaránt.

3.4.7. Természetvédelmi oltalom alatt álló és a Natura-2000 területeket érintő hatások

Hazánk összterületének 9,40%-a, 874 440 ha áll természetvédelmi oltalom alatt. Természeti örökségünk- az ország földrajzi fekvésének, életföldrajzi helyzetének és földtörténeti múltjának köszönhetően - ma még viszonylag értékekben gazdag. Területünkön három éghajlati körzet (atlantikus-alpesi, kontinentális és szubmediterrán) elemei keverednek. Mindezek következtében kis területen sokféle, változatos élőhelytípus alakulhatott ki, amelyek közül az ún. maradvány vagy jégkorszaki élőhelyek természeti örökségünk pótolhatatlan értékei, a hazai föld-, és élettörténet szentélyei, élő múzeumai. Ezek a változatos, fajokban gazdag élőhelyek éppen mozaikos elhelyezkedésük,

sokrétűségük miatt igen sérülékenyek. Széttöredezésük, elszegényedésük veszélye nagy, ezért fennmaradásuk csak fokozott védelemmel érhető el.

Magyarország jellegzetes természetföldrajzi adottságai és földhasználati hagyományai miatt a természetvédelmi célokat elsősorban az ökológiai adottságokhoz igazított mező- és erdőgazdálkodással lehet elérni. Ennek alapvető oka az a hazai sajátosság, hogy a védett természeti területek majdnem teljes egésze művelt terület, ahol a földhasználatnak a védelemmel megfelelően harmonizált módját fenn is kell tartani ahhoz, hogy a természeti értékek fennmaradjanak rajtuk.

Az ország 83 %-át érinti az előbbi két agrárágazat, ezek közül a mezőgazdaság és a természetvédelem összehangolása az ún. agrár-környezetgazdálkodással teremthető meg. **Az agrár-környezetgazdálkodás lényege, hogy a környezet- és természetvédelmi szempontokat beépíti a természeti erőforrás-használatba, jelen esetben a termőföld használatába.** Az ÚMVP kevésbé veszi figyelembe a fenti adottságokat és sajátosságokat, főleg az intenzív mezőgazdasági területekre koncentrál, holott pontosan a védett és védelmet igénylő területek (Natura 2000, Érzékeny Természeti Területek, Kedvezőtlen Adottságú Területek) az agrár-környezetgazdálkodás célterületei. Ezek együttes nagysága az ország összterületének 30 százalékát jelentik. Természetvédelmi oltalom alatt álló területeket érintő kedvezőtlen hatások elkerülésére (a Natura 2000 megfelelésnél említett javaslatok mellett) az alábbiakat javasoljuk:

21. javaslat	<i>A tengelyek közötti szinergikus hatások kialakítása érdekében azok a pályázók, akik részt vesznek az agrár-környezetgazdálkodási, az erdő-környezetvédelmi programban, élvezzenek előnyt a többi intézkedésre való pályázatok elbírálásakor.</i>
---------------------	---

3.4.8. Az erdőket érintő hatások

Összességében az ÚMVP az erdőkre döntően pozitív vagy semleges hatással bír. Az erdők természetességét, egészségi állapotát, mennyiségét és térszerkezetét érintően azonban néhány intézkedés hosszú távon környezeti kockázatokat hordozhat, és általában az intézkedések környezeti teljesítménye is nagymértékben javítható.

Az **erdők természetességére (erdőállományok fizikai szerkezetére és biológiai sokféleségére)** gyakorolt hatások esetében a legtöbb dilemmát az ÚMVP már említett kettőssége hordozza (ld. OFK-val való kapcsolat). Egyszerre kíván gazdasági érdekeket szolgáló versenyképes és természetbarát beavatkozásokkal élni az erdészetben is. Az előbbi törekvés a magán erdőgazdálkodók jelenlegi gyenge gépi felszereltségének javításához vezet, mely az erdőállományoknak a könnyebb gépi művelhetőségének irányába történő átalakulását jelentheti. A hagyományos természet közeli, munkaintenzív, de a minőségi termelés miatt ennek ellenére is versenyképes művelési módok háttérbe szorulhatnak, a kapcsolódó tudás elvész. A biológiai alapok előállítását célzó beruházások pedig idegenhonos fajok tömeges kibocsátói lehetnek.

Az erdőtelepítések még nagyobb mértékben befolyásolják az erdők természetességét. Az őshonos fajok preferálása hiányzik és az **erdők egészségi állapotát** az idegenhonos fajokkal való telepítés és a monokultúrás faültetvények veszélyeztethetik. Ezek új kórokozók

behurcolását, illetve a kórokozók elszaporodásának kockázatát hordozzák. Az ÚMVP bár szolgálja az **erőállományok mennyiségi növelését** de, a **térszerkezetükre** azonban nincs direkt jótékony hatással.

Az erdőket érintő hatások elkerülésére az alábbiakat javasoljuk:

22. javaslat	<p>(1) A biológiai alap előállításában előnyt kell élvezzenek az őshonos fajok. Az őshonos fajok preferálását be kell építeni a támogatási feltételek közé.</p> <p>(2) Növelhető a környezeti teljesítmény a támogatások területi orientációinak, fókuszainak vagy feltételrendszereinek bevezetésével (pl. gazdasági célú típusterületek kijelölése)</p> <p>(3) A telepítések és fásítások támogatásában preferálni kell az erdőtömbhöz csatlakozó, még inkább az erdőállományokat összekapcsoló vagy a nagytérségi ökohálózati elemet alkotó akciókat.</p>
---------------------	--

3.4.9. Az emberi egészséget és életminőséget érintő hatások

A Program intézkedései nagyrészt pozitívan befolyásolják a lakosság egészségi állapotát, és ezáltal részben az életminőséget is, ez utóbbit azonban az egészségen kívül számos más tényező is befolyásolja.

A program az ökológiailag ellenőrzött gazdálkodás támogatásával, az extenzív gazdálkodáshoz való hozzájárulásával és a termékminősítés, címkézés bevezetésének támogatásával az előállított élelmiszerek, termékek minőségének javításához, az esetlegesen az élelmiszerekben felhalmozódó vegyi anyagok minimalizálásához járul hozzá, ezzel növelve az élelmiszerbiztonságot és minőséget. Az állattjóléti kifizetések is csökkentik az állattartás során fellépő, az emberekre is veszélyt jelentő egészségügyi kockázatokat.

Az életminőség növeléséhez a mezőgazdasági és környezetvédelmi és települési infrastruktúra fejlesztésével, a vidéki települések épített, természeti és kulturális örökségének integrált védelmével, a vidéki közösségek lakosságmegtartó és jövedelemnövelő programjainak támogatásával, az agrárgazdaság jövedelmezőségének biztosításával és a vidéki foglalkoztatási helyzet javításával járul hozzá.

Egyes intézkedéseknek azonban lehetnek negatív hatásai és társadalmi vesztesei. Így a túlzott gépesítés, a nagyüzemi gazdaságok preferálása az élőmunka igény csökkentésén keresztül a vidéki foglalkoztatásra negatív hatást gyakorolhat. Ugyanígy az ún. szociális erdő (és táj) használat fenntartható rendszereinek működését nehezíthetik a tervezett energiaerdők, a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés gátlásával, a hagyományos természetközeli, munkaintenzív erdészeti termelési módok háttérbe szorításával, és közvetve a foglalkoztatás, a jövedelemszerzés, a megélhetés lehetőségeinek csökkentésével.

A vidéki térségek kedvezőtlen foglalkoztatási helyzetén javíthat a helyi és térségi táji-tervezési és kulturális örökségi vonzerők turisztikai hasznosítása.

A környezeti hatások tovagyűrűzve a területi struktúrák más részén válhatnak ki új jelenségeket. E jelenségek a gazdasági vagy társadalmi és a környezeti struktúrák közötti konfliktusokat okozhatnak egyes térségekben, térségtípusokban. Az ÚMVP a vidékies térségek társadalmi, gazdasági életére jelentős célzott közvetlen és közvetett hatással bír. E

közvetett hatások közül a kifejezetten környezeti hatások által generáltak, és konfliktushelyzetet teremtők viszonylag csekély mértékben, de jelen vannak.

- **Konfliktusjelenségeket okozhat az ÚMVP által támogatott élő, rövid vágásfordulójú ültetvényes monokultúrák elterjesztésének szándéka.** Ezek művelése megfelelő gépesítéssel jelentősen kevesebb munkaerőt igényel, és azt is erősen szezonális jelleggel. Hasonló hatással jár a felnövekvő erdősítés is. Amennyiben a területhasználat változás jelentős arányban érint egy térség vagy települést, a munkaerő szükséglet csökkenése miatt a falusi népességmegtartó képesség csökkenhet, amennyiben helyben nem sikerül munkához juttatni a vidékies térségek népességét, akkor az elvándorlás és térségek előregedése fokozódik. E társadalmi folyamatok pedig másodlagosan szintén kedvezőtlen környezeti hatásokat eredményezhetnek. Ha ugyanis az ingatlanpiaci viszonyok és a vidékies adottságok felértékelődése sem jelentkezik megfelelő mértékben, és nem tud időben elindítani egy vidéki funkcióváltást (rekreációs potenciál, lakóhely), akkor az elhanyagolt porták száma nő, a településkép leromlik. Ezt erősítheti, ha az alacsony jövedelmű vagy jövedelem nélküli népesség számára vonzóvá váló településen a népesség izolált szegregációs alakulni kezd.
- **Az ÚMVP esetleges vízrendszerekre gyakorolt hatása, szintén társadalmi folyamatokat befolyásolhat.** A csak mezőgazdasági területekre korlátozódó vízrendezés bizonyos helyzetekben a más, különösen belterületi területeken még tovább növelheti a belvizek kockázatát. Mindez konfliktusokat szülhet a gazdálkodók és a lakosok között, illetve elértékteleníti egy adott településrész ingatlanjait, csökkentheti az ott élők mobilitását.
- Az ÚMVP által megfogalmazott, **egyres erdei termékek feldolgozásának bátorítása a hazai szabályozási keretek között, a termékek üzletszerű gyűjtéséhez vezethet.** Ez kizsákmányolva kimerítheti az erdő e tekintetben nyújtott javait. Ez a környezeti hatás természetesen konfliktust szülhet az erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók és a gyűjtést végzők (az intézkedés kedvezményezettjei) között, mivel a termékek eredete nehezen igazolható. Hasonló probléma fordulhat elő a megélhetési lehetőség híján lévő, de demográfiai problémákkal nem küzdő települések lakosai az erdő és táj javainak kizsákmányolására kényszerülhetnek. Megfelelő intézkedések (azaz a tulajdonosokkal, gazdálkodókkal partnerségben végezhető erdő és tájkielzési módok kialakítása) nélkül a környezeti hatás szintén konfliktusokat szülhet a falvak lakosságán belül (amellett, hogy a jövedelemszerzés e módja is hamar megszakad és még mélyebb válságba taszítja a rászorulókat). E folyamatokat a mező- de különösen az erdőgazdálkodás modernizációja erősítheti, mert a tulajdonosok vagy gazdálkodók a támogatásokkal növekvő értékű ingó és ingatlan vagyonukat még inkább óvják a mező és erdőgazdasági javakat rászorultságból felhasználó népességtől. A gazdálkodási vagy tulajdoni joggal nagyrészt nem rendelkező rászorulókat pedig alig részesedhetnek a fejlesztési forrásokból. A vidék szegregáltsága mélyülhet.

3.4.10. A környezettudatosság várható alakulása

Az ÚMVP összességében kedvezően hat a lakosság környezettudatosságára.

Negatív hatások elsősorban a lakosság helyi környezetével, a táji értékekkel való kapcsolat és a tájismeret romlása terén fedezhetők fel. A kapcsolat hiányában nem lehetséges megtapasztalni az emberi tevékenység közvetlen káros következményeit vagy védelme érdemes értékeit.

A tájjal való kapcsolat romlását okozza a **nagyüzemi, modern művelés** elterjedése. A nagyüzemi művelés mind az erdőgazdaságban, mind a mezőgazdaságában a nagytáblák vagy a nagy területi kiterjedésű és intenzív művelési munkák miatt rontja a táji értékekhez való hozzáférést. A táj idegenhonos fajokkal és ültetvényszerűen (tájkép és tájkarakter romboló) való hatású hasznosítása szintén nem a táji értékek, a környezettudatosság elmélyítése irányában hat.

A vidékies térségek turizmusának fellendülése csak akkor hathat a környezettudatosság irányába, ha természeti és kulturális táji értékekre épül, egyúttal védi azokat, sőt segíti kibontakozásukat. Az elmúlt évtizedek vidéki örökségrombolásával szemben életben tartja, illetve élővé varázsolja a hagyományos művelési formákat, néprajzi örökséget. Egyéb esetben, ha nem a helyi erőforrásokra épül, akkor nem csak, hogy alacsonyabb környezeti teljesítményt mutat fel, hanem kifejezetten károsan is hathat az értékekre. A nem tájba illeszkedő, nem a helyi adottságokat kihangsúlyozó infrastruktúrák és bemutató ismeretterjesztés rombolja a táji karaktert, a táj egyediségét.

Külön érdemes említést tenni a **vadászturizmusról**, mely közvetlenül is gátolja a közkinccsekhez és táji értékekhez (mindenekelőtt az erdőterületekhez) való hozzáférést mind a helyi lakosok, mind a területet nem vadászati céllal felkereső látogatók számára, vagy közvetlen (lekerítések), vagy a passzívan a tevékenységekből adódóan (pl. vadászok és természetjárók konfliktusai). Mindamellet korlátozhatja a helyi lakosság vadászati lehetőségét, erdei termékgyűjtését, azaz az erdő javaihoz való hozzáférést, és az azzal való gazdálkodásukat, mely a táj-ember kapcsolat romlását okozza. (Továbbá konfliktusokat is jelent ld. a környezeti konfliktusoknál).

A környezettudatosság javítására az alábbiakat javasoljuk:

23. javaslat	<p>(1) feltételeket kell beépíteni a vadászturizmus támogathatóságát illetően. A hozzáférést erősen korlátozó létesítmények (intenzív vadászat, vadaskert, egyéb lekerítés) kialakítását eredményező, ill. ilyen meglévő létesítmények használatára épülő vadászturisztikai tevékenységet nem szabad támogatni.</p> <p>(2) feltételeket kell beépíteni a falusi vendéglátás támogatásába a helyi adottságokra való épülésének követelményét illetően</p>
---------------------	--

3.4.11. Az ökológiai típusú gazdálkodás és fenntartható térségi gazdálkodási, komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítására gyakorolt hatások

Az ökológiai típusú gazdálkodás és a fenntartható térségi gazdálkodási, komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítása keretében a nem természetes eredetű anyagok (talajerő utánpótlás és növényvédelem terén) nélkül is működőképes, a helyi természeti feltételekhez igazodó és azokban rejlő erőforrásokat sokszínűen és fenntartható módon hasznosító agrártermelés kialakítása történhet meg. **Össességében az ÚMVP a**

tényezőkre döntően pozitív hatással bír, mert a tervezett támogatások egy része közvetlenül a rendszerek kialakítására irányul, és ilyen irányú közvetett hatások is kimutathatók az intézkedések többségében. Negatív hatásokat elsősorban a rendszerek helyi természeti feltételei szenvedhetnek el a nem hozzájuk igazodó, hanem azokat megváltoztató gazdálkodás miatt, valamint a helyi feltételek hasznosítása, melyben a nem helyi eredetű erőforrások szerephez juthatnak.

- A helyi természeti feltételek megváltoztatása mesterséges helyi gazdasági teljesítményhez és népesség eltartóképességhez vezet, a természeti erőforrások kizsákmányolását, felélést, a rájuk települő társadalmi-gazdasági struktúrák instabilitását okozza. E szempontból az ÚMVP-ben megjelenő kritikus elem a vízkezelés (melioráció, öntözés). Ez egyrészt a talajok kedvezőtlen átalakulását válthatja ki. Másrészt a kialakuló (vagy így fennmaradó) vegetációk az éghajlati szélsőségeknek továbbra is nagymértékben kiszolgáltatottak maradnak, mely nem csak e vegetációk stabilitását, de az azokra szerveződő gazdálkodás, így az azt végző népesség megélhetését is bizonytalanná teszi.
- Ha a helyi adottságokat nem helyi erőforrások használják ki, az az adott körülmények között kellően nem ismert, előre nem látható környezeti folyamatokat indíthat el. A nem helyi erőforrások gyakran csak további beavatkozásokkal tarthatók fenn egy adott környezetben, folytonos negatív visszacsatolást okozva a helyi adottságok károsításában. Az ÚMVP kapcsán az idegenhonos fajokra épülő társulások (erdészeti és mezőgazdasági ültetvények, erdőtelepítés, fásítás idegenhonos fajokkal) kialakításának támogatása esik ebbe a körbe. Az idegenhonos fajok új kórokozókkal, illetve károsító hiányában kiszoríthatják az őshonos fajokat (termelési területükön kívül is), rombolják a biológia sokféleséget.

3.4.12. A területhasználatra, térszerkezetre gyakorolt hatások azonosítása

A területhasználatnak és a térszerkezetnek elsősorban a táji sokszínűség és a tájökölógiai stabilitás, azaz a táji ökoszisztémák működésének szempontjából van kiemelkedő jelentősége. A táji ökoszisztémák stabilitását fokozza, ha a területhasználat diverzitása fennáll, ha a természet közeli területhasználat feltételeinek stabilitása (kiterjedésükben) biztosított, valamint ha a tájökölógiai térszerkezet lehetővé teszi a tájon belüli anyag- és információáramlást. **Összességében az ÚMVP döntően kedvezően hat a területhasználatra és semlegesen a térszerkezetre.** Néhány intézkedés esetleges negatív területhasználati hatásai kiküszöbölhetők, illetve kedvező térszerkezeti hatások elérhetők el.

Területhasználatnak a hazai körülmények között napjainkra egyre halványodó, de még mindig létező feladata a mezőgazdasági területek monotonitásával szembeni mozaikosság kialakítása (a nagyüzemi táblákat megbontó, a kisebb méretű táblák között elhelyezkedő szegélyek, facsoportok). Másfél évtizede jelentkező máig fontos feladat a felhagyott mezőgazdasági vagy egyéb hasznosítású, elvadult, gyomfertőzött, ill. e fertőzések kiindulópontjául szolgáló területhasználat kontrollálása extenzív műveléssel vagy erdősülésük felgyorsításával. A hazai erdőkben a nagyüzemi művelés egykorú és egyfajú állományai helyett elegyesen vagy mozaikosan kevert és faborítás mentes területhasználati

feltokkal (tisztások, vizes élőhelyek) tarkított állományok jelenléte üdvözlendő. További feladat az idegenhonos, invazív fajok területhasználatának visszaszorítása. Rendkívül hatékonyan hat a területhasználati diverzitásra a vizes élőhelyek, víztestek megőrzése (esetleg körültekintő kialakítása) és az emberi tevékenység által károsított, felszámolt helyszínek rehabilitálása.

Az ÚMVP számos intézkedése célirányos jótékony hatást gyakorol a területhasználatra. Ugyanakkor a termelői csoportok támogatása, a vízrendezés, a birtokrendezés és az ültetvénytelepítési kezdeményezései nagytáblás monokultúrák kialakulásához vezethet, és természet közeli területhasználati formák visszaszorulását eredményezheti.

A tájökölógiai stabilitást nagymértékben szolgálja, ha a beavatkozások figyelemmel vannak a **térszerkezetre**. Ez a törekvés Magyarországon az eddigiekben alig jelentkezett (kiv. az ökológiai hálózatok kijelölése). A térszerkezetre aktívan jótékony hatást gyakorol a természet közeli területhasználati foltok összekapcsolása. A természet közeli helyszínek (pl. vizes élőhelyek, erdősítés és fásítás) kialakítása során ezért tekintettel kell lenni az ökológiai folyosókhoz való illeszkedésre, az erdőtömbök összekapcsolására, valamint az ökológiai gátak áthidalására és felszámolására. A kedvező térszerkezetet passzívan szolgálja, ha az ökológiai folyosókban és szomszédságukban nem lehet természet közeli területhasználati formákat bevezetni és gátakat képezni. A lakókörnyezetre hat kedvezően, ha település körül természet közeli területhasználati övezete terül el (különösen, ha erdő).

Az ÚMVP közvetlenül nem hat a táji térszerkezeti stabilitás ellen, de kifejezett jótékony hatásai sem fedezhetők fel. Ez irányú környezeti teljesítménye nagymértékben növelhető lehetne, ha a térszerkezetre gyakorolt jótékony hatásokkal járó beavatkozási formák preferáltak lennének, továbbá ha az esetleges káros hatásokkal járó beavatkozásokat kizárnák a támogatásokból. Ez utóbbi a feltáró utak, a gazdasági infrastruktúra beruházásai (energiaellátás, üzemek, épületek) és a vízrendezés esetében releváns. E fejlesztések nem megfelelő helykiválasztása ökológiai folyosókat veszélyeztethet, gátakat képezhet. Az intézkedésekben meg kellene jeleníteni a térszerkezetre célirányosan pozitívan ható beavatkozások támogathatóságát is

A területhasználatra, térszerkezetre gyakorolt negatív hatások mérséklésére az alábbiakat javasoljuk:

24. javaslat	<p>(1) a területhasználat mozaikosságának kialakítását/fenntartását előíró a támogatási feltételek bevezetése célszerű, és a természet közeli területhasználati formák (erdők, gyepek, nádas, víztest) művelési ág váltása, vagy rájuk történő ültetvénytelepítés kerülendő.</p> <p>(2) erdősítés esetében a kapcsolódás, összekapcsolás, településkörüli védőövezeti telepítés preferálása vagy útépítés esetében kötelező fásítás</p>
---------------------	---

3.4.13. A tájgazdálkodásra, a táji eltartóképességre gyakorolt hatások

A tájgazdálkodás kialakítása lehetővé teszi a hagyományos, a táj egyedi karakterét adó vagy azt erősítő gazdálkodási formák kialakítását. A tájgazdálkodás a természeti és kulturális táji értékeket erőforrásként, fenntartható módon hasznosítja. Ebből adódóan

alkalmazkodnia kell a helyi természeti feltételekhez, és azokat nem alakíthatja át, továbbá védi az erőforrásait képező értékeket, örökségeket és kibontakozásukat szolgálja. A tájgazdálkodás a tájak optimális élővilágra és a helyi társadalomra vonatkoztatott eltartóképességének megtartását szolgálja. **Az ÚMVP összességében a nevezett táji kategóriákra kedvező hatással bír.** Negatív hatásokat elsősorban (1) a tájgazdálkodás egyes erőforrásai szenvedhetnek el, valamint (2) a táji eltartóképesség optimumának elérését is veszélyeztethetik egyes intézkedések.

1. A tájgazdálkodás erőforrásai közül a tájképi értékeket veszélyeztethetik a nem megfelelően elhelyezett, a helyi táji karaktert nem hordozó infrastrukturális fejlesztések (utak, épületek, öntözési és vízrendezési műveletek). Félő, hogy a jelentős fejlesztési források hozzájárulnak a hazai tájképi értékek, a táji karakter hat évtizede tartó gyors degradációjához. Szintén negatív tájképi hatással járhatnak az ültetvények. Nem körültekintő megvalósításuk esetén ebbe a körbe tartoznak a katasztrófa megelőzési intézkedések is, melyek az általában amúgy is idegenhonos erdőállományok még inkább mesterséges megjelenését eredményezhetik (tűzpászták, vízvételi művek).

A hagyományos termelési módokat veszélyeztethetik a korszerűsítést szolgáló intézkedések. A korszerűsítés keretében nincs lehetőség a nem technológiai modernizációt képviselő vagy csak kismértékű gépi inkább emberi vagy állati erőre és szaktudásra támaszkodó művelési formák meghonosítására, melyek egyébként a legtöbb esetben szükségesek ahhoz, hogy az ÚMVP által egyébként támogatott hagyományos helyi termékeket produkálják.

A tájgazdálkodásnak legfontosabb erőforrását képezi maga a táji ökoszisztéma a tájökológiai folyamatokkal, a tájháztartással a tájon belüli anyag, energia és információáramlással és azok ciklusával. **Az ÚMVP elsősorban a monokultúras ültetvények elterjesztésében és a táji vízháztartási viszonyok megváltoztatásában hordoz kockázatokat a táji ökoszisztémák működésére vonatkozóan.**

2. Az ÚMVP által támogatott birtokkoncentráció, termelői együttműködés, és az ezt támogató – a nagyüzemi termelés kialakulásának modernizációjának irányában ható – erdő és mezőgazdasági modernizáció nyilvánvalóan kevesebb élők munkát igényel a termelésben. Ez veszélyeztetheti a táj helyi társadalommal szembeni eltartóképességét. A monokultúrák már említett kialakítása hasonló hatásokkal jár (és bár csak hosszútávon de az erdősisítés is). Az alacsony kvalifikáltságú munkaerő foglalkoztatása általában nem lehet hosszú távú cél, azonban bizonyos térségekben megoldást jelenthet a súlyos szociális problémák enyhítésére (cigányok által nagy arányban lakott térségek ld. OTK). Az erdei melléktermékek túlhasználata a táj élővilága, társadalma felé fennálló eltartási képességének romlását okozhatja. Az erdei melléktermékek nem fenntartható módú gyűjtése igen rövid időn belül azok eltűnéséhez vezethet, egyúttal a tevékenység védett fajokat is veszélyeztethet.

A biomassza túlhasználata hosszútávon szintén a táj élővilág eltartóképességének leromlását idézi elő. **Az energetikai célú biomassza célirányos termelése megfelelő hatástanulmányok hiányában kimerítheti a talaj tápanyagkészleteit.** Az erdei szervesanyag energetikai célú hasznosítása szintén tápanyag-kimerülést okozhat. A

biomassza felhasználása az alapanyagok eredetvizsgálatának és a térségi biomassza gazdálkodási keretek (helyi tervek) hiányában könnyen egyes térségek talajainak vagy erdei szervesanyag utánpótlásának kizsákmányolásához vezethet.

Az energetikai célú biomassza célirányos termelése az idegenhonos fajok megjelenésével és monokultúrák elterjedésével is jár, csakúgy mint a nem őshonos fajokkal történő erdősisítés.

A tájra gyakorolt negatív hatások mérséklésére az alábbiakat javasoljuk:

25. javaslat	<p>(1) <i>tájképvédelmi szempontokat szükséges beépíteni a támogatási feltételek közé (legalább a táji értékekben gazdag területeken ld. OTK).</i></p> <p>(2) <i>a korszerűsítés mellett legalább területi fókusszal a fenntartható szociális erdő és tájhasználati formák támogatásának lehetőségét is meg kell adni.</i></p> <p>(3) <i>az ültetvények támogatásában termelői körzetenként vagy kistájanként célszerű meghatározni a támogatott területek kiterjedésének küszöbértékét.</i></p>
---------------------	--

3.4.14. A természeti erőforrások megújulására, térbeli hasznosítására gyakorolt hatások

A természeti erőforrások közül a talajok megújulását egyértelműen támogatják a Program intézkedései. A mélylazítás, a korszerű agrotechnikai műveletek, a talajjavító környezetbarát anyagok kijuttatása, az erózióvédelemre nyújtott támogatások, valamint a rosszabb termőképességű, vagy gyakorta vízjárta talajok esetében a területhasználat és művelési ág változtatásának támogatása és ezekhez az akciókhoz szükséges talajtani szakvélemények kötelező előírása a megújítást szolgálják. **Ugyanakkor nem jelennek meg a Programban kellő hangsúllyal a térségi különbségekből eredő eltérő beavatkozási lehetőségek,** elsősorban a talajok vízháztartását erősen befolyásoló éghajlati, vízrajzi, domborzati adottságok összevetése a különböző – hazai és uniós rendeletekben meglévő – korlátozásokkal. Pedig priorizálni kéne az egyes térségek között veszélyeztetettség alapján.

A vízkészletek megújulását nem egyértelműen biztosítja a Program. Kevés szó esik és még kevesebb támogatási lehetőség körvonalazódik a vizek megtartásával kapcsolatban, azok mennyiségi védelméről, az ár és belvízgazdálkodás lehetőségeiről. Ezek nélkül pedig nem teljesíthetők a Víz Keretirányelv célkitűzései és az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás céljai. A víztakarékos öntözési módok, az extenzív művelési módok, egyes területek vizes élőhelyé alakítása azonban segíthetik az élővizek megújulását és a fenntartható vízgazdálkodás megvalósítását. A nagyüzemi öntözőrendszerek, drénrendszerek felújítása viszont nem szolgálja a vízkészletek megújulását.

A megújuló biológiai erőforrások közül a biomassza esetében az energiafű termelésnél monokultúrás és szuperintenzív gazdálkodás következtében előálló károk (biodiverzitás csökkenés, biotikus kártevők kártételei, termőtalaj minőségi romlása) a termelés, feldolgozás, szállítás és energianyeres költségai nincsenek arányban a várható enrgianyereséggel. Nincsenek lefektetve azok a szempontok, hogy mekkora szállítási távolságra érdemes az energiafűvet hasznosításra a feldolgozó üzemekbe vinni. A negatív hatások részben igazak az energiaerdőkre is a talaj kihasználását kivéve. Az erdők olyan helyekre telepítve, ahol javítják a talajok vízháztartását, tápanyagforgalmát megfelelő megoldási alternatívát jelenthetnek a területhasználat váltásra. A probléma itt is az esetleges

negatív energiamérleg és a monokultúras társulás sérülékenysége. A környezet terhelését a szállítás, a munkagépek üzemanyag felhasználása fokozza.

Bioetanol előállítására alkalmas növénykultúrák esetében jó megoldásnak tűnik a nagyüzemi mezőgazdaságban amúgy is termelt növények (pl. kukorica) feldolgozása, hiszen e növényből pl. termésfelesleg is van. A biodízel előállításra alkalmas olajos magvú növénykultúrák esetében a feldolgozó üzemek és a termőhelyek közötti nagy távolságok indokolatlanok. Meg kell vizsgálni a fenntartható térségi rendszerek kialakítása érdekében a termőhelyhez közeli feldolgozó üzemek létesítésének lehetőségeit.

A természetközeli ökoszisztemek, mint megújuló erőforrások fenntartása a modern mezőgazdaság egyik alappillére kell legyen, hiszen ezen rendszerek kevés anyag és energia befektetéssel, megélhetést biztosítanak a helyi lakosságnak, takarékosan bánnak az erőforrásokkal, magas biodiverzitásuk révén, kevésbé sérülékenyek a károkozókval szemben, az extenzív termelési kultúrák magas minőségű és biztonságosan fogyasztható termékeket garantálnak, a környezet szennyezésének kockázata csekély.

A természeti erőforrásokra gyakorolt negatív hatások mérséklésére az alábbiakat javasoljuk:

26. javaslat	<p>(1) A környezeti, természeti veszélyeztetettségi kritériumok szerinti területi differenciálást a pályázati kiírásban szerepeltetni szükséges.</p> <p>(2) Alapvetően a biomassza energetikai hasznosítása esetében a kis térségi rendszerek létesítése javasolt a nagy energiatermelő beruházásokkal szemben, ahol a megtermelt hőenergia helyben hasznosul, nincsenek nagy szállítási távolságok és feleslege környezetszennyezés, és a helyi lakosság életminősége javul a beruházások következtében.</p>
---------------------	---

3.4.15. A települési környezetminőségre gyakorolt hatások

A településeken az épített környezet minőségére pozitívan hathat a falvakban, vidéki térségekben tervezett intézkedések közül a táji-természeti és kulturális örökségi vonzerőkre alapozott turisztikai hasznosítási módok preferálása, az integrált kistelepülési közösségi és szolgáltató terek kialakítása, a helyi védettséggel rendelkező, épületek külső és belső felújítása és korszerűsítése, bemutathatóvá tétele, helyi védettség alatt álló településszerkezeti egységek felújítása. A települések természeti és történelmi értékeinek és tájképi elemeinek megőrzését is szolgálják intézkedés.

Mezőgazdasági bekötő- és feltáró utak fejlesztése a termőföldhöz való hozzáférést segíti, a közlekedési távolságokat csökkenti, ezáltal légszennyezés csökkentő hatása is lehet.

A vidéki települések belterületi környezetvédelmi infrastruktúrájának kiépítését nem támogatja a Program, ami a falvak amúgy is rossz infrastruktúrális helyzetében további környezetleromlást okozhat, elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben. A falvak belterületi környezetminőséget javító infrastruktúrájának kiépítése jelenleg nem megoldott. Nem megoldott a külterületi vízrendszerek összehangolása a belterületi csapadékvizelevezetéssel, belvízvédelmi intézkedésekkel, pedig mint azt az elmúlt években történt, falvakat érintő környezeti vészhelyzetei megmutatták, a kárelhárítás költségei

sokszorososan meghaladják a megelőzés költségeit. Az összehangolás az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás alapvető pillére.

3.5. Az ÚMVP intézkedések átfogó hatása

3.5.1. A végrehajtás kumulatív hatása

A tervezett Program – intézkedései révén – több területen is jó hatással lesz a környezetre és ezek közül – optimális esetben – lesznek egymás hatását erősítő, pozitív szinergikus hatások is, ugyanakkor prognosztizálhatók negatív hatások is. A Program jelenlegi formájában a **levegő minőségére és az üvegházhatású gázok kibocsátásának volumenére** összességében semleges hatást gyakorol, de vannak pozitív (erdőtelepítés, megújuló energiaforrás termelés, biogáz-hasznosítás) és negatív (gépesítésből, motorizált közlekedésből, fosszilis tüzelőanyaggal való fűtésből eredő légszennyező anyag kibocsátás) hatásokat kiváltó intézkedések egyaránt.

A **felszíni és felszín alatti vizekre** pozitív hatással lehet a földhasználat váltás, talaj mélylazítása, az erdősítés, a vizes élőhelyek kialakítása, halastavak létesítése, az okszerű és integrált bel- és ártéri vízgazdálkodás kiépítése, állattartó telepek korszerűsítése, a géppark és az üzemanyag tároló létesítmények korszerűsítése, a hígtrágyák, mezőgazdasági hulladékok megfelelő kezelése, a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése. Negatív hatással lehet a vizekre az indokolatlan mértékű birtokkoncentráció, a mezsgyehatárok, erdősávok és vízrendszerek részleges felszámolása, az agrokemikáliák indokolatlan mennyiségű kijuttatása.

A **talajokra** negatív hatást gyakorolhat túlzott mértékű gépesítés talajdegradáció, talajtömörödés, erózió növelése révén, valamint az agrokemikáliák indokolatlan mennyiségű kijuttatása. Pozitív hatással lehet a talajokra a talaj mélylazítása, a talaj tápanyag és vízháztartásának javítása, az energia és víztakarékos öntözési módok, az erdőtelepítés, a jó mezőgazdasági gyakorlat bevezetésének támogatása, állattartó telepek korszerűsítése, az extenzív állattartás elterjesztése, a trágyatárolás korszerűsítése, a géppark és az üzemanyag tároló létesítmények korszerűsítése, a hígtrágyák, mezőgazdasági hulladékok megfelelő kezelése, a környezetvédelmi infrastruktúra kiépítése és az integrált és területileg differenciált vízgazdálkodási intézkedések.

A megfelelő területi specifikumok figyelembevétele mellett, az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás keretében kiépített vízrendszerek, valamint az erdőgazdálkodás korszerűsítése csökkenthetik az éghajlatváltozás okozta és egyéb tényezők által kiváltott környezeti kockázatokat és az esetleges károk volumenét. Az aszálykárok csökkentését szolgálják a vízvisszatartás, belvíztározás, a vízkészletekkel való takarékos gazdálkodás, a talaj víztározási kapacitásának növelése, az öntözés területileg differenciált fejlesztése, bizonyos vízrendezési létesítmények rekonstrukciója.

Összességében az ÚMVP az **erdőkre** döntően pozitív vagy semleges hatással bír. Az erdők természetességét, egészségi állapotát, mennyiségét és térszerkezetét érintően azonban néhány intézkedés hosszú távon környezeti kockázatokat hordozhat, és általában

az intézkedések környezeti teljesítménye is nagymértékben javítható. Az erdőket fenyegető környezeti károkat a helyreállítására és megelőzésére szánt források és természetesség fokozása enyhíthetik. Az erdők egészségi állapotát az ÚMVP az idegenhonos fajokkal való telepítéssel és a monokultúrás faültetvényekkel ugyanakkor veszélyeztetheti, így a hagyományos természet közeli erdők is háttérbe szorulhatnak.

Az ÚMVP a **vidéki térségek társadalmi, gazdasági életére** jelentős célzott közvetlen és közvetett hatással bír. E közvetett hatások közül a kifejezetten környezeti hatások által generáltak, és konfliktushelyzetet teremtők viszonylag csekély mértékben, de jelen vannak. Konfliktusjelenségeket okozhat az évelő, rövid vágásfordulójú ültetvényes monokultúrák elterjesztésének szándéka, a hagyományos munkaintenzív erdőtermelési módok háttérbe szorítása, a csak mezőgazdasági területekre korlátozódó vízrendezés különösen a belterületi területeken még tovább növelheti a belvizek kockázatát. Mindez konfliktusokat szülhet a gazdálkodók és a lakosok között, elértekteleníti egy adott településrész ingatlanjait, csökkentheti az ott élők mobilitását. Konfliktust okozhat az erdei termékek feldolgozásának bátorítása a hazai szabályozási keretek között, mert ez a termékek üzletszerű gyűjtéséhez és az erdőgazdálkodók és a gyűjtést végzők közti ellentétekhez vezethet. A vadászturizmusban az indokoltnál magasabb vadpopulációk okozta vadkár konfliktusokat szülhet az erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók, gazdálkodók és a vadgazdálkodók között.

Az ÚMVP összességében kedvezően hat a **lakosság környezettudatosságára**. Negatív hatások elsősorban a lakosság helyi környezetével, a táji értékekkel való kapcsolat és a tájismeret romlása terén fedezhetők fel. A vidéki térségek turizmusának fellendülése csak akkor hathat a környezettudatosság irányába, ha természeti és kulturális táji értékekre épül, egyúttal védi azokat, sőt segíti kibontakozásukat.

A Program intézkedései nagyrészt pozitívan befolyásolják a **lakosság egészségi állapotát**, és ezáltal részben az életminőséget is, az élelmiszerbiztonság, a környezetbiztonság, a kiszolgáló infrastruktúrák és a közösségi programok támogatása révén. Negatív hatással a munkaintenzív erdészeti és mezőgazdasági termelési módok háttérbe szorítása, és közvetve a foglalkoztatás, a jövedelemszerzés, a megélhetés lehetőségeinek csökkentése járhat.

Az ÚMVP az ökológiai típusú gazdálkodás és a fenntartható térségi gazdálkodási, és **komplex környezetgazdálkodási rendszerek kialakítására** döntően pozitív hatással bír, mert a tervezett támogatások egy része közvetlenül e rendszerek kialakítására irányul, és ilyen irányú közvetett hatások is kimutathatók az intézkedések többségében. Negatív hatásokat elsősorban a rendszerek helyi természeti feltételei szenvedhetnek el a nem hozzájuk igazodó, hanem azokat megváltoztató gazdálkodás miatt, valamint a helyi feltételek hasznosítása, melyben a nem helyi eredetű erőforrások szerephez juthatnak.

Az ÚMVP döntően kedvezően hat a **térhasználatra** az extenzív és az ökológiai gazdálkodásra történő átállás támogatásával, ugyanakkor a termelői csoportok támogatása, a vízrendezés, a birtokrendezés és az ültetvénytelepítési kezdeményezései nagytáblás monokultúrákat preferálják, ami a természetközeli területhasználati formák visszaszorulását eredményezheti. A Program semlegesén hat a térszerkezetre, mert közvetlenül nem hat a

táji térszerkezeti stabilitás ellen, de kifejezett jótékony hatásai sem fedezhetők fel. A térszerkezetre aktívan jótékony hatást gyakorol a természet közeli területhasználati foltok összekapcsolása, de negatív következményeket hordozhatnak magukban a gazdasági infrastruktúra beruházásai (energiaellátás, üzemek, épületek) és a nem okszerű és integrált vízrendezés. E fejlesztések nem megfelelő hely kiválasztása ökológiai folyosókat veszélyeztethet, gátakat képezhet.

Az ÚMVP összességében a **tájgazdálkodás** elterjesztésének támogatásával az élővilágra és a helyi társadalomra vonatkoztatott eltartóképesség megtartásával, az erőforrásokat képező természeti és kulturális táji értékek, és örökségek védelmével és hasznosításával a tájakra kedvező hatással bír. Negatív hatásokat elsősorban a tájgazdálkodás egyes erőforrásai szenvedhetnek el, mint a tájkép és a táji ökoszisztéma, valamint a hagyományos termelési módok (ültetvények, idegenhonos erdőállományok épületek, öntözési és vízrendezési létesítmények hatásaival). Negatív hatások érhetik a táji eltartóképesség optimumának elérését a birtokkoncentráció, termelői együttműködés, a nagyüzemi termelés fejlesztés és modernizációja révén, mert a helyi társadalmak foglalkoztatása csökkenhet, kiszolgáltatottság nőhet, az élővilág ökológiai életfeltételei csökkenhetnek. A biomassza energetikai túlhasználata hosszútávon szintén a táj élővilág eltartóképességének leromlását idézi elő tápanyag-kimerülés előidézésével, az idegenhonos fajok megjelenésével és a monokultúrák elterjedésével. Az erdei melléktermékek túlhasználata azok eltűnéséhez is vezethet.

3.5.2. Valószínűsíthető környezeti konfliktusok a terv végrehajtásának elmaradása esetén

Az ÚMVP egyik hangsúlyos eleme az **erdősítések** támogatása. A program elmaradása esetén és a hazai költségvetési helyzet kilátásainak ismeretében a hazai források várható hiánya miatt az elmúlt évtizedek örvendetes erdősültség növekedési folyamatai hosszú évekre leállhatnak. Annál is inkább igaz mindez, mert az uniós forrásokból finanszírozott erdősítések – az eddigi tapasztalatok szerint – képesek lesznek átvenni a korábban kizárólag hazai forrásokból nyújtott erdősítési támogatások szerepét.

Az **ökológiai gazdálkodás meghonosításának és elterjesztésének ügye** az erdősítésekhez hasonló. Az ÚMVP elmaradása esetén, hazai források hiányában nem lehetne támogatni e kibontakozó kedvező folyamatokat. Az agrár-környezetvédelmi intézkedések meghonosítása és a kifizetések folyósítása, azaz az Agrár-környezetvédelmi Program végrehajtása is veszélybe kerülne a program hiányában.

A **külterületi vízrendezés** támogatható tevékenységeinek finanszírozása nélkül nem teljesíthetők Magyarország vállalásai a Víz Keretirányelv kapcsán, nem biztosítható a felszín alatti és felszíni vizek jó állapotának megőrzése, a vizek mennyiségi, minőségi védelme, nem csökkenthetők érdemben az éghajlatváltozás következtében előálló szélsőséges időjárási helyzetek okozta környezeti károk. Fontos azonban, hogy a fenntartható ár és belvíz-gazdálkodási rendszerek integrált módon, a térségi specifikumok figyelembevételével, a vízmegtartás, vízvisszatartás és -elosztás területi létesítményeinek összehangolt rendszereiként kerüljenek kiépítésre.

A biomassa környezeti kritériumoknak megfelelő hasznosítása, és a megújuló energiaforrások energiatermelésben meglévő arányának növelése nemzeti érdek. A biomassa hasznosítás azonban költség-hatékonysági, fenntarthatósági, környezetvédelmi szempontok alapján nem egységesen pozitívan járul hozzá a Program környezeti megfelelőségéhez. Fontos ezért a támogatási konstrukciónál az energia-mérleg vizsgálatok elvégzése, az ökológiai szempontok mérlegelése, és elsősorban a térségi energiarendszerek kialakításának támogatása.

4. JAVASLATOK AZ ÚMVP NEGATÍV KÖRNYEZETI HATÁSAINAK KEZELÉSÉRE

4.1. A Terv és a Program fenntarthatóbbá tételét szolgáló javaslatok

A jelen fejezetben összefoglaljuk és rendszerezzük a környezeti értékelés megelőző fejezeteiben vázolt javaslatokat. E részben tehát új javaslatot nem teszünk. (A javaslat előtti zárójeles szám a javaslat sorszáma.)

4.1.1. A Tervhez fűzött javaslatok

1. A Tervben önálló szövegrésszel kell alátámasztani, hogy a Terv és a Program képes és alkalmas területi fókuszok, feltételrendszerek bevezetésére
2. A Tervben a fenntarthatósági horizontális politika kiegészítését javasoljuk a fenntarthatóság térségi jelentéséről és a tájszemlélet elvének alkalmazásáról.
- 3(1) A Tervben fel kell oldani az intenzív és extenzív gazdálkodás közötti esetleges elvi ellentmondásokat.
- 3(2) Biztosítani kell a Program és a vidékfejlesztésben szintén szerepet vállaló regionális operatív programok közötti összhangot.
- 3(3) A Tervben elvként kell rögzíteni a térségi megközelítés és a helyi adottságokhoz való igazodás igényét.

4.1.2 A Programhoz fűzött javaslatok

I. TENGELY INTÉZKEDÉSEIHEZ

- 4(4) Stratégiai környezeti vizsgálatok, térségi fenntarthatósági keretstratégiák elkészítése a táji értékekben gazdag vidékies térségek fejlesztésére
- 7(1) Mezőgazdasági eredetű szennyvíziszapok, istállótrágyák kezelése, különösen a nitrátérzékeny területeken elhelyezkedő nagy létszámú állattartó telepek esetében.
- 7(2) Biomassza nem energetikai hasznosítása, pl. egyéb termék-előállítás, talajerő utánpótlás, komposztálás elterjesztése.
9. A kisebb állattartó telepek esetében - célzottan a BAT megfelelés elérésére - a megfelelő méretű, szigetelt trágyatároló medencék, és kapcsolódó monitoring rendszerek kialakítását támogatni kell.
- 12(1) A szinergikus hatások és az integrált programok megvalósítása érdekében össze kell hangolni a vízgazdálkodási, és a regionális tervezést a vidékfejlesztési tervezéssel
- 12(2) A vízgazdálkodással összefüggő intézkedések esetében nevesíteni kell a VKI teljesüléséhez történő hozzájárulást és az intézkedések kapcsolódási pontjainál le kell írni, hogy az intézkedés mi módon járul hozzá a VKI célkitűzéseikhez.
- 12(3) A helyzetelemzési fejezetekben meg kell jelentetni a Víz Keretirányelv főbb kapcsolódási pontjait, valamint a felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlás elleni védelméről szóló új EU-s jogszabály főbb kapcsolódó előírásait.
13. Az öntözés, a meliorációs és a vízrendezés közösség beruházások "helyfüggő" környezeti vonatkozásairól kezdődjenek átfogó tudományos vizsgálatok.
16. A gépbeszerzések és a fizikai infrastruktúra fejlesztése során előnybe kell részesíteni az anyag- és energiatakarékos berendezéseket és eljárásokat.
- 17(1) Az öntözésfejlesztési beruházások támogatásánál vegyék figyelembe, hogy előnybe kell részesíteni a víztöbbletes időszakokban megtartott vízkészletekből történő vízfelhasználást, és a

víztakarékos, modern technológiájú eljárások alkalmazását elsősorban a nagy gazdasági hasznot hozó kertészeti, valamint a gyümölcsös kultúrák esetében.

- 17(2) A klimatológiailag nem indokolt növénykultúrák termesztéséhez (pl. rizs) és öntözéséhez nem biztosítson támogatást a Program
- 17(3) A belvízkár elhárítás létesítményeinek karbantartása mellett, hangsúlyosabban jelenjen meg az intézkedések között az ökológiai szempontok érvényesítése, a földhasználat váltás, és a megfelelő agrotechnológiai műveletek támogatása
- 17(4) Biztosítani kell, hogy vízgazdálkodási rendszerek igazodjanak a földrajzi adottságokhoz, alkalmazkodjanak megváltozott területhasználati módokhoz. A belterületi és külterületi vízrendezést összehangolva, az árvízvédelemi, mezőgazdasági és területfejlesztési feladatokat integráltan kezelő célok és intézkedések mentén kell fejleszteni, komplex térségi belvízgazdálkodási rendszereket kell létrehozni az ökológiai vízigények biztosítására, a vizek jó állapotának elérése, a környezeti károk mérséklése és a gazdálkodás biztonsága érdekében.
- 19(1) A környezetkímélő talajhasználat érdekében szükség van a szakszerű talajművelésre, művelési ág változtatásra, szervesanyaggazdálkodásra, talajjavító anyagok kijuttatására, belvízgazdálkodásra, az agroökológiai adottságoknak megfelelő és környezetkímélő növényvédőszer és műtrágya használatra, valamint a megfelelő vetésszerkezet kialakítására. A talajtömörödés és szerkezetromlás megelőzése, valamint a talaj vízháztartási tulajdonságainak javítása érdekében megfelelő mélyművelési és talajlazítási agrotechnikai eljárásokat kell alkalmazni. Okszerű és integrált belvízgazdálkodásra van szükség.
- 19(2) Nem javasolt a nagytáblás birtokszerkezethez igazodó elavult drénhálózatok és öntözőcső-hálózatok felújítása, mert ezek nem illeszkednek a mai birtokstruktúrához, gazdaságtalanul fenntarthatók, létesítésük idején nem vették figyelembe az éghajlati adottságokat, és túlméretezték a kapacitásukat.

II. TENGYELY INTÉZKEDÉSEIHEZ

- 4(5) Az ún. szociális erdő (és táj)használat fenntartható rendszereinek bevezetése a romák által nagy arányban lakott térségekben
- 8(1) Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésen belül kapjon kiemelt szerepet a konkrét természetvédelmi célkitűzéssel rendelkező, a természetkímélő gazdálkodási módok fenntartásához kellően magas bevételt biztosító Érzékeny Természeti Területek célprogram, az erre jelentkező valamennyi, a feltételeknek megfelelően pályázó jusson hozzá a kifizetésekhez.
- 8(2) Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésen belül – legalább az 5 éves kötelezettségvállalás lejártával - csökkenteni célszerű a mérsékeltebb környezeti eredménnyel járó szántóföldi alaprogramot és az integrált gazdálkodási célprogramot
11. A NATURA 2000 intézkedést 2007-től el kell indítani és a tengelyek közötti forrásfelosztás után a jelenleginél nagyobb forrást kell biztosítani.
- 15(1) Készüljön környezeti szempontú (életciklus szemléletű, energiamérlegen alapuló) prioritási lista az energetikai ültetvények növényfajtáiról. A pályázatok elbírálásánál a magasabb prioritású növények élvezzenek előnyt.
- 15(2) Készüljön „pozitív lista” azokról a mezőgazdasági területekről, amelyek alkalmasak lehetnek energetikai ültetvénynek. Támogatás e célra csak a pozitív listás területeken adható.
- 18(1) A mezőgazdasági tájak mozaikosságának átgondolt visszaállításával kell elérni, hogy a szántóföldi művelésből eredő és a felszín alatti vizeket terhelő tápanyagterhelés jelentős mértékben csökkenjen, amiben különösen fontos szerepe van a mezsgyéknek, fasoroknak, erdősávoknak, part menti természetes élőhely zónáknak és kisebb tavaknak. Környezeti szempontból célszerű lenne ilyen erdősávok, parcellahatárok támogatását is biztosítani.
- 18(2) A művelésben törekedni kell az adott terület vízháztartásának megfelelő, az ökológiai (víz) igényeket kielégítő, azokat nem veszélyeztető hasznosításra. A gazdasági érdekek, és a termelésbiztonság fokozása mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti erőforrások védelmére is.
- 20(1) A Kedvezőtlen Adottságú Térségek kijelölését úgy kell megváltoztatni, hogy az uniós szándéknak megfelelően elsősorban a magas természeti értékű területekre és az ott folytatott tájmegőrző gazdálkodás fenntartására koncentráljon.

- 20(2) Mihamarabb meg kell kezdeni a NATURA 2000 hálózatra vonatkozó monitoring tevékenységet annak érdekében, hogy rendelkezésre álljon a szükséges információ egyes, eddig kevésbé kutatott élőhelyek és fajok megőrzéséhez, majd ezek alapján fenntartási tervek elkészítéséhez.
21. A tengelyek közötti szinergikus hatások kialakítása érdekében azok a pályázók, akik részt vesznek az agrár-környezetgazdálkodási, az erdő-környezetvédelmi programban, élvezzenek előnyt a többi intézkedésre való pályázatok elbírálásakor. (
- 22(1) A biológiai alap előállításában előnyt kell élvezzenek az őshonos fajok. Az őshonos fajok preferálását be kell építeni a támogatási feltételek közé.
- 22(2) Növelhető a környezeti teljesítmény a támogatások területi orientációinak, fókuszainak vagy feltételrendszeinek bevezetésével (pl. gazdasági célú típusterületek kijelölése)
- 22(3) A telepítések és fásítások támogatásában preferálni kell az erdőtömbhöz csatlakozó, még inkább az erdőállományokat összekapcsoló vagy a nagytérsegi ökohálózati elemet alkotó akciókat.
- 24(1) a területhasználat mozaikosságának kialakítását/fenntartását előíró a támogatási feltételek bevezetése célszerű, és a természet közeli területhasználati formák (erdők, gyepek, nádas, víztest) művelési ág váltása, vagy rájuk történő ültetvénytelepítés kerülendő.
- 24(2) erdősítés esetében a kapcsolódás, összekapcsolás, településkörüli védőövezeti telepítés preferálása vagy útépítés esetében kötelező fásítás
- 25(3) az ültetvények támogatásában termelői körzetenként vagy kistérségeként célszerű meghatározni a támogatott területek kiterjedésének küszöbértékét.
- 26(2) Alapvetően a biomassza energetikai hasznosítása esetében a kis térségi rendszerek létesítése javasolt a nagy energiatermelő beruházásokkal szemben, ahol a megtermelt hőenergia helyben hasznosul, nincsenek nagy szállítási távolságok és felesleges környezetszennyezés, és a helyi lakosság életminősége javul a beruházások következtében

III. TENGYELY INTÉZKEDÉSEIHEZ

- 4(2) Ökoturisztikai fejlesztések fókuszálása a táji értékekben gazdag, az aprófalvas és a tanyás térségekre
- 4(7) A romák és a más kisebbségek által nagy arányban lakott vidékies térségek örökségvédelme és kulturális erőforrásaikra alapozott fejlesztése
6. Az ÚMVP a 2003-2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-II) alapján figyelembe veszi a magyar környezetpolitika stratégiai céljait és célkitűzéseit és hozzájárul az NKP-II környezetvédelmi célok eléréséhez
14. Készüljön tanulmány a mikrovállalkozások környezetkímélő technológiai fejlesztéseinek lehetőségeiről.
- 23(1) feltételeket kell beépíteni a vadászturizmus támogathatóságát illetően. A hozzáférést erősen korlátozó létesítmények (intenzív vadászat, vadaskert, egyéb lekerítés) kialakítását eredményező, ill. ilyen meglévő létesítmények használatára épülő vadászturisztikai tevékenységet nem szabad támogatni.
- 23(2) feltételeket kell beépíteni a falusi vendéglátás támogatásába a helyi adottságokra való épülésének követelményét illetően

A VÉGREHAJTÁST SEGÍTŐ JAVASLATOK (PL. INTÉZMÉNYRENDSZER, TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJT.)

- 5(1) AZ ÚMVP monitoring bizottságaiban (MB) és döntéselőkészítő bizottságaiban (DEB – vagy a jelenleg futó fejlesztési ciklus e terminológiájának a jövőben megfelelő testület) jelen kell lenniük a régióknak is, lehetőség szerint vétójoggal. Még célszerűbb, ha régióként monitoring albizottságok jönnek létre az ÚMVP végrehajtásához
- 5(2) A ROP és a TAMOP és TIOP MB-aiban és DEB-aiban pedig az ÚMVP végrehajtásának kell képviseltetnie magát (a vidékies térségeket érintő prioritások/intézkedések/műveletek esetében vétójoggal).
- 5(3) A különböző eljárásrendekben kölcsönösen biztosítani kell, hogy előnyben részesüljenek azok a fejlesztések, melyekhez kimutathatóan összekapcsolják a ÚMFT OP-k és az ÚMVP intézkedéseit
- 5(4) A LEADER jellegű akciók közös képviselőjének szintén jelen kell lenniük a ROP-ok MB-aiban és DEB-aiban.

- 5(5) Az ÚMVP monitoring és értékelési rendszerének képesnek kell lennie az ÚMVP és az ÚMFT OP-jainak egyes kistérségekben (különösen a vidékies kistérségekben, ill. településeken) mért együttes szakmai teljesítményének megállapítás
- 5(6) Az ÚMVP technikai segítségnyújtás keretéből biztosítani kell, hogy a végrehajtás képes legyen a rosszul teljesítő egyes kistérségek vagy térségtípusok teljesítményének javítására (pl. tanácsadás, szakemberellátás, újabb pályázati kritériumok bevezetése).

ÁTFOGÓ, TÖBB INTÉZKEDÉSHEZ IS FIGYELEMBE VEHETŐ JAVASLATOK

- 4(1) Tájértékek védelmének fókuszálása a táji értékekben gazdag vidékies térségekre, és az értékek hozzáférhetőségének biztosítása (tulajdonosokkal partnerségben)
- 4(3) A táji értékekben gazdag vidékies térségekben integrált tájgazdálkodás
- 4(6) a környezeti szennyező források felmérése és felszámolása. a tanyás térségekben
- 4(8) A megújuló és alternatív energetika és az alternatív és fenntartható közlekedési formák támogatása az aprófalvas térségekben (ill. fókuszálása e térségekre).
- 25(1)tájképvédelmi szempontokat szükséges beépíteni a támogatási feltételek közé (legalább a táji értékekben gazdag területeken ld. OTK)
- 26(1)A környezeti, természeti veszélyeztetettségi kritériumok szerinti területi differenciálást a pályázati kiírásban szerepeltetni szükséges
27. Az SKV környezeti értékelésén alapulva készüljön a Programra külön Fenntarthatósági Útmutató.

4.2. A fellépő hatások mérséklését célzó „kompenzáló” intézkedések

E fejezetben összegezzük azokat a javaslatokat, amelyek az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program intézkedései által esetleg fellépő negatív környezeti hatások ellensúlyozására dolgoztunk ki. Megjegyezzük, hogy e lista csak a legszükségesebb kompenzációkat tartalmazza; a javaslatainkat teljeskörűen a 4.1. fejezetben ismertettük. Kompenzációs intézkedésekre csak az I. tengely intézkedései esetében van szükség.

Tengelyek, intézkedések	Kompenzálási javaslat	Megjegyzés
I. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása		
111. szakképzés, tájékoztatási tevékenységek, innováció		
112. A fiatal mezőgazdasági termelők elindítása		
113. A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása		
121.1. Növénytermesztés és kertészet (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	A kis-és közepes méretű gazdaságok prioritásával	Szántóföldi kertészet: nitrát-direktíva szerinti műtrágyahasználat;
121.2. Állattenyésztés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	A kis-és közepes méretű gazdaságok prioritásával	A táj ökológiai adottsága szerinti állatfaj és állatsűrűség (Állategység/ha); intenzív tartástechnológia esetén az állatjóléti és környezetvédelmi előírások a támogatás feltételül
121.3. Gépbeszerzés	Családi gazdaságok prioritásával	

Tengelyek, intézkedések	Kompenzálási javaslat	Megjegyzés
121.4 GAZDANET (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	Alacsony energiaigényű technológiai fejlesztések támogatása	
121.5. Ültetvénytelepítés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	Az ökológiai adottságoknak megfelelő tájtermesztés támogatása	
122. Az erdők gazdasági értékének növelése		
123. A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése		
124. Új termékek fejlesztése		
125.1-3. Öntözés, melioráció, vízrendezés (mezőgazdaság és erdészet infrastruktúra javítása)	Vízvisszatartó létesítmények preferálása; VTT tájgazdálkodási program indítása	
125.4-5. Erdészeti, mezőgazd. fizikai infra javítása (mezőgazdaság és erdészet infrastruktúra javítása)	Természetszerű erdőgazdálkodáshoz illeszkedő műszaki-technikai, és infrastrukturális fejlesztések támogatása	
125.6. Energiaellátás és szétosztás	Energiatakarékos megoldások preferálása	

5. TOVÁBBI JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK

5.1. Más stratégiai dokumentumokba illeszthető intézkedések

5.1.1. Környezet és Energia Operatív Program

Az EMVA felhasználási lehetőségei – elsősorban a támogatott tevékenységek, illetve kedvezményezett kör tekintetében – korlátozottak, így nagy szerepe van az ÚMVP és a KEOP céljai és intézkedései összehangolásának. (energetika, vízrendezés, környezeti infrastruktúra témakörök). Az EMVA támogatásban nem részesülő, de az állami kezelésű védett területek természeti értékeinek megőrzéséhez elengedhetetlen kezeléshez és használathoz kapcsolódó infrastrukturális beruházások a KEOP keretében valósulhatnak meg.

A KEOP megújuló energia használatát (biomasszán túlmutatóan) fókuszálni érdemes a vidékies térségekre és településekre. Itt érhető el ugyanis a legeredményesebben, hogy a fejlesztések valóban egy-egy közösség sajátjai legyenek, a helyi természeti adottságokhoz igazodjanak. Ehhez az is szükséges, hogy a támogatásintenzitási arányok a lehető legmagasabbak legyenek (különösen a tanyás térségekben).

5.1.2 Regionális Operatív Programok

A ROP-okban településrehabilitáció keretében finanszírozott belterületi vízrendezés műveletekkel összhangba kell hozni az UMVP-ben a külterületi vízrendezés keretében tervezett alintézkedések végrehajtását, a Víz Keretirányelvnek megfelelően.

Az eljárásrendekben a KEOP és ROP végrehajtási eljárásaiban előnyben kell részesíteni azokat a fejlesztéseket (projektek, ROP-k esetében integrált projektek), melyekhez kimutatottan kapcsolódnak ÚMVP-ből finanszírozott projektek. A központi projekteket (különösen pl. megújuló energetikai beruházás, nemzeti parki turisztika, ökoturizmus, vonzerőfejlesztés, közösségi közlekedésszervezés vagy térségi közszolgáltatás fejlesztés, belterületi vízrendezés településfejlesztési akción belül) pedig kötelező érvénnyel úgy kell kialakítani, hogy azokhoz a bennfoglaló vagy szomszédos vidékies térségek kisebb projektjei társuljanak.

5.2. ÚMVP-hez kapcsolódó dokumentumokba illeszthető intézkedések

Lényegesnek tartjuk, hogy a javaslatokban megjelenített szempontok következetesen megjelenjenek a pályázati kiírásokban, bírálati segédletekben és eljárási szabályokban.

27. javaslat	<i>Az SKV környezeti értékelésén alapulva készüljön a Programra külön Fenntarthatósági Útmutató.</i>
---------------------	--

6. AZ ÚMVP INDIKÁTORAINAK ÉRTÉKELÉSE

6.1. A Terv indikátorai

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv szintjén az egyes tengelyekhez rendelt indikátorok az alábbiak:

I. TENGELY (ÁTFOGÓ CÉLHOZ RENDELT INDIKÁTOROK)

- A mezőgazdaság jövedelmezősége
- A megőrzött és létrehozott munkahelyek száma
- A mezőgazdasági szektor bruttó hozzáadott értéke

II. TENGELY (ÁTFOGÓ CÉLHOZ RENDELT INDIKÁTOROK):

- A környezetvédelmi és a tájgazdálkodási szempontokat előtérbe helyező, az agro-ökológiai adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodással érintett termőterület növekedése
- A víz és szélrózsió által veszélyeztetett termőterület csökkenése

III. TENGELY (ÁTFOGÓ CÉLHOZ RENDELT INDIKÁTOROK):

- Mezőgazdaságon kívüli gazdasági tevékenységet folytató gazdálkodók aránya
- Nem mezőgazdasági szektor foglalkoztatásának növekedése
- Önfoglalkoztatás javulása

IV. TENGELY: LEADER: (ÁTFOGÓ CÉL INDIKÁTORA):

- a Helyi Akciócsoportok által lefedett terület és népesség

Megállapítható, hogy a II. tengely környezeti jellegű indikátorai sem teszik lehetővé, hogy a Terv fenntarthatósági vonatkozásairól részletesebb képet kapjunk.

6.2. A Program indikátorai

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban az egyes intézkedések mindegyikénél táblázatos formában szerepelnek az adott intézkedéshez kapcsolódó (EU-s közös) indikátorok, amelyek alapján az intézkedés számszerűsített céljai kitűzésre kerülnek. Az indikátorok külön-külön kerülnek megfogalmazásra az alábbi típusok szerint:

- *Output indikátor* (valamilyen pénzügyi vagy fizikai egységben mér; többnyire pl. a támogatott pályázatok, gazdálkodók, közösségek száma)
- *Eredmény indikátor* (direkt és azonnali hatásait igyekszik mérni az intézkedéseknek; pl. azon gazdaságok száma, amelyek új terméket vagy technológiát vezetnek be; megfelelnek új követelményeknek, teremtett munkahelyek)

- *Hatás indikátor* (az azonnali hatásokon túlmutató eredményeket igyekeznek mérni; pl. valamilyen hozzáadott – gazdasági - értéket vizsgál)

Ez a hármas indikátor-séma következetesen megjelenik az összes intézkedésen, ami egyébként megfelel a 1698/2005 számú Tanácsi rendeletnek 81. cikkelyének, bár több esetben a táblázatok még hiányosak.

Ezek között környezeti vagy környezetvédelmi szempontút csak elvétve találni. Konkrét példát említve, azon kevés esetek közül, ahol környezeti indikátor megjelenik: a „közösségi előírásokon alapuló előírások betartása” című intézkedésnél a hármas indikátor struktúra a következőképpen néz ki:

8. táblázat: minta az ÚMVP-ből, indikátor típusokra

Indikátor típusa	Indikátor	Cél
Output	Támogatott gazdaságok száma; környezetvédelem; Állatjólét, egészségügy; Kertészet	5.000
Eredmény	Azon gazdaságok száma, amelyek megfelelnek az új előírásoknak	
Hatás	Nettó hozzáadott érték PPS-ben kifejezve; Munkaegységre vetített bruttó hozzáadott érték-változás	

Forrás: ÚMVP

A táblázatból látható, hogy az output-, sőt „implicite” az eredmény-indikátor is tartalmaz környezetvédelmi szempontot, bár ezek nem igazán egyértelműek és nincs célérték hozzájuk rendelve.

6.3. Javasolt környezeti mutatók a Programhoz

6.3.1. A környezeti mutatók szükségessége és kialakításuk lehetőségei

A vonatkozó EU-s szabályozás lehetővé teszi, hogy a kötelezően használandó közös indikátorokon („common indicators”) túl további indikátorokat („additional indicators”) is használjanak a tagállamok. **Javasoljuk, hogy egyes intézkedéseknél az indikátorok környezeti mutatókkal egészüljenek ki.** A környezeti mutatóknak három fő céljuk van:

- Információt nyújtani a környezeti problémákról, annak érdekében, hogy a döntéshozók felmérhessék az adott probléma súlyosságát.
- Támogatni a megfelelő politika kialakítását, a környezet terhelés elsődleges okozóinak feltárásával.
- Vizsgálni a politika által adott válaszok hatását.

A környezeti teljesítményértékelő mátrix segítséget nyújthat az indikátorok megalkotásához is, amennyiben ez szükséges. Alapvetően két kérdés merülhet fel ezzel kapcsolatosan :

- Mely intézkedéseknél célszerű a környezeti/természeti indikátor alkalmazni?
- Konkrétan mire irányuljon, mit „indikáljon” ez az indikátor.

Mindkét kérdésre az iránymutatást a környezeti teljesítményértékelő mátrix adhatja meg. **Egyrészt azon intézkedéseknél lehet célszerű „zöld” indikátor alkalmazása, amelyek erőteljesebben negatív vagy pozitív össz-megítélést kaptak, de nyilván az előbbi a leginkább fontos. Így például indokolt lenne indikátor alkalmazni az alábbi intézkedéseknél:**

- 125.4-5. Erdészeti, mezőgazdasági fizikai infrastruktúra javítása
- 221.2. Energetikai célú ültetvény telepítése
- 121.5. Ültetvénytelepítés - mezőgazdasági üzemek korszerűsítése
- 122. Az erdők gazdasági értékének növelése)

A második kérdésre, vagyis hogy konkrétan milyen indikátort lenne célszerű alkalmazni, ez is a környezeti teljesítményértékelő mátrix megfelelő sorából levezethető. Nyilván azon környezeti értékelési szempontokra vagy szempontokra célszerű az indikátort megalkotni, amelyre erőteljes negatív (-2 pontos) értékelést kaptak. Ezekon kívül érdemes lehet még egyes esetekben a („?”) jelölt, azaz a hatás nem megítélhető minősítést kapott szempontokra is indikátort alkotni, mert ilyen esetekben az intézkedés és a környezeti szempont közötti összefüggés valószínűsíthető, de mértéke és jellege nem volt megítélhető az SKV szakaszában.

Megjegyezzük, hogy Programban az intézkedések megvalósítása során az adatgyűjtési és feldolgozási, elemzési láncolatról nem esik szó, így nem tudni, hogy a megfogalmazott nagyszámú indikátort ki, hogyan fogja mérni, nyomonkövetni és a nyilvánosság hogyan tájékozódhat ezek értékének (azaz elvileg az intézkedés sikerességének) alakulásáról.

6.3.2. Konkrét javasolt környezeti mutatók

A teljesség igénye nélkül az alábbiakban bemutatunk néhány - a Programban alkalmazni javasolt - környezeti mutatót.

TÉRSÉGI FENNTARTHATÓSÁG:

- A támogatás (különösen mikrovállalkozások támogatása, turizmus fejlesztés, falumegújítás, szolgáltató központok, mezőgazdasági ültetvénytelepítés, erdőtelepítés, vízrendezés, infrastrukturális beruházások) megvalósítás helyszínét bennfoglaló kistérségbe eső székhellyel és telephellyel rendelkező kedvezményezettek és a bevont alvállalkozók aránya.
- A támogatás (különösen mikrovállalkozások támogatása, turizmus fejlesztés) megvalósítás helyszínét bennfoglaló településre eső székhellyel és telephellyel rendelkező kedvezményezettek és a bevont alvállalkozók aránya.
- A biomassza energetikai feldolgozását szolgáló támogatott létesítményben hasznosított alapanyag mennyiségén belül az adott létesítmény bennfoglaló

kistérségéből/településéből származó anyagok aránya (tervezetten, a projektervek szerint).

- Az idegenforgalmi fejlesztések hatására potenciálisan megjelenő üdülő népesség és idegenforgalom aránya a település vagy településrész (részönkormányzat) vagy külterületi népesség (városok tanyás térségeiben) helyi állandó lakosság számához (állandó átlagos vendégforgalmi jelenlét ne haladja meg nagyságrenddel a lakosságszámot).
- Az új telepítésű mezőgazdasági és erdészeti ültetvények aránya, települési/kistérségi/kistáji szinten (Ha/Ha) (minél alacsonyabb, probléma értékeléssel mutatható ki).

ERDŐK, ENERGETIKAI ÜLTETVÉNYEK:

- Az idegenhonos és őshonos erdőtelepítések aránya (Ha/Ha) (minél alacsonyabb, a probléma értékeléssel mutatható ki)
- A megújuló energiaforrásból termelt energiával ellátott gazdaságok száma
- A telepített erdőterületből az energiaerdők aránya
- Támogatásból létesülő energiafű [ha]
- Támogatásból létesülő energierdő, de ezen belül külön-külön minden altípusa, pl. akác, nyár, stb [ha/típus]
- Támogatásból létesülő üzemanyagpótlók, de ezen belül külön-külön minden altípusa, pl. repce, kukorica, napraforgó, stb [ha/típus]
- A támogatott ültetvénytípusok táblaméretének megoszlása, növényfajtánként (ennek végeredménye egy grafikon, x tengelyen az ültetvénytípus, y tengelyen %-ban, hogy adott méretből hány százaléknyi lett támogatva).

FENNTARTHATÓ VÍZGAZDÁLKODÁS

- A belvízzel borított területek nagysága (hektár)
- A belvízi veszélyeztetettség alakulása (belvízi védekezési napok száma)
- Az ökológiai vízigény biztosítására kiépített új víztározókapacitások, millió m³
- A területhasználat váltással létrejött új, vizes élőhelyek nagysága (hektár)
- A víztakarékos öntözőrendszerek használatával megtakarított vízmennyiség (m³)
- A mélylazítással érintett földterület nagysága (hektár)
- A talajjavítással érintett terület nagysága (hektár)

GÉPBESZERZÉSEK

- megvásárolt új gépek száma [db]
- új gépek által kiváltott régi gépek száma (= a kifejezetten új gépbeszerzés miatt a forgalomból kivonásra kerülő régi gépek száma).

MELLÉKLETEK

Megjegyezzük, hogy a 2. és 3. mellékletekben bemutatott mátrixokban szereplő értékek:

1. az SKV kidolgozásakor rendelkezésre álló ismeretek és információk alapján készült szakértői becslések és a társadalmi egyeztetés során érdemben módosulhatnak.
2. nem a prioritások, célok, és a környezeti teljesítmény általános megítélésére szolgálnak, hanem - az SKV javaslattevő jellegének eleget téve - a negatív értékekkel azokra szempontokra hívja fel a figyelmet, ahol a fenntarthatóság és a környezetvédelem szempontjait határozottabban kellene megjeleníteni

1. melléklet: Fenntarthatósági értékrend

A vidékfejlesztési politika céljai, prioritásai és eszközei járuljanak hozzá az alábbiak teljesüléséhez:

1. HOLISZTIKUS, ÁTFOGÓ ÉS ÁLTALÁNOS ÉRTÉKEK

H1 HELYI ÉS TÉRSÉGI FENNTARTHATÓSÁG

Járuljon hozzá a **helyi fenntarthatósághoz**, azáltal, hogy nemzeti kincsként kezeli az ország egyedülálló mezőgazdasági és természeti adottságait, továbbá segítse a térség termék és nyersanyag, energia behozatal kiváltását

H2 GLOBÁLIS FENNTARTHATÓSÁG

Járuljon hozzá a **globális fenntarthatósághoz**, különösen az éghajlatváltozás megelőzése, a biológiai sokféleség megőrzése, valamint a vízkészletek megóvása terén

H3 ÖKOSZOCIÁLIS VIDÉKFEJLESZTÉS

Segítse elő a földhasználat strukturális problémáinak megoldását és a **környezetkímélő, természet-megőrző mezőgazdasági szerkezetváltást**

H4 VONZÓ VIDÉKI VILÁG

Segítse elő a vidéki életmód javítását, **erősítse a vidék megtartó- és vonzerejét**, segítse elő a vidék Magyarország megismertetését

H5 ÉRTÉKŐRZŐ, DIVERZIFIKÁLT GAZDÁLKODÁS

Segítse elő a **vidéki életmód, kultúra és hagyományok sokféleségének megőrzését**, biztosítsa a kulturális örökség részét képező építészeti, régészeti, néprajzi, településszerkezeti és táji értékek fennmaradását, óvja meg a vidék biológiai sokféleségét és relatíve jó környezetállapotát

H6 GONDOSSÁG ÉS ÖNZETLENSÉG

Biztosítsa a „jó gazda gondossága” elvének az érvényesülését, de nem sértheti más közösségek (pl. az érintett területekkel szomszédos térségek) értékeit és érdekeit, **nem vezethet a területi különbségek növekedéséhez**

H7 ETIKUS MŰKÖDÉS

Elő kell segítenie az egészséges termékek előállítását, állatjóléti tevékenységet és az **etikus termelés és kereskedés** kereteinek kialakulását

H8 TUDATOS ÉLELMISZER TERMELÉS ÉS FOGYASZTÁS

Segítse elő az élelmiszer termékekkel kapcsolatos fogyasztói magatartás javítását és a **fenntartható fogyasztási szokások** elterjesztését

2. KÖRNYEZETI ÉS TERMÉSZETI SZEMPONTOK, KRITÉRIUMOK

K1 TERMÉSZETMEGŐRZŐ VIDÉKFEJLESZTÉS

Egyértelműen támogatnia kell a természeti értékek, a **biológiai sokféleség**, a genetikai állomány és a természetes térszerkezet megőrzését

K2 ÖKOLOGIKUS VIDÉKFEJLESZTÉS

A gazdálkodási tevékenységek, valamint a föld-és tájhasználat során az erőforrás-igény és környezethasználat vegye figyelembe a **környezet korlátos eltartó képességét** és a helyi természeti adottságokat

K3 SZENNYEZÉS MEGELŐZÉS, MINIMALIZÁLÁS

törekszik a **szennyezések és a hulladékok kibocsátásának megelőzésére**, illetve ahol ez nem lehetséges, e kibocsátások minimalizálására (a helyi környezetet csak az eltartóképességéig terheli)

- K4** TOVAGYŰRŰZŐ HATÁSOK MINIMALIZÁLÁSA
Mérsékelnie kell a mezőgazdaság okozta kedvezőtlen környezeti hatásokat; különösen **nem erősítheti az elsivatagosodás, az éghajlatváltozás, a szélsőséges vízjárás kedvezőtlen környezeti hatásait**, továbbá nem vezethet a különböző környezeti rendszerek közötti szennyezés-áttérhelésekhez
- K5** DEMATERIALIZÁCIÓ
a felhasznált **ipari nyersanyagok** (pl. műtrágya, növényvédőszer, agrotechnika) és energiahordozók mennyiségét, a **szállítási és raktározási igényeket minimalizálni** kell
- K6** ÚJRAHASZNOSÍTÁS
az intézkedéseknek elő kell segíteniük a hulladékok, **mezőgazdasági melléktermékek újrahasznosítását**
- K7** TAKARÉKOSSÁG A KIMERÜLŐ KÉSZLETEKKEL
A **meg nem újuló** természeti erőforrások és lételelemek igénybevételét minimálisra kell szorítani.
- K8** ÉRTÉKVÉDŐ GAZDÁLKODÁS A MEGÚJULÓ ERŐFORRÁSOKKAL
A **feltételesen megújuló** természeti erőforrások és környezeti elemek készleteit, állapotát és önszabályozó képességét fenn kell tartani és ezeket csak megújuló képességük mértéke és üteme figyelembevételével lehet igénybe venni
- K9** ÁGAZATI INTEGRÁCIÓ
segítse elő a **fenntartható közlekedéspolitikát, fenntartható energiapolitika, az ökológiai szemléletű tájgazdálkodás** érvényre juttatását
3. GAZDASÁGI SZEMPONTOK, KRITÉRIUMOK
- G1** PROSPERÁLÓ VIDÉKI GAZDASÁG
segítse elő a magas hozzáadott értéket előállító gazdálkodást, a mezőgazdasági ágazat tőkehiányának mérséklését, a **gazdálkodás stabilitását** és kiszámíthatóságát
- G2** INTEGRÁLT TERMÉKPOLITIKA
segítse elő az integrált termékpolitika érvényesülését azáltal, hogy a termelői és fogyasztói mintázatok átalakításának iránya **az anyag és energia intenzív termékek és szolgáltatások körétől, az anyag és energia szegény, inkább tudás és kultúra alapú termelés és fogyasztás** irányába kell, hogy mutasson.
- G3** DECENTRALIZÁLT VIDÉKFEJLESZTÉS
nem vezethet a mezőgazd. vállalkozások indokolatlan koncentrációjához és elő kell segítenie a **vállalkozások sokszínűségét**, versenyegyenlőségét
- G4** „TERMELJ HELYBEN, FOGYASSZ HELYBEN”
segítse elő a **helyi piacra jutást**, a közösségi önellátást, támogassa a helyi élelmiszer termelést és forgalmazást
- G5** „DOLGOZZ HELYBEN”
segítse elő a **helyben foglalkoztatást, a helyi kisvállalkozások fejlődését**, a családi, kisközösségi gazdálkodási formák elterjesztését, támogassa a falusi életmódot, a hagyományokon alapuló megélhetési formák térnyerését
- G6** MINŐSÉGI TERMÉKEK, INNOVÁCIÓ
segítse elő a mezőgazdaságban az innovációt, az **innovatív gazdálkodási technikák elterjesztését és a minőségi agrártermelést**
- G7** DIVERZIFIKÁLT VIDÉKI TERMÉK KÍNÁLAT
Segítse elő a **sajátos értékesítésű, egyedi minőségű** termékek (pl. hungarikum) előállítását
- G8** TÉRSÉGEN BELÜLI TERMELÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK
Erősítse a **térségen, településen belüli termék feldolgozási láncolat kialakítását**, a termelők, gyártók egymásközti kereskedelmi kapcsolatainak javítását.

4. TÁRSADALMI SZEMPONTOK, KRITÉRIUMOK

- T1 HELYI ÖKOSZOCIÁLIS ÉRDEKELTSÉG ÉS TÁRSADALMI FELELŐSSÉG VÁLLALÁS**
segítse elő, hogy az erőforrások használata felelősségtudatos körülmények között történjen és a **helyi közösségek érdekeit** szolgálja.
- T2 TÁRSADALMI MÉLTÁNYOSSÁG**
járuljon hozzá a mezőgazdaságból élők megélhetésének javításához, **a szegénység, „cifra nyomorúság” leküzdéséhez**, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásához
- T3 TUDÁSALAPÚ VIDÉKFEJLESZTÉS**
segítse elő a **mezőgazdaságban dolgozók képzését, hozzáférését az információhoz** és a tudáshoz, segítse a gazdálkodást támogató helyi szellemi kapacitások, szolgáltatások kiépítését
- T4 TÁRSADALMI KOHÉZIÓ**
Segítse, hogy a vidéki közösségek **kitalálják saját jövőképjüket**, identitásukat, továbbá támogassa a térségek, települések társadalmi probléma importjának kikerülését (pl. városról kiköltözők vidéki szegregációja)
- T5 SZOLIDARITÁS, TERÜLETI KOHÉZIÓ**
segítse elő az élelmiszer termelő és fogyasztó **egymásra utaltságának felismerését**, valamint a gazdaközösségek és a helyi társadalom kapcsolatának javítását
- T6 NEMZEDÉKEK IGAZSÁGOSSÁG ÉS TÁRSADALMI EGYENLŐSÉG**
az erőforrások értékvédő, **takarékos, hosszútávú szempontokat** szem előtt tartó gazdálkodását kell megvalósítani, oly módon, hogy a nők, gyermekek, idősek, fogyatékkal élők esélyegyenlősége is biztosított legyen
- T7 TÁRSADALMI PARTICIPÁCIÓ**
segítse a gazdatársadalom és az érintett helyi közösségek, **civil és szakmai szervezetek részvételét a vidékfejlesztési döntésekben**, támogassa a vidéki civil társadalom önszerveződését és fejlődését

2. melléklet: ÚMVST prioritásainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)

	Holisztikus, átfogó és általános értékek									Környezeti és természeti szempontok, kritériumok									
	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	Σ	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	Σ
	helyi és térségi fenntarthatóság	globális fenntarthatóság	ökoszociális vidékfejlesztés	vonzó vidéki világ	értékőrző, diverzifikált gazdálk	gondosság és önzetlenség	etikuss működés	tudatos élelmiszer fogyasztás		természetmegőrző vidékfejlesztés	ökológikus vidékfejlesztés	szenny. megelőzés, minimal	tovagűrűző hatások minimalizálása	dematerializáció	újrahasznosítás	takarékosság a kimerülő	értékvédő gazdálkodás a	ágazati integráció	
I. Agrárversenyképesség javítása <small>IA mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás</small>	0,7	0,3	0,9	1,1	0,7	1,0	1,3	1,3	0,9	-0,9	0,0	0,3	0,3	-0,3	1,0	0,7	0,8	0,9	0,3
I/1a. Megújuló energiaforrások - ENERGIAÜLTETVÉNY/termelése és	-1	0	-1	0	-1	NR	NR	NR	-0,6	-2	-1	-1	1	0	NR	1	NR	1	-0,1
I/1b. Megújuló energiaforrások - MEZŐGAZD. MELLÉKTERMÉK/mez	2	2	1	1	1	2	NR	NR	1,5	0	1	0	1	1	2	2	2	1	1,1
I/2. Technológiai fejlesztés <small>a szerkezetátalakításhoz igazodó mezőgazdasági gép</small>	0	-1	2	1	NR	1	NR	0	0,5	-1	-1	1	NR	-1	1	NR	1	1	0,1
I/3. Állattenyésztés <small>Az állattartó telepek átalakítása az állategészségügy biztonsági</small>	1	1	1	1	0	1	1	1	0,9	0	NR	2	0	0	1	NR	NR	1	0,7
I/4. Élelmiszer-feldolgozás <small>élelmiszeripari integrációk, és a technológiai színvonal</small>	2	0	1	2	2	1	2	2	1,5	NR	2	0	NR	0	NR	-1	0	2	0,5
I/5. Kertészet <small>Fejlesztési potenciál a nem élelmiszer célú kertészetben is, a kertészet</small>	0	0	1	2	1	1	1	2	1,0	-2	0	-1	-1	-2	0	1	1	0	-0,4
I/6. Birtokrendezés <small>birtokösszevonási célú termőföldvásárlás szabályozása, birtokrendez</small>	NR	NR	1	1	1	1	NR	NR	1,0	0	NR	1	1	1	1	1	1	NR	0,9
I/7. Vízgazdálkodás, belvízvédelem <small>területi és az üzemi vízgazdálkodás létesít</small>	1	0	NR	1	NR	0	NR	NR	0,5	-1	-1	0	0	-1	NR	0	0	0	-0,4
II. HR feltételek <small>IA versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése,</small>	1,5	1,0	1,3	1,3	1,7	1,0	1,7	1,5	1,4	1,0	1,0	1,5	1,0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,3	1,3
II/1. Korstruktúra javítása <small>a gazdaság-átadási támogatás a fiatal agrár vállalkozók</small>	NR	NR	0	1	2	2	2	NR	1,4	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	1	1,0
II/2. Innováció és piaci orientáció <small>Az innováció, a Stratégia valamennyi tengelye</small>	1	0	2	2	2	0	1	1	1,1	NR	1	1	NR	1	1	1	1	1	1,0
II/3. Tudásalapú vidéki társadalom <small>friss információk eljuttatása a vidéki közössé</small>	2	2	2	1	1	1	2	2	1,6	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1,7
III. Fenntartható termelés, földhaszn	1,8	1,5	1,0	1,8	1,5	1,5	1,3	1,3	1,4	1,5	2,0	1,0	1,5	0,0	1,0	1,3	1,7	1,3	1,3
III/1. Erdészet <small>a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas mezőgazdasági területek</small>	2	2	0	2	2	2	1	1	1,5	2	2	0	2	-1	2	2	2	2	1,4
III/2. Környezetkímélő gazdálkodás <small>ökológiai gazdálkodás elterjesztését, az ag</small>	2	2	2	2	2	1	1	2	1,8	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1,6
III/3. KAT gazdálkodás <small>Kedvezőtlen Adottságú Területeken jövedelemkiegészítő tá</small>	2	1	1	2	2	2	2	NR	1,7	2	2	1	2	0	0	0	1	NR	1,0
III/4. Állattartási előírások	1	1	1	1	0	1	1	1	0,9	0	NR	2	0	0	1	NR	NR	1	0,7
IV: vidéki életminőség javítása <small>IA vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentés</small>	2,0	1,0	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,8	NR	1,5	0,5	NR	0,3	1,0	0,7	1,0	2,0	1,0
IV/1. Vidéki vállalkozásfejlesztés <small>IA diverzifikáció ösztönzése, új munkahelyek lé</small>	2	1	2	2	2	2	2	2	1,9	?	2	0	NR	1	1	0	1	2	1,0
IV/2. Falumegújítás <small>falvak megújítása, a kulturális és rekreációs lehetőségek bővítés</small>	2	1	1	2	2	2	2	NR	1,7	NR	1	1	NR	-1	1	1	1	2	0,9
IV/3. Integrált szolgáltató terek <small>alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, a kis</small>	2	1	2	2	2	2	2	NR	1,9	NR	NR	NR	NR	1	NR	1	1	2	1,3
V. Helyi közösségek fejlesztése <small>IA több vidéki településre kiterjedő (kistérségek)</small>	2	2	2	2	2	2	2	2	2,0	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR
ÖSSZESEN:	1,59	1,16	1,37	1,64	1,57	1,5	1,65	1,62		0,55	1,13	0,81	0,94	0,4	1,13	1,04	1,25	1,38	
	1,5									1,0									

2. melléklet: ÚMVST prioritásainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás az előző lapról)

	Gazdasági szempontok, kritériumok									Társadalmi szempontok, kritériumok								ÖSSZESEN
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	Σ	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Σ	
	prosperáló vidéki gazdaság	integrált termékpolitika	decentralizált vidékfejlesztés	"termelji helyben, fogyaszt helyben"	"dolgozz helyben"	minőségi termékek, agrár innováció	diverzifikált termék kínálat	térségi termelési együttműködés		helyi ökoszociális érdekelttség	társadalmi méltányosság	társadalmi kohézió	szolidaritás	nemzedékek közötti igazságosság	társadalmi participáció	tudásalapú vidékfejlesztés		
I. Agrárversenyképesség javítása <small>A mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás</small>	1,5	0,4	0,1	0,7	1,3	1,4	0,8	1,9	0,9	1,0	1,3	1,0	1,1	0,6	1,3	1,2	1,1	0,8
I/1a. Megújuló energiaforrások - ENERGIAÜLTETVÉNYtermelése és	0	-1	-2	1	0	1	-1	2	0,0	0	2	1	NR	-1	1	1	0,7	0,0
I/1b. Megújuló energiaforrások - MEZŐGAZD. MELLÉKTERMÉKmez	1	0	1	1	1	1	0	2	0,9	2	2	1	1	1	1	1	1,3	1,2
I/2. Technológiai fejlesztés <small>a szerkezetátalakításhoz igazodó mezőgazdasági gép</small>	2	1	0	1	1	1	1	2	1,1	?	1	1	1	1	NR	1	1,0	0,7
I/3. Állattenyésztés <small>Az állattartó telepek átalakítása az állategészségügy biztonsági</small>	2	0	0	-1	1	2	1	2	0,9	0	1	1	1	1	NR	1	0,8	0,8
I/4. Élelmiszer-feldolgozás <small>élelmiszeripari integrációk, és a technológiai színvonal</small>	2	2	2	1	2	2	2	2	1,9	2	1	2	2	2	1	2	1,7	1,4
I/5. Kertészet <small>Fejlesztési potenciál a nem élelmiszer célú kertészetben is, - a kertészet</small>	2	1	1	1	2	2	2	2	1,6	0	1	1	2	1	1	1	1,0	0,8
I/6. Birtokrendezés <small>birtokösszevonási célú termőföldvásárlás szabályozása, birtokrendez</small>	2	0	-1	1	2	1	NR	2	1,0	2	1	1	0	2	2	NR	1,3	1,0
I/7. Vízgazdálkodás, belvízvédelem <small>területi és az üzemi vízgazdálkodás létesít</small>	1	NR	0	NR	1	NR	NR	1	0,8	1	1	0	1	-2	2	NR	0,5	0,3
II. HR feltételek <small>A versenyképes agrárgazdaság humán feltételeinek megteremtése, t</small>	1,7	1,3	1,3	0,7	1,7	1,7	1,3	1,7	1,4	1,7	1,0	2,0	1,7	1,3	1,5	1,7	1,5	1,4
II/1. Korstruktúra javítása <small>a gazdaság-átadási támogatás a fiatal agrárvállalkozók</small>	2	1	1	2	2	1	1	1	1,4	2	1	2	2	2	1	1	1,6	1,3
II/2. Innováció és piaci orientáció <small>Az innováció, a Stratégia valamennyi tengelye</small>	2	1	2	0	2	2	2	2	1,6	2	1	2	2	1	NR	2	1,7	1,4
II/3. Tudásalapú vidéki társadalom <small>friss információk eljuttatása a vidéki közöss</small>	1	2	1	0	1	2	1	2	1,3	1	1	2	1	1	2	2	1,4	1,5
III. Fenntartható termelés, földhaszn	0,8	0,5	0,8	0,8	1,5	1,3	1,3	1,3	1,0	1,5	1,5	1,0	1,3	1,0	1,5	1,3	1,3	1,3
III/1. Erdészet <small>a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas mezőgazdasági területek</small>	1	NR	0	1	2	0	1	0	0,7	2	2	1	0	1	1	1	1,1	1,2
III/2. Környezetkímélő gazdálkodás <small>ökológiai gazdálkodás elterjesztését, az ag</small>	0	1	2	2	2	2	2	2	1,6	2	1	2	2	1	2	2	1,7	1,7
III/3. KAT gazdálkodás <small>Kedvezőtlen Adottságú Területekenjövődelemkiegészítő tá</small>	0	NR	1	1	1	NR	NR	NR	0,8	2	2	0	2	1	NR	NR	1,4	1,2
III/4. Állatjóléti előírások	2	0	0	-1	1	2	1	2	0,9	0	1	1	1	1	NR	1	0,8	0,8
IV: vidéki életminőség javítása <small>A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése</small>	1,3	2,0	1,7	1,7	1,7	1,5	1,3	2,0	1,6	2,0	1,3	2,0	2,0	2,0	2,0	1,7	1,9	1,6
IV/1. Vidéki vállalkozásfejlesztés <small>A diverzifikáció ösztönzése, új munkahelyek lé</small>	2	2	2	2	2	2	2	2	2,0	2	2	2	2	2	2	2	2,0	1,7
IV/2. Falumegújítás <small>falvak megújítása, a kulturális és rekreációs lehetőségek bővítés</small>	1	NR	1	2	2	NR	1	2	1,5	2	1	2	2	2	2	1	1,7	1,4
IV/3. Integrált szolgáltató terek <small>alapvető kommunikációs, hivatali és egyéb, a kis</small>	1	NR	2	1	1	1	1	2	1,3	2	1	2	2	2	2	2	1,9	1,6
V. Helyi közösségek fejlesztése <small>A több vidéki településre kiterjedő (kistérségek</small>	2	2	2	2	2	2	2	2	2,0	2	2	2	2	2	2	2	2,0	2,0
ÖSSZESEN:	1,45	1,25	1,18	1,16	1,62	1,59	1,37	1,78		1,63	1,42	1,6	1,61	1,39	1,67	1,57		
	1,4									1,6								

3. melléklet: ÚMVST céljainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)

SPECIFIKUS CÉLOK MEGNEVEZÉSE	Holisztikus, átfogó és általános értékek									Környezeti és természeti szempontok, kritériumok										
	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	Σ	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	Σ	
	helyi és térségi fenntarthatóság	globális fenntarthatóság	ökoszociális fenntarthatóság	vidékfejlesztés	vonzó vidéki világ	értéktörző, diverzifikált gazdálk	gondosság és önzetlenség	etikuss működés	tudatos élelmiszer fogyasztás		természetmegőrző vidékfejlesztés	ökologikus vidékfejlesztés	szenny megelőzés, minimal	tovag/űrűző hatások minimalizálása	dematerializáció	újrahasznosítás	takarékosság a kimerülő	értékvető értékvető	gazdálkodás a	ágazati integráció
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	1,0	0,6	0,8	0,8	0,8	0,6	1,3	1,0	0,9	0,4	0,6	0,2	0,4	0,0	0,8	0,0	0,4	1,2	0,4	
I.1. Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása	2	2	2	1	1	0	NR	2	1,4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,0
I.2.a. A földhasználat váltás ösztönzése a ökológiai szempontból is fenntartható termelési struktúra elérése érdekében	2	2	2	1	2	1	1	1	1,5	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	1,6
I.2.b. A növénytermesztés és az állattenyésztés közötti ágazati egyensúly kialakítása "bőrbe kötni" a megtermelt növényeinket	-1	-1	-1	0	-1	0	NR	-1	-0,7	-2	-1	-2	-1	-2	1	-2	-1	1	-1,0	
I.3. A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése	0	-1	0	1	0	0	1	NR	0,1	-1	0	1	1	1	1	-1	0	1	0,3	
I.4. A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása	2	1	1	1	2	2	2	2	1,6	2	1	0	0	-1	0	0	0	1	0,3	
II. tengely: A környezet és a vidék állapotának javítása	1,8	1,5	1,3	1,8	1,5	1,8	1,3	1,7	1,6	1,7	1,3	1,3	2,0	0,8	0,8	1,0	1,3	1,3	1,3	
II.1. Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése	2	2	2	2	2	2	1	2	1,9	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1,8	
II.2. Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása	2	1	1	2	2	2	2	NR	1,7	2	2	1	2	0	0	0	1	NR	1,0	
II.3. Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdőszűlség növelése	2	2	1	2	1	1	0	1	1,3	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1,1	
II.4. Állatjóléti kifizetések biztosítása	1	1	1	1	1	2	2	2	1,4	NR	0	2	NR	1	0	1	1	1	0,9	
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése	1,7	1,0	2,0	2,0	1,7	1,7	1,3	NR	1,6	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	NR	0,3	1,0	1,7	1,1	
III.1. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése	1	1	2	2	1	1	1	NR	1,3	NR	0	1	NR	NR	NR	-1	0	2	0,4	
III.2. A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén, falumegújítás	2	1	2	2	2	2	1	NR	1,7	2	2	1	1	1	NR	1	2	1	1,4	
III.3. A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése	2	1	2	2	2	2	2	NR	1,9	NR	NR	NR	NR	1	NR	1	1	2	1,3	
IV. tengely: LEADER	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	NR	2,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2,0	0,9	
ÖSSZESEN:	1,6	1,28	1,51	1,64	1,49	1,5	1,48	1,33		1,27	0,96	0,86	1,1	0,44	0,52	0,58	0,91	1,55		
	1,5									0,9										

3. melléklet: ÚMVST céljainak fenntarthatósági értékelő mátrixa (folytatás az előző lapról)

SPECIFIKUS CÉLOK MEGNEVEZÉSE	Gazdasági szempontok, kritériumok									Társadalmi szempontok, kritériumok								ÖSSZESEN	
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	Σ	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Σ		
	prosperáló vidéki gazdaság	integrált termékpoliclika	decentralizált vidékfejlesztés	"termelj helyben, fogyassz helyben"	"dolgozz helyben"	minőségi termékek, agrár innováció	diverzifikált termék kínálat	térségi termelési együttműködés		helyi ökoszisztémák érdekeltisége	társadalmi méltányosság	társadalmi kohézió	szolidaritás	nemzedékek közötti igazságosság	társadalmi részvétel	participáció	alapszolgálatok	vidékfejlesztés	
I. tengely: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	1,4	0,6	0,6	0,6	1,4	1,4	1,0	1,0	0,9	1,3	0,4	0,6	1,0	1,0	0,3	1,0	0,8	0,8	
I.1. Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása	2	2	1	1	1	2	2	1	1,5	1	1	2	1	1	0	2	1,1	1,3	
I.2a. A földhasználat váltás ösztönzése a ökológiai szempontból is fenntartható termelési struktúra elérése érdekében	1	1	2	2	2	1	2	2	1,6	2	1	1	1	1	0	1	1,0	1,4	
I.2b. A növénytermesztés és az állattenyésztés közötti ágazati egyensúly kialakítása "bőrbe kötni" a megtermelt növényeinket	1	1	-1	-1	1	0	-1	0	0,0	NR	0	-1	0	-1	0	0	-0,3	-0,5	
I.3. A fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése	2	0	0	0	1	2	0	1	0,8	1	0	0	NR	2	NR	1	0,8	0,5	
I.4. A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása	1	-1	1	1	2	2	2	1	1,1	1	0	1	2	2	1	1	1,1	1,1	
II. tengely: A környezet és a vidék állapotának javítása	0,5	1,0	1,3	1,0	1,5	1,5	1,7	1,3	1,2	1,7	2,0	0,8	1,5	1,5	0,5	1,3	1,3	1,3	
II.1. Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése	1	2	2	2	2	1	2	2	1,8	2	2	2	2	2	1	2	1,9	1,8	
II.2. Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása	0	NR	1	1	1	NR	NR	NR	0,8	2	2	0	2	1	NR	NR	1,4	1,2	
II.3. Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdőszültség növelése	0	0	1	1	2	NR	1	1	0,9	1	2	0	1	2	0	1	1,0	1,1	
II.4. Állatjóléti kifizetések biztosítása	1	1	1	0	1	2	2	1	1,1	NR	NR	1	1	1	NR	1	1,0	1,1	
III. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése	1,0	1,5	1,7	1,3	1,7	1,0	1,0	1,7	1,4	1,7	1,3	2,0	1,3	1,3	1,7	1,7	1,6	1,4	
III.1. A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése	1	1	1	1	2	1	1	1	1,1	1	1	2	0	1	1	1	1,0	1,0	
III.2. A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosítása révén, falumegújítás	1	2	2	2	2	1	NR	2	1,7	2	2	2	2	1	2	2	1,9	1,7	
III.3. A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése	1	NR	2	1	1	1	1	2	1,3	2	1	2	2	2	2	2	1,9	1,6	
IV. tengely: LEADER	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	1,8	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,7	
ÖSSZESEN:	1,23	1,28	1,38	1,23	1,64	1,23	1,17	1,5		1,65	1,43	1,34	1,46	1,46	1,1	1,5		1,4127	
	1,3									1,4								1,29	

4. melléklet: ÜMVP intézkedéseinek környezeti teljesítmény értékelő mátrixa (folytatás a következő lapon)

ÜMVP INTÉZKEDÉSEK	Millió €	Környezetvédelmi szempont-rendszer																		ÖSSZESEN	
		E1 A légszennyezés csökkentése	E2 A globális légszennyező Felszíni vizek védelme, integrált védelme, integrált Felszín alatti vizek védelme	E3	E4	E5 Talaj és földtani értékek védelme	E6 Szélsőséges éghajlati helyzetek Védett országos és helyi jelentőségű	E7	E8 Natura 2000 és érzékeny természeti	E9 Erdők természetvédelme	E10 Az ökológiai típusú gazdálkodás	E11 Fenntartható természeti gazdálkodási,	E12 Megújuló energiaforrások	E13 Anyag és energiahatékonyság	E14 Kémiai kockázatok mérés-kéle	E15 Egészség-megőrzés és az élelmiszer-	E16 A lakosság környezettudatosság	E17 A táji kulturális örökség védelme	E18 Települési környezetminőség		
I. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	2384,0	-0,3	-0,1	0,1	0,1	0,3	1,1	0,3	0,3	0,6	0,8	1,0	1,0	0,6	1,0	1,1	0,9	0,6	0,7	0,6	
111. szakképzés, tájékoztatási tevékenységek, innováció	82,4	1	1	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	1	1	0	1,3
112. A fiatal mezőgazdasági termelők elindítása	33,0	?	?	?	?	?	NR	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,0
113. A mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása	25,7	?	?	?	?	?	NR	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,0
121.1. Növénytermesztés és kertészet (mezőgazdasági üzemek)	477,9	-2	-2	-1	-1	-1	1	-1	-1	NR	1	1	1	2	1	1	NR	0	1	1	0,0
121.2. Állattenyésztés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	675,1	1	0	2	2	2	2	0	1	NR	1	1	1	2	2	1	1	0	1	1	1,2
121.3 Gépbeszerzés	367,6	-1	-1	0	0	0	1	-1	-1	0	0	1	1	1	NR	1	0	0	NR	NR	0,1
121.4 GAZDANET (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	25,7	NR	NR	1	1	1	NR	1	1	1	1	1	NR	NR	NR	NR	2	NR	NR	NR	1,1
121.5. Ültetvénytelepítés (mezőgazdasági üzemek korszerűsítése)	0,0	-1	-1	-1	-1	-1	1	-1	-1	NR	-1	-1	0	0	-1	0	NR	2	NR	NR	-0,5
122. Az erdők gazdasági értékének növelése	7,3	-2	-2	0	0	-2	NR	-1	-1	-2	NR	NR	0	1	NR	NR	-1	-1	0	0	-0,8
123. A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése	198,5	-1	0	0	0	0	NR	NR	NR	1	1	1	2	0	NR	1	1	0	0	0	0,4
124. Új termékek fejlesztése	40,4	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	NR	1	1	1,0
125.1. Öntözés üzemi létesítmények fejlesztése	55,1	-1	0	-1	-1	0	2	-1	-1	NR	-1	0	0	0	NR	1	NR	0	NR	NR	-0,2
125.2 Melioráció: létesítmények fejlesztése	51,4	0	0	-1	-1	1	0	NR	0	0	0	?	NR	NR	NR	1	NR	0	NR	NR	0,0
125.3 Vízrendezés közösségi beruházásai	55,1	0	0	-1	-1	0	1	?	?	NR	?	?	NR	-1	NR	1	NR	0	0	0	-0,1
125.4-5. Erdészeti, mezőgazd. fizikai infra javítása (mezőgazdaság)	0,0	-1	-1	0	0	-1	NR	-1	-1	-1	1	0	NR	-1	NR	NR	NR	1	1	1	-0,3
125.6. Energiaellátás és szétosztás	29,4	-1	1	0	0	0	1	-1	-1	NR	0	0	2	-1	NR	NR	0	NR	1	1	0,1
125.7. Birtokrendezés (mezőgazdaság és erdészet infrastruktúra)	25,7	1	1	NR	NR	1	1	1	1	1	1	1	NR	1	NR	NR	NR	NR	NR	NR	1,0
131.A közösségi előírásokon alapuló előírások betartása	48,0	1	1	2	2	2	1	2	2	NR	1	1	1	1	2	2	1	NR	1	1	1,4
132. Az élelmiszer-minőségi rendszerekben részt vevő gazdák	20,2	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	2	2	NR	NR	1	2	2	2	1	1	1,4
133. Termelői csoportok támogatása tájékoztatási és promóciós	36,7	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	1	NR	NR	1	1	1	1	1	1	1,0
141.Félig önellátó gazdaságok támogatása	18,3	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	1	NR	NR	NR	0	NR	1	1	1	0,9
142.Termelői csoportok létrehozásának támogatása	73,5	1	1	NR	NR	NR	1	NR	NR	NR	1	2	1	1	1	1	1	NR	0	0	1,0
114 Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevétele	36,3	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1,1
115 Üzemeltetési, erdészeti tanácsadói szolgáltatás létrehozása	0,7	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1,1

4. melléklet: ÚMVP intézkedéseinek környezeti teljesítmény értékelő mátrixa (folytatás az előző lapról)

ÚMVP INTÉZKEDÉSEK	Millió €	Környezetvédelmi szempont-rendszer																		ÖSSZESEN
		E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10	E11	E12	E13	E14	E15	E16	E17	E18	
		A légszennyezés csökkentése	A globális légszennyező	Felszíni vizek védelme, integrált	Felszín alatti vizek védelme	Talaj és földtani értékek védelme	Szálsóságvesztés	Védett országos és helyi jelentőségű	Natura 2000 és érzékeny természeti	Erdők természetvédelme	Az ökológiai típusú gazdálkodás	Fennmartható térségi gazdálkodási	Megújuló energiatörzések	Anyag és energiatartóknység	Kémiai kockázatok mérséklése	Egészség-megőrzés és az élelmiszer-	A lakosság környezetudatosság	A táji kulturális örökség védelme	Települési környezetminőség	
II. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése	1521,0	0,6	1,1	1,3	1,1	1,2	1,0	1,1	1,2	1,4	1,7	1,4	1,1	0,4	1,0	1,6	1,5	1,4	1,0	1,2
212. hátrányos helyzetű területeken nyújtott kifizetések (KAT)	22,0	-1	-1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	NR	NR	1	1	1	1	NR	0,7
213. Natura 2000 kifizetések	33,0	NR	NR	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	NR	1	1	2	2	NR	1,4
214. AKG Agrár-környezetvédelmi kifizetések	588,2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1,6
214.a. AKG génmegőrzés	11,0	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1,6
214b. NVT AKG determináció	391,1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1,6
214c. NVT Erdődetermináció	88,2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1,6
215. Állatjóléti kifizetések	46,6	NR	NR	1	1	NR	NR	1	0	0	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1,1
216. Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás	10,4	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	1	1	NR	NR	1	1	2	1	1,1
221.1. Mezőgazdasági területek erdőtelepítés (a mezőgazdasági	135,9	1	2	2	1	2	1	0	0	2	NR	2	1	-1	1	2	2	2	1	1,2
221.2. Energetikai célú ültetvény telepítése	16,2	-1	1	1	0	-1	?	-2	NR	-1	NR	-1	2	-1	NR	NR	-1	-1	NR	-0,4
222. Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági	0,7	1	NR	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1,2
223. Nem mezőgazdasági földterület első erdősitése	1,7	1	2	1	1	1	1	1	1	1	NR	1	1	0	1	1	1	1	NR	1,0
224. Natura 2000 kifizetések: erdő	40,3	NR	NR	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	NR	1	1	2	2	NR	1,4
225. Erdő-környezetvédelmi kifizetések	83,5	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1,6
226a. Erdő rehabilitáció (erdészeti potenciál)	8,0	1	2	2	1	2	1	0	0	2	NR	2	1	-1	1	2	2	2	1	1,2
226b. Erdőt érintő természeti katasztrófák megelőzése (erdészeti	2,0	NR	NR	-1	-1	-1	2	0	0	0	NR	NR	NR	NR	NR	NR	1	-1	NR	-0,1
227. Nem termelő erdő-környezetvédelmi beruházások támogatása	42,2	1	2	1	1	1	1	2	2	2	NR	1	0	NR	NR	1	2	2	1	1,3
III. tengely: Eletminőség javítása	583,2	-0,3	-0,3	0,0	0,5	-0,3	1,0	0,6	0,6	0,8	0,8	1,2	0,8	0,3	0,0	1,5	0,7	1,2	1,2	0,6
311. nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás	33,0	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	1	1	0	1	NR	?	1	2	NR	1,0
312.a MIKROVÁLLALKOZÁSOK: technológiai fejlesztések	200,0	-1	-1	0	0	-1	1	-1	-1	0	0	1	1	0	-1	2	-1	0	1	-0,1
312.b MIKROVÁLLALKOZÁSOK: marketing, minőségbizt.,	15,0	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1,1
313. A turisztikai tevékenységek ösztönzése	82,7	-1	-1	0	1	-1	NR	0	1	1	1	1	1	-1	0	2	0	1	1	0,4
321. A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott	99,2	1	1	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	NR	1	NR	1	1	1	1	1,0
323.1 A vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése	90,0	NR	NR	NR	NR	NR	NR	2	1	NR	1	1	NR	0	NR	NR	2	2	2	1,4
323.2 NATURA-2000 tervekészítés	1,8	NR	NR	NR	NR	1	1	2	2	2	1	2	0	NR	NR	2	2	2	NR	1,5
34. Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás	61,5	NR	NR	NR	NR	NR	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1,1
ÖSSZESEN:	4488	-0	0,21	0,49	0,59	0,4	1,02	0,65	0,71	0,9	1,11	1,19	0,94	0,44	0,67	1,37	1,01	1,07	0,97	0,8

Környezeti értékelés
az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és Program Stratégiai
Környezeti Vizsgálatához

2006. november 20.